

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

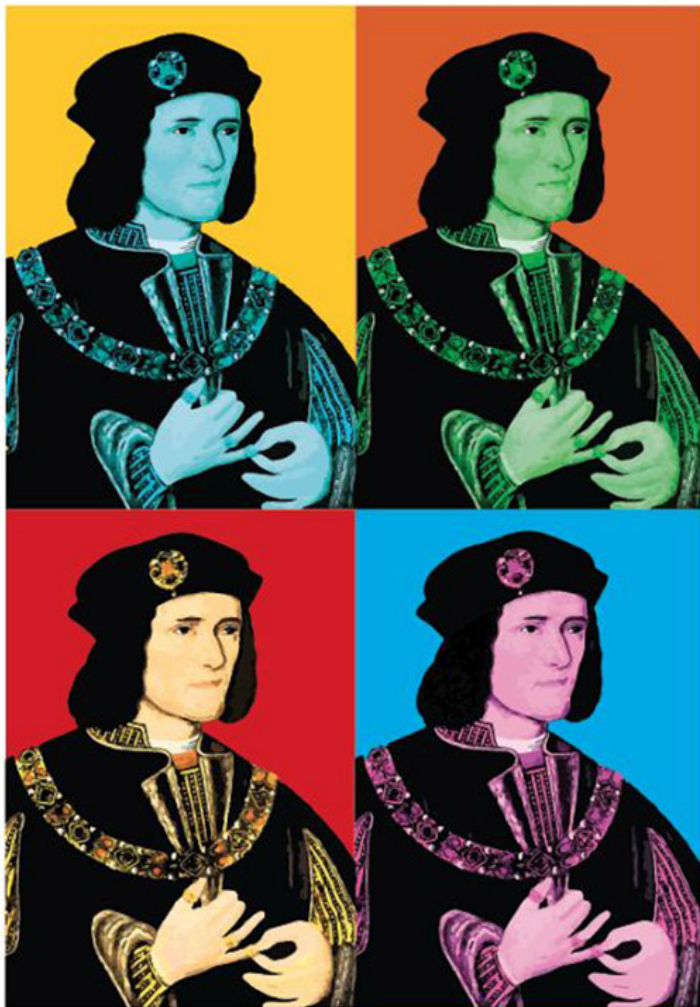
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TÜM ZAMANLARIN EN İYİ POLİSİYE ROMANI* İLK KEZ TÜRKÇEDE

**ZAMANIN
KIZI**

**JOSEPHINE
TEY**

A P R I L

Yayın No: 139

1. Baskı: Nisan, 2015

ISBN: 978-605-5162-45-0

Yayın Yönetmeni

K. Egemen İPEK

Türkçesi

Volkan GÜRSES

Editör

Cem TUNÇER

Kapak Tasarım

Eralp GÜVEN

Sayfa Tasarım

Adem ŞENEL

Baskı

Ayrıntı Basımevi

Sertifika No: 13987

Yayın

A.P.R.I.L. Yayıncılık

Tarık Zafer Tunaya Sokak

21/3 Gümüşsuyu-Beyoğlu-İSTANBUL

Tel: (00 90) 212 252 94 38

Faks: (00 90) 212 252 94 39

www.aprilyayincilik.com

bilgi@aprilyayincilik.com

The Daughter of Time © Josephine Tey

Bu kitabın yayım hakları Akçalı Telif Hakları Ajan-sı aracılığı ile alınmıştır.

Her türlü yayım hakkı A.P.R.I.L. Yayıncılık'a aittir. Bu kitabın baskısından 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası Hükümleri gereğince alıntı yapılamaz, fotokopi yöntemiyle çoğaltılamaz, resim, şekil, şema, grafik vb. yayınevinin izni olmadan kopya edilemez.

TÜM ZAMANLARIN EN İYİ POLİSİYE ROMANI* İLK KEZ TÜRKÇEDE

**ZAMANIN
KIZI**

**JOSEPHINE
TEY**

“Gerçek, zamanın kızıdır.”

ZAMANIN KIZI

GRANT, yüksek beyaz karyolasına uzanmış, tavanı seyrediyordu. Tavanı tiksintiyle seyrediyordu. Güzel, temiz yüzeyindeki her bir yeni çatlağı ezbere biliyordu artık. Tavanın haritalarını çıkarmış ve üzerlerinde keşfe çıkmıştı; nehirleri, adaları ve kıtaları. Tavanla ilgili tahmin oyunları yaratmış ve gizli nesneler bulmuştu; yüzler, kuşlar ve balıklar. Matematiksel hesaplamalarını yapmış ve kendi çocukluğunu yeniden keşfetmişti; teoremler, açılar ve üçgenler. Tavana bakmaktan başka yapabileceği, gerçekten, hiçbir şey yoktu. Tavanın görüntüsünden nefret ediyordu.

Tavanda keşfedecek yeni bir alanı olsun diye, Cüce'ye yatağını birazcık çevirmesini önermişti. Fakat bu, odanın simetrisini bozacak gibi görünüyordu ve hastanelerde simetri, temizliğin kılpayı arkasında, tanrısallığınsa bir boy önünde gelirdi. Paralelliğin dışındaki her şey hastanenin kutsallığına saygısızlıktı. Cüce, niçin okumadığını sordu ona. Arkadaşlarının ona getirip durdukları şu gıcır gıcır, pahalı romanları okumayı neden sürdürmüyordu?

“Dünyaya gelmiş o kadar çok insan ve yazılmış o kadar çok sözcük var ki... Baskı makinelerinden her dakika milyonlarca ve milyonlarca sözcük dökülüyor. Düşünmesi bile korkunç.”

“Kabız olmuş gibi konuşuyorsunuz,” dedi Cüce.

Cüce'nin adı Hemşire Ingham'dı ve gerçekte 1.57 boyunda, her şeyi tastamam orantılı, çok hoş biriydi. Grant, aslında tek eliyle kaldırabileceği bir parça Dresden porseleninin kendisine emirler yağdırmasının acısını çıkarmak için ona Cüce diyordu. Yani sağlamken.

Kadın neyi yapıp neyi yapamayacağını söylemekle kalmıyor, aynı zamanda, onun bir seksen küsurluk boyunun hakkından, Grant'ın aşağılayıcı bulduğu gelişigüzel bir rahatlıkla geliyordu. Ağırlıklar, belli ki Cüce'ye hiçbir şey ifade etmiyordu. Yatakları, bir tabak çeviricisinin dalgın zarafetiyle etrafa fırlatıyordu. Onun mesaisi bittiğinde Grant'a, bir kayın ağacının dalını andıran kollarıyla, tanrıça Amazon bakıyordu. Amazon, Gloucestershire'dan gelen ve her fulya mevsiminde ev hasreti çeken Hemşire Darroll'dı. (Cüce, Lytham St Anne's bölgesindendi ve onun herhangi bir fulya saçmalığı yoktu.) Büyük, yumuşak elleri, iri ve masum, patlak gözleri vardı ve karşısındaki insanın haline çok üzülürmüş gibi bakardı hep, ama en küçük bir fiziksel çaba gösterdiğinde, emme basma tulumba gibi nefes almaya başlardı. Grant, her şeyi hesaba kattığında, kendisine külçe gibi davranılmasını, hiçbir ağırlığı yokmuş gibi davranılmasından daha da aşağılayıcı buluyordu.

Grant yatalaktı ve Cüce ile Amazon'un bakımı altındaydı; çünkü bir gizli kapıdan aşağı düşmüştü. Bu, elbette tam bir rezaletti, ancak Amazon'un kaldırışları ve Cüce'nin hafif fırlatışlarıyla karşılaştırıldığında, yalnızca doğal bir sonuçtu. Bir gizli kapıdan aşağı düşmek gülünçlüğü'nün doruk noktasıydı; pantomimsel, çok acıklı, anlamsızdı. Gezintisinin normal rakımından aşağı doğru gözden kaybolduğu ana kadar, Benny Skoll'un peşinde sıcak takipteydi ve çekilmez bu durumun içindeki o küçük rahatlama kırıntısını sağlayansa, Benny'nin ilerideki köşeyi hızla döndükten sonra, doğru- dan Çavuş Williams'ın kollarına koşması olmuştu.

Benny artık üç yıllığına 'yoktu'; bu durum amirler açısından hayli memnuniyet verici olsa da, Benny'nin cezası iyi halden azaltılacaktı. Hastanelerdeyse iyi halden süre indirimi yoktu.

Grant tavana bakmayı kesti ve yana, komodininin üstünde duran kitap yığınının çevirdi gözlerini; Cüce'nin dikkatini ısrarla çekmeye çalıştığı parlak, pahalı yığına. En üstteki, yani üstünde Valetta'nın alışılmadık pembe renkte, hoş bir resmi bulunan kitap, suçsuz bir kadın kahramanın bir yıllık çilesini anlatan bir

Lavinia Fitch kitabıydı. Kapaktaki Grand Harbour resmine bakılırsa, şu Valerie veya Angela veya Cecile veya Denise, bir bahriyeli eşi olsa gerekti. Kitabı, sırf Lavinia'nın içine yazdığı nazik notu okumak için açmıştı.

The Sweat and the Furrow'un¹ yedi yüz sayfası, başından sonuna kadar Silas Weekley'in toprak ve kürek düşkünlüğünü anlatıyordu. İlk paragrafa bakılırsa, Silas'ın son kitabından beri durum, maddesel açıdan hiç değişmemişti: Anne yukarıda on birinci kez loğusa, baba aşağıda dokuz numarayı azarlıyor, en büyük oğlan ahırda hükümete atıp tutuyor, en büyük kız samanlıkta sevgiliyle yatıyor, geri kalanlar ambarda göze batmamaya çalışıyorlardı. Saz damdan yağmur suyu sızıyor ve gübrelikteki gübreden buhar çıkıyordu. Silas, gübreyi hiç es geçmezdi. Resimde yükselen tek unsurun gübre buharı olması, Silas'ın suçu değildi. Silas, aşağı doğru buharlaşan bir buhar cinsi keşfedebilseydi onu tanıtırı.

Silas'ın kitap kapağının sert gölgeleriyle aydınlık bölgelerinin hemen altında, *Bells on Her Toes*² adında, Edward dönemine ait kıvrımların Barok saçmalıklarla zarif bir şekilde birleştiği bir kitap vardı. Konu, Rupert Rouge'un çapkınlıktaki kurnazlığıydı. İlk üç sayfa boyunca, Rupert Rouge sizi sürekli baştan çıkarıyor, kahkahalara boğuyordu. Üçüncü sayfaya geldiğinizde, Rupert'ın, şu çok kurnaz (ama asla şeytani değil) bir yaratık olan George Bernard Shaw'dan, nükteli konuşabilmenin en kolay yolunun, o çok ucuz ve işe yarar yöntem olan çelişkiyi kullanmak olduğunu öğrendiğini fark ediyordunuz. Ondan sonra, gelecek esprileri üç cümle öncesinden anlıyordunuz.

Gece yeşili kapağında, boydan boya kıvılcık bir silah patlaması bulunan şeyse, Oscar Oakley'in son kitabıydı. İşin özüne dair ne bir zekâ pırıltısı ne de keskinlik barındıran sentetik bir 'Amerikan-cayla', ağızlarının kenarından konuşan külhanbeyleri. Sarışınlar, krom sopalar, boyun kıran kovalamacalar. Olağanüstü saçmalık.

1 Ter ve Saban İzi

2 Eteklerinde Çalan Ziller

John James Mark'ın *The Case of the Missing Tin-opener*³ kitabı, henüz ilk iki sayfasında üç yöntem hatası içeriyordu ve Grant, kitabın yazarına hayali bir mektup döşenirken, ona hiç değilse keyifli bir beş dakika geçirtmişti.

Yığının dibindeki ince, mavi kitabın ne olduğunu hatırlamıyordu. Ağırbaşlı ve istatistiksel bir şey, diye düşündü. Çöl sinekleri, kaloriler veya cinsel davranışlar gibisinden.

Ama o kitapta bile, bir sonraki sayfadan ne bekleyeceğinizi biliyordunuz. Artık şu koca dünyada, hiç ama hiç kimse ara sıra kayıtlarını değiştirmiyor muydu? Şimdilerde herkes bir formüle mi esir olmuştu? Bugünkü yazarlar, o kadar bir kalıba bağlı yazıyorlardı ki, okurları artık bunu bekliyordu. İnsanlar, yeni bir Silas Weekley veya yeni bir Lavinia Fitch kitabı hakkında, tıpkı yeni bir tuğladan ya da yeni bir saç fırçasından bahsedermiş gibi konuşuyorlardı. Asla, şunun veya bunun yeni kitabı demezlerdi. Kitap değildi ilgilerini çeken, kitabın yeni oluşuydu. Kitapta ne yazdığını ise zaten çok iyi biliyorlardı.

Midesini bulandıran rengârenk yığından gözlerini çekerken, dünyanın tüm baskı makineleri bir nesil boyunca durdurulsa, diye geçirdi içinden Grant, fena olmaz. Edebiyat, geçici bir süre için ertelenmeliydi. Süpermen'in teki, hepsini aynı anda durduracak bir ışın icat etmeliydi. O zaman insanlar, siz yorgan döşek yatarken size bir dolu deli saçması göndermez ve Meissen'in buyurgan eksik etekleri, onları okumanızı sizden beklemezdi.

Kapının açıldığını duydu ama bakmak için kılını kıpırdatmadı. Yüzünü duvara dönmüştü, hem kelimenin gerçek anlamıyla hem mecazen.

Birinin yatağına yaklaştığını duydu ve olası bir konuşmaya önlem olarak gözlerini kapadı. Şu anda ne Gloucestershire şefkati ne de Lancashire canlılığı istiyordu. İzleyen duraklama anında, burun deliklerine belli belirsiz bir cazibe, Grasse'nin bütün kırlarından

3 Kayıp Konserve Açacağı Davası

nostaljik bir esinti ilişti ve beyninde dönmeye başladı. Kokuyu aldı ve düşündü. Cüce, lavanta pudrası kokardı; Amazon’sa sabun ve iyodoform. Burun deliklerinin içinde pahalı pahalı dalgalanan şey, *L’Enclos Numéro Cinq*’di. Tanıdıklarının arasında yalnızca bir kişi *L’Enclos Numéro Cinq* kullanırdı: Marta Hallard.

Bir gözünü açtı ve gözünü kısarak ona baktı. Belli ki Marta, uyuyup uyumadığını görmek niyetiyle üzerine eğilmişti ve şimdi, dikkatini masada bulunan ve el değdirilmediğı gün gibi ortada bir yığın yayına vermiş, tereddütlü denilebilecek bir halde dikiliyordu -Marta’nın yaptığı herhangi bir şeye tereddütlü denilebilirse tabii. Bir kolunda yeni iki kitap, diğersindeyse büyük bir beyaz leylak demeti taşıyordu. Grant, Marta’nın kendince kışa uygun bir çiçek olduğı için mi beyaz leylakları seçtiğini (tiyatrodaki soyunma odasını, aralıktan marta kadar beyaz leylaklar süslerdi), yoksa siyah-beyaz şıklığına gölge düşürmesin diye mi onları aldığını merak etti. Yeni bir şapka ile her zamanki incilerini takmıştı; zamanında Grant’ın, Marta’nın geri almasına aracılık ettiğı incileri. Çok güzel, çok Parisli ve şükür ki hastane dışına özgü görünüyordu Marta.

“Seni uyandırdım mı, Alan?”

“Hayır. Uyumuyordum.”

İki kitabı, küçümsenmiş kardeşlerinin yanına bırakırken, “Meşhur kömür hikâyelerini getirdim,” dedi Marta. “Umarım şunlardan daha çok ilgini çeker. Bizim Lavinia’nın üslubundan bile azıcık olsun denemedin mi?”

“Hiçbir şey okuyamıyorum.”

“Ağrın mı var?”

“İstirabım var. Ama ne bacağımda ne sırtımda.”

“Ne o halde?”

“Kuzenim Laura’nın sıkıntı dikenleri dediğı şey.”

“Zavallı Alan. Senin Laura ne kadar da doğru söylemiş.” Marta, bir demet nergisi onlara fazla büyük gelen cam kavanozdan çıkararak

en iyi jestlerinden biriyle lavabonun içine bıraktı ve yerine leylakları koydu. “İnsan, can sıkıntısının büyük bir boşluk duygusu olmasını bekler fakat öyle değildir tabii. Küçük, önemsiz bir şeydir.”

“Ne küçüğü? Ne önemsizi? Isırgan otlarıyla dayak yemek gibi bir şey.”

“Neden bir şeylerle ilgilenmiyorsun?”

“Parlak saatlerimi geliştirmek için mi?”

“Zihnini geliştirmek için. Ruhun ve sinirlerin de işin cabası. Felsefelerden birine çalışabilirsin. Yogaya filan. Ama bana sorarsan analitik bir akıl, insanı soyut düşünceye götürmeye pek uygun değil.”

“Cebire dönmeyi düşündüm. Bana öyle geliyor ki, okuldayken cebirin hakkını hiç veremedim. Fakat şu lanet tavanda o kadar çok geometri çözdüm ki matematikten biraz soğudum.”

“Şey, sanırım senin durumundaki birine yapboz önermenin faydası dokunmaz. Çapraz bulmacaya ne dersin? Sana böyle bir kitap getirebilirim istersen.”

“Tanrı korusun.”

“Tabii onları yaratabilirsin de. Çözmekten daha eğlenceli bir iş olduğunu duymuştum.”

“Olabilir. Ama bir sözlük birkaç kilo ağırlığında. Ayrıca, kaynak kitaplarda bir şeyler arayıp bulmaktan her zaman nefret ettim.”

“Satranç oynar mısın? Hiç hatırlamıyorum. Satranç problemlerine ne dersin? Beyaz oynar ve üç hamlede mat, hani bunun gibi şeyler.”

“Satrançta ilgimi çeken tek şey resimsi yanı.”

“Resimsi yanı mı?”

“Çok süslü şeyler, atlar, piyonlar filan. Çok şık.”

“Güzel. Oynamaman için sana bir takım *getirebilirim*. Tamam, anlaşıldı, satranç yok. Bazı akademik araştırmalar yapabilirsin. Bu da matematiğin bir türü. Çözülmemiş bir probleme çözüm bulmak.”

“Suç mu demek istiyorsun? Bütün dava tarihçelerini ezbere biliyorum. Üstelik herhangi biriyle ilgili olarak da yapılabilecek başka şey yok. Kesinlikle yatalak birinin yapabileceği bir şey yok.”

“Scotland Yard’daki dosyaları demiyorum. Şöyle, daha -ne bileyim- klasik bir şey demek istedim. Dünyada asırlardır kafaları karıştıran bir şey.”

“Ne gibi mesela?”

“Mücevher kutusu mektupları mesela.”⁴

“Of, umarım İskoçya Kraliçesi Mary’yi *kastetmiyorsundur!*”

“Neden olmasın?” diye sordu Marta, o da bütün diğer aktrisler gibi Mary Stuart’ı gerçek haliyle göremiyordu.

“Kötü bir kadınla ilgilenebilirim fakat aptal bir kadınla asla.”

“*Aptal mı?*” dedi Marta, en iyi alt perde Elektra sesiyle.

“*Çok aptal.*”

“Of, Alan, nasıl böyle dersin?”

“Başka türlü bir baş süsü takmış olsaydı kimse onu iplemezdi. İnsanları baştan çıkaran o başlık oldu.”

“Sence bir güneş bonesi taksa çok daha az mı severdi?”

“Ne çeşit başlık takarsa taksın, asla yürekten sevmedi, ne çeşit boneyle olursa olsun.”

Marta, tiyatrodaki geçen bir yaşamın ve bir saatlik özenli bir makyajın ona izin verdiği ölçüde utanmış göründü.

“Neden böyle düşünüyorsun?”

4 Mücevher kutusu mektupları, İskoçya Kraliçesi Mary’nin, Bothwell Kontuna yazdığı söylenen sekiz mektup ve birkaç şiirden oluşmaktadır. [ç.n.]

“Mary Stuart, 1.82 boyundaydı. Uzun boylu kadınların hemen hepsi soğuktur. İsteddiğin doktora sor.”

Ve Grant bunu der demez, Marta’nın Grant’ı gerektiğinde kullanmak üzere yedek kavalie niyetine kabul etmesinden bu yana geçen bütün o yıllar boyunca, onun erkekler konusunda adı çıkmış soğukkanlılığının boyuyla ilgisinin olup olmadığını merak etmeyi nasıl akıl edemediğine şaşıtı. Fakat Marta, herhangi bir paralellik kurmamıştı; aklı hâlâ en sevdiği kraliçesindeydi.

“O hiç değilse bir şehitti. Bunu ona teslim etmek zorundasın.”

“Neyin şehidi?”

“Dininin.”

“Uğruna şehit olduğu tek şey romatizmaydı. Darnley’yle papanın icazeti olmadan, Bothwell’le de Protestan usullerine göre evlendi.”

“Birazdan onun bir mahkûm olmadığını da söylersin!”

“Senin sorunun, onu bir kalenin tepesindeki küçük bir odada, penceresinde demir parmaklıklar ve yanında dualarını paylaşan sadık, yaşlı bir hizmetkâr ile birlikte düşünmen. Gerçekteyse, kendine özel, altmış kişilik bir hanesi vardı. Sadaka gibi otuz kişiye düşürüldüğünde acı acı sızlandı; iki erkek sekreter, birkaç kadın, bir nakışçı ve bir-iki aşçıya düşürüldüğündeyse adeta kederinden öldü. Ve bütün bunları Elizabeth kendi kesesinden ödemek zorunda kaldı. Yirmi yıl boyunca ödedi; Mary Stuart da yirmi yıl boyunca, Avrupa çevresinde devrim başlatacak ve kendisinin kaybetmiş olduğu ya da bir başka deyişle Elizabeth’in oturduğu tahta yeniden çıkmasını sağlayacak herkese, İskoçya tacını satmaya çalıştı.”

Marta’ya baktı ve onun gülümsediğini gördü.

“Biraz daha iyiler mi?” diye sordu Marta.

“Neler daha iyi mi?”

“Dikenler.”

Grant güldü.

“Evet. Bir dakikalığına onları unutmuştum. En azından bu, Mary Stuart’ın hesabına artı puan olarak yazılabilecek bir şey!”

“Nasıl oluyor da Mary hakkında bu kadar çok şey biliyorsun?”

“Okuldaki son yılımda, onunla ilgili bir makale yazdım.”

“Ve ondan hoşlanmadın, anladım.”

“Onun hakkında öğrendiklerimden hoşlanmadım.”

“Onun durumunu trajik görmüyorsun o halde.”

“Ya evet, çok. Ama yaygın inanışın onu soktuğu şekliyle trajik değil. Onun trajedisi, varoşlardaki bir ev hanımının görünümüne sahip bir kraliçe olarak doğmasıdır. Yan sokakta yaşayan Bayan Tudor’u küçük düşürmek zararsız ve eğlencelidir; bu seni, taksitlerini ödeme konusunda affedilmez bir ertelemeye sürükleyebilir ama yalnızca seni etkiler. Aynı yöntemi krallıklar üzerinde uyguladığın zaman sonuç felakettir. Kraliyet ailesinden bir hasmını küçük düşürmek için on milyon kişinin yaşadığı bir şehri tehlikeye atmaya istekliysen, sonunda hiç dostun kalmaz, rezil olursun.” Yatığı yerde bir süre bunu düşündü. “Kızlar okulunda müthiş başarılı bir müdire olurdu.”

“Hayvan!”

“İyi anlamda söylüyorum. Çalışanlar onu sever, bütün küçük kızlarsa ona tapardı. Onun durumundaki trajediden kastettiğim buydu.”

“Peki, tamam. Anlaşılan mücevher kutusu mektupları yok. Başka neyimiz var? Demir Maskeli Adam.”

“Onun kim olduğunu hatırlayamıyorum ama bir teneke parçasının arkasındaki utangaç, nazenin biriyle ilgilenemem. Yüzünü görmedikçe hiç kimseyle ilgilenemem.”

“Ha, evet. Yüzlere duyduğun tutkunu unutmuşum. Borgialar’ın şahane yüzleri vardı. Onları araştırsan sana uğraşabileceğin bir-iki küçük gizemi sağlarlar gibime geliyor. Bir de Perkin Warbeck vardı, tabii. Sahtekârlık her zaman büyüleyicidir. Öyle

miydi, değil miydi? Güzel bir oyun. Denge, hiçbir zaman bir taraf ya da diğeri lehine tamamen bozulamaz. Aşağı ittin mi geri yükselir, şu hacıyatmazlar gibi.”

Kapı açıldı ve Bayan Tinker’ın gösterişsiz yüzü, daha da gösterişsiz ve tarihe mal olmuş şapkasının yükseldiği aralıktan göründü. Bayan Tinker, Grant için ‘yapmaya’ ilk başladığından beri aynı şapkayı takıyor, Grant da onu başka bir şapkayla hayal edemiyordu. Başka bir şapkasının daha olduğunu, kendisinin ‘ben mavis’ dediği bir şeye uyduğu için biliyordu. Onun ‘mavi’si her iki anlamda da ara sıra ortaya çıkardı ve Tenby Court 19 numarada hiç görünmezdi. Törenselsel bir bilinçle giyilir ve giyildikten sonra davada hüküm vermek üzere bir kıstas olarak kullanılırdı. (“Hoşuna gitti mi Tink? Nasıldı?” “Ben mavisini giymeye değmez.”) Bayan Tinker, onu Prenses Elizabeth’in düğününde ve çeşitli kraliyet törenlerinde giymiş, bir de kent düşesi kurdele keserken çekilen bir haber filminde, ben mavisinin içinde iki saniyeliğine görünmüştü, ama Grant açısından yalnızca bir rapordu bu; bir etkinliğin sosyal değerine ilişkin bir ölçüt. Bir şey, ‘ben mavi’sini giymeye değdi veya değmezdi.

“Bir ziyaretçin olduğunu duydum,” dedi Bayan Tinker, “ve tam gidiyordum, baktım gelen ses tanıdık, kendi kendime, ‘Bu Bayan Hallard’dan başkası olamaz,’ dedim, böylece içeri girdim.”

Bayan Tinker’ın elinde türlü türlü kesekâğıtları ve küçük, sıkı bir anemon demeti vardı. Bir zamanlar kostümcü olduğundan ve tiyatro dünyasının tanrıçaları karşısında abartılı bir saygıyla eğilmediğinden, Marta’yı kadın kadına selamladı ve Marta’nın özenli bakımıyla çiçek açmış güzel leylak filizi aranjmanına göz ucuyla baktı. Marta bu bakışı değil ama küçük anemon demetini gördü ve durumu, provası zaten yapılmış bir şeymiş gibi ele aldı.

“Benim serserinin kirasını, sana beyaz leylaklar almak için çarçur edeyim, sonra Bayan Tinker sana kır zambakları getirerek pabucumu dama atsın.”

“Zambak mı?” dedi Bayan Tinker kuşkuyla.

“Tüm görkemiyle Süleyman’dır onlar. Ne eğilirler ne de b k l rl r.”

Bayan Tinker kiliseye yalnızca evlilik ve vaftiz törenleri için giderdi, ama pazar okullarına gönderilmiş bir nesilden geliyordu. Y n eldiveninin örttüğü avuç dolusu küçük ihtiya ya yeni bir ilgiyle baktı.

“Bak şimdi. Bunu bilmiyordum. Bu şekilde daha anlamlılar, değil mi? Onları hep danaayağı gibi görmüşümdür. Tarlalar, tarlalar dolusu danaayağı. Müthiş pahaı, biliyor musunuz, ama biraz i  karartıcı. Demek renklilermiş, öyle mi? Peki, neden böyle söylemiyorlar? Niçin onlara zambak demek zorundalar ki?”

Böylece çeviriden ve kutsal kitabın ne kadar yanıltıcı olabileceğinden söz ettiler (“Suların  zerindeki ekm ğin ne olduğunu hep merak etmişimdir,” dedi Bayan Tinker) ve bu tuhaf an sona erdi.

Onlar İncil’le meşgul olmayı sürdürürken, Cüce ilave  i ek vazolarıyla içeri girdi. Grant, vazoların anemonları değil, beyaz leylakları koymak için tasarlandığını anladı. Vazolar, Marta’nın hatırlıydı; daha senli benli olmak üzere bir geçiş belgesi. Fakat Marta, o anda bir çıkarı yoksa kadınlarla  ğraşmazdı; Bayan Tinker’a karşı nezaketiye sadece beceriydi, şartlı refleksti. Bu yüzden Cüce, sosyal olmak yerine işlevsel olmayı tercih etti. Atılmış nergisleri lavabodan aldı ve hiç sesini çıkarmadan bir vazoya geri koydu. Cüce’nin ezik hali, uzun zamandır Grant’ı mutlu eden en güzel görüntü oldu.

“Pekâlâ,” dedi Marta, leylak aranjmanını bitirip sonucunu Grant’ın görebileceği bir yere yerleştirdikten sonra, “şu kesek ğitlerindeki nefis lokmalarla seni beslesin diye Bayan Tinker’ı burada bırakacağım. Bayan Tinker, çekerim, şu torbaların birinde sizin şu harika kurabiyelerinizden mi var yoksa?”

Bayan Tinker’ın yüzüne renk geldi.

“Bir-iki tane ister misiniz? Fırınımdan daha yeni  ıktı!”

“Şey, daha sonra bunun kefaretinin ödemek zorunda kalacağım elbette -şu lezzetli, küçük pastalar, bel civarında ölüm demek- ama tiyatrodaki çayım için iki tanecik verin de çantama koyayım.”

Onur verici şekilde uzun uzun düşündükten (“Köşeleri biraz kahverengi olanları seviyorum”) sonra iki tanesini seçti, çantasına koydu ve şöyle dedi: “Pekâlâ, hoşça kal Alan. Bir-iki gün içinde gelir, sana bir çorap başlatırım. Örgü örmek kadar huzur verici başka bir şey olmadığını düşünüyorum. Öyle değil mi, hemşire?”

“Ya, evet. Doğrusu öyle. Erkek hastalarımın birçoğu örgü örmekten hoşlanır. Çok güzel zaman geçirdiklerini söylerler.”

Marta, Grant’a kapıdan bir öpücük fırlattı ve gitti, saygılı Cüce de onu izledi.

“O şıfıntı, olması gerektiğinden daha iyi olsaydı şaşardım,” dedi Bayan Tinker, kesekâğıtlarını açmaya başlarken. Sözünü ettiği Marta değildi.

ANCAK Marta, iki gün sonra geri geldiğinde, yanında ne örgü şişi ne de yün vardı. Öğle yemeğinden hemen sonra, aynasının karşısında, herhalde birkaç dakika uğraşarak rastgele bir eğimle taktığı kalpağın şıklığıyla rüzgâr gibi içeri daldı.

“Çok kalamayacağım, canım. Tiyatroya gidiyorum. Bugün matinee günü, Tanrı yardımcım olsun. Şişman kadınlar ve gerizekâlılar. Hiçbirimiz için repliklerin bir anlamı kalmamışken o iğrenç sahneye çıkmak zorundayız. Bu oyunun başarıya ulaşacağını hiç sanmıyorum. Bir yıllığına başlayıp, on yıl süren şu New York oyunlarına benzeyecek. Çok korkutucu. İnsanın akli konuya odaklanamıyor. Dün gece Geoffrey, ikinci perdenin ortasında kurudu kaldı. Gözleri yuvalarından fırlayacak gibiydi. Bir an felç geçirdiğini sandım. Sonradan dedi ki, sahneye çıkışından, perdenin yarısına geldiğini fark ettiği ana kadar geçen zaman içinde olan biten hiçbir şeyi hatırlamıyormuş.”

“Şuur kaybı mı yani?”

“Yo, hayır. Yalnızca otomatikleşme. Replikleri söyler, işini yaparsın ama hep başka şeyler düşünürsün.”

“Söylenenlere bakılırsa konu oyuncular olduğunda, hiç de alışılmadık bir durum değil bu.”

“Ah hiç değil, tabii aşırıya kaçmadan. Johnny Garson, birinin dizinde hıçkıra hıçkıra ağlarken evde ne kadar kâğıt olduğunu söyleyebilir. Ama bu, perdenin yarısına gelinceye kadar *dalıp gitmek*ten farklı. Geoffrey, öz oğlunu evden atıyor, metresiyle tartışıyor

ve karısını, kendisini en yakın arkadaşıyla aldatmakla suçluyor, hepsi de farkında olmadan.”

“Neyin farkındaymış peki?”

“Dediğine göre, Park Lane’deki dairesini Dolly Dacre’ye kiraya verip, Latimerler’in valilik atamasından dolayı vazgeçtikleri, Richmond’daki şu İkinci Charles evini satın almaya karar vermiş. Evdeki banyoların yetersiz olduğunu düşünmüş ve yukarıda bulunan, on sekizinci yüzyıl Çin kâğıdıyla kaplı küçük odanın çok iyi bir banyo olacağına karar vermiş. O güzel kâğıdı çıkarıp alt kat-taki küçük ve ruhsuz arka odayı dekore etmek için kullanabilirler-miş. O küçük, ruhsuz oda baştan aşağı Victoria tarzı ahşap panel-lerle kaplıymış. Ayrıca kanalizasyon şebekesini gözden geçirmiş, eski döşemeyi kaldırıp yenisiyle değiştirmek için yeterli parasının olup olmadığını merak etmiş ve mutfakta ne tür bir ocak düzeneği var diye kafa yormuş. Tam kapıdaki çalılıklardan kurtulmaya ka-rar vermiş ki kendini benimle yüz yüze buldu; bir sahnede, do-kuz yüz seksen yedi kişinin huzurunda, bir konuşmanın ortasında. Gözleri yuvalarından fırlamasın da ne yapsın? Bakıyorum da sana getirdiğim kitaplardan en az birini okumayı başarmışsın -kırışmış kapak bir ölçütse tabii.”

“Evet. Dağlı kitap. Hızır gibi yetişti. Saatlerce uzanıp resim-lere baktım. Hiçbir şey, nesneleri perspektife bir dağ kadar çabuk yerleştiremez.”

“Yıldızlar daha iyi bence.”

“Yo, *hayır*. Yıldızlar, insanı amip konumuna indirgemekten başka bir şey yapmazlar. Yıldızlar, insanlık gururunun son kalın-tısını, güvenin son kıvılcımını insandan alırlar. Ama karlı bir dağ, insan boyunda, güzel bir ölçüttür. Oturup Everest’e baktım ve o yamaçları tırmanmadığıma şükrettim. Dağla karşılaştırıldığında bir hastane yatağı, sığınılacak sıcak, rahat ve güvenli bir liman; Cüce ile Amazon da uygarlığın en yüksek başarılarından ikisiydi.”

“Peki, al sana birkaç resim daha.”

Marta elinde tuttuğu dört yapraklı zarfı baş aşağı etti ve bir yığın kâğıdı Grant'ın göğsüne döktü.

“Bu da ne?”

“Yüzler,” dedi Marta, neşeyle. “Al sana düzinelerce yüz. Erkekler, kadınlar, çocuklar. Her türde, durumda ve boyutta.”

Grant, göğsünün üstündeki kâğıtlardan birini alıp baktı. On beşinci yüzyıla ait bir portrenin gravürüydü. Bir kadın.

“Bu kim?”

“Lucrezia Borgia. Çok sevimli değil mi?”

“Olabilir, onunla ilgili esrarlı bir durum olduğunu mu söylüyorsun?”

“Ya, evet. Bugüne kadar hiç kimse ağabeyinin piyonu mu, yoksa suç ortağı mı olduğuna karar veremedi.”

Grant, Lucrezia'yı bir kenara bıraktı ve ikinci bir kâğıdı eline aldı. Bu, on sekizinci yüzyıl sonlarına ait kıyafetler içindeki küçük bir çocuğun portresiydi ve resmin altında, soluk büyük daktilo harfleriyle şöyle yazılıydı: XVII. Louis.

“İşte, bu tam sana göre, *çok güzel* bir gizem,” dedi Marta. “Veliaht. Kaçtı mı, yoksa esarette mi öldü?”

“Bütün bunları nereden buldun?”

“James'i, Victoria ile Albert'teki hücrelerinden çıkardım ve beni bir basımevine götürmesini sağladım. Bu konularda bilgi sahibi olduğunu biliyordum, hem V ile A'da onun ilgisini çekecek hiçbir şey olmadığından eminim.”

Bir devlet memurunun -hasbelkader oyun yazarı ve portreler üzerine bir bilirkişi de olduğundan- işini gücünü bırakıp, sırf Marta'nın keyfi olsun diye basımevlerini arayıp taramaya istekli davranacağını çantada keklik saymak, tam da Marta'ya göre idi.

Elizabeth dönemine ait bir portrenin fotoğrafını çevirip kaldırdı. Kadife ve inciler içinde bir adam. Kim olduğunu anlamak için arkasını çevirdiğinde, bu kişinin Leicester Kontu olduğunu öğrendi.

“Demek Elizabeth’in Robin’i bu,” dedi Grant. “Daha önce onun portresini gördüğümü sanmıyorum.”

Marta bu dolgun, erkeksi yüze baktı ve, “İlk kez aklıma geliyor; tarihin en büyük trajedilerinden biri, en iyi ressamların senin resmini, sen en iyi zamanını geride bırakmadan yapmamalarıdır. Bana kalırsa Robin harika bir adamdı. VIII. Henry’nin de gençliğinde baş döndürücü bir erkek olduğunu söylerler, peki şimdi ne halde? Oyun kâğıtlarının üstünde bir çizim. Tennyson’ın, o iğrenç sakalı uzatmadan önce nasıl görüldüğünü yeni yeni öğreniyoruz. Kaçmam lazım. Zaten çok geciktim. Blague’da öğle yemeği yiyordum ve o kadar çok insan yanıma gelip konuştu ki istediğim kadar erken çıkamadım,” dedi.

“Umarım ev sahibin etkilenmiştir,” dedi Grant, şapkaya bir göz atarak.

“Ah, evet. Kadın şapkadan anlıyor. Şapkaya bir bakış attı ve, ‘Sanırım Jacques Tous,’ dedi.”

“Kadına bak!” dedi Grant hayretle.

“Evet. Madeleine March. Ona öğle yemeği veren de bendim. Öyle şaşırmış bakma, nezaketten değildi. Doğrusunu istersen, bana şu Lady Blessington oyununu yazmasını umuyorum. Ama bir aşağı bir yukarı öyle çok koşturdum ki, üzerinde herhangi bir etki bırakma şansım olmadı. Bununla birlikte ona olağanüstü bir yemek verdim. Bana Tonny Bittmaker’ın yedi kişiye verdiği partiyi hatırlattı. Bol bol içki şişesi. Yoluna nasıl devam ediyor sanıyorsun?”

“Delil yetersizliği,” dedi Grant. Marta da güldü ve çıkıp gitti.

Sessizlikte, Grant tekrar Elizabeth’in Robin’i üzerine düşünmeye başladı. Robin’in ne esrarı vardı?

Ha, evet. Amy Robsart, elbette.

İyi de Amy Robsart ilgisini hiç çekmiyordu. Merdivenden aşağı nasıl veya neden yuvarlandığı hiç umurunda değildi.

Fakat yüzlerin geri kalanıyla çok mutlu bir öğleden sonra geçirdi. Yüzlerden aldığı zevk, emniyet teşkilatına girmesinden uzun zaman önce başlamıştı ve Scotland Yard'da geçen yıllarında bu ilgi hem kendine özel bir eğlence olmuş, hem de mesleki bir avantaja dönüşmüştü. Meslekteki ilk zamanlarında bir gün, umulmadık bir şekilde, kendini amiriyle birlikte bir şüpheli teşhisinde bulmuştu. Onun davası değildi ve ikisi başka bir iş için oradaydılar, ama bir adam ile bir kadın, sıradaki on iki adamın önünden, tanımayı umdukları kişiyi arayarak ayrı ayrı geçerken, onların gerisinde durmuş sahneyi izleyerek oyalanıyorlardı.

“Bizimki hangisi, biliyor musun?” diye fısıldamıştı amir.

“Bilmiyorum,” demişti Grant, “ama tahmin edebilirim.”

“Öyle mi? Hangisi dersin?”

“Soldan üçüncü.”

“Suçu ne?”

“Bilmiyorum. Hakkında hiçbir şey bilmiyorum.”

Amiri eğlenen bir bakış atmıştı ona. Ama hem adam hem de kadın hiç kimseyi teşhis edemedi. Ayrıldıktan, şüpheli sırası dağılıp, düğümledikleri yakaları ve bağladıkları kravatlarıyla kanuna yardımcı olmak üzere getirildikleri sokağa ve günlük yaşama dönüş hazırlığı içinde laklak eden bir gruba dönüştükten sonra hareket etmeyen tek kişi, soldan üçüncü adam oldu. Soldan üçüncü adam, muhafızını kuzu kuzu bekledi ve hücrelerine geri götürüldü.

“Vay canına!” demişti amir. “On ikide bir şansın vardı ve sen tutturdun. Aferin sana. Senin adamı desteden ayıkladı,” diye açıklamıştı yerel komiser.

“Onu tanıyor muydun?” diye sormuştu komiser, biraz şaşırarak. “Bildiğimiz kadarıyla daha önce belaya bulaşmamış.”

“Hayır, onu daha önce hiç görmedim. Neyle suçlandığını bile bilmiyorum.”

“Öyleyse sana onu seçtiren neydi?”

Grant duraksamış, ilk kez kendi seçim sürecini analiz etmişti. Bir usavurma meselesi değildi bu. Grant, şöyle dememişti: “O adamın yüzünde şu özellik veya bu özellik var, bu yüzden zanlı odur.” Seçimi adeta içgüdüsel olmuştu; gerekçesi kendi bilinçaltında saklıydı. Sonunda, bilinçaltını derinlemesine karıştırdıktan sonra, “Yüzünde hiçbir kırışıklık olmayan tek adam oydu,” deyivermişti.

Buna gülmüşlerdi. Ama Grant, bu konuyu günışığına çıkardıktan sonra içgüdüünün nasıl çalıştığını gördü ve arkasındaki mantığı anladı. “Kulağa aptalca geliyor ama öyle değil,” demişti. “Yüz çizgilerinden tamamen yoksun tek yetişkin, gerizekâlı olandır.”

“Freeman hiç de gerizekâlı değildir, bildiğim için söylüyorum,” diye lafa karıştı komiser. “Çok açıkgoz oğlandır, inan bana.”

“Onu kastetmedim. Demek istediğim, bir gerizekâlı sorumsuzdur. Gerizekâlı, sorumsuzluğun standardıdır. O şüpheli sırasındaki on iki adamın hepsi otuzlu yaşlardaydı, ama yalnızca birinin sorumsuz bir yüzü vardı. Bu yüzden onu şıp diye buldum.”

Ondan sonra, Grant’ın *onları gözünden tanıması* Scotland Yard’da hafif bir şaka haline gelmişti. Bir defasında komiser muavini ona takılarak şöyle demişti: “Sakın bana suçlu yüzü diye bir şeyin varlığına inandığını söyleme, müfettiş.”

Ama Grant hayır demişti; o, bu kadar basit biri değildi. “Tek bir suç türü olsaydı efendim, bu mümkün olabilirdi ama suçlar insan doğası kadar çeşitliken, bir polis yüzleri kategorilere ayırmaya başladı mı, battı demektir. Herhangi bir gün, saat beş ile altı arasında, Bond Sokağı’ndan aşağı yürüdüğünüzde, adı kötüye çıkmış kadınların normal eğilimlerinin neye benzediğini söyleyebilirsiniz, oysa Londra’daki en kötü şöhretli kadın, soğuk bir azize gibi görünür.”

“Geç saatte o kadar da azizemsi değil; bugünlerde çok içiyor,” demişti komiser muavini, kadını zorluk çekmeden teşhis ederek... Sonra konuşma başka konularla sürüp gitmişti.

Fakat Grant’ın yüzlere karşı ilgisi devam etmiş ve artmış; sonunda da bilinçli bir çalışma halini almıştı. Dava kayıtları ve karşılaştırmalar icabı... Dediğine göre, yüzleri herhangi bir kategoriye yerleştirmek mümkün değildi ama yüzleri tek tek karakterize etmek mümkündü. Meşhur bir davanın yeniden basımında, örneğin davadaki baş aktörlerin fotoğrafları kamu yararına gösterildiğinde, kimin sanık kimin yargıç olduğu hakkında kuşkuya yer olmazdı. Zaman zaman avukatlardan birinin, görünüş itibariyle, sanık sandalyesindeki mahkûm ile yer değiştirebildiği olurdu -ne de olsa avukat, tutku ve açgözlülüğe dünyanın geri kalanı kadar meyilli olmasıyla yalnızca insanlığın bir kesitiydi, ama yargıcın özel bir niteliği; dürüstlüğü ve yansızlığı vardı. Bu yüzden insan, peruk takmamış olsa dahi, yargıcı sanık sandalyesinde oturan ve ne dürüst ne de yansız olan adamla karıştırmazdı.

Anlaşılan Marta’nın James’i, hücresinden dışarı sürüklenince çok eğlenmişti ve böylece ortaya çıkan nefis bir suçlular veya onların kurbanları yelpazesi, Cüce ona çayını getirinceye kadar Grant’ı oyaladı. Çekmecesine kaldırmak üzere kâğıt yapraklarını toparlarken göğsünden düşmüş ve bütün öğleden sonra boyunca yatak örtüsünün üzerinde fark edilmeden durmuş bir fotoğrafa eli değdi.

Bu, bir adamın portresiydi. On beşinci yüzyıl sonuna ait kadife şapka ve düğmeli yelek içinde bir adam. Otuz beş-otuz altı yaşlarında, sinekkaydı tıraşlı, sıska bir adam. Zengin mücevherle süslü bir kolye takmıştı ve sağ elinin küçük parmağına bir yüzük takarmış gibi yapıyordu. Yüze bakmıyordu ama. Boşluğa dalıp gitmişti.

Grant’ın bu öğleden sonra boyunca gördüğü bütün resimler arasında en özgünü buydu. Sanki ressam, resme dönüştürmeye yeteneğinin yetmediği bir şeyleri tuvale aktarmaya uğraşmıştı. Gözlerdeki ifade -o en dikkat çekici ve özgün ifade- alt etmişti onu.

Ağız da öyle: Ressam bu kadar ince ve bu kadar geniş dudaklara hareketli bir görünüm vermek için ne yapacağını bilememişti, bu yüzden ağız tahta gibi ve başarısız olmuştu. En başarılı olduğu şeyse yüzün kemik yapısıydı: Güçlü elmacık kemikleri, onların altındaki çökükler, gücüne göre çok geniş çene.

Grant, resmin arkasını çevirirken yüz hakkında biraz daha düşünmek için duraladı. Bir yargıç mı? Bir asker mi? Bir prens mi? Büyük sorumluluklara alışkın ve otoritesi içinde sorumlu biri. Son derece vicdanlı biri. Evhamlı; belki bir mükemmeliyetçi. Geniş tasarımda rahat görünen ama detaylarda kaygılı bir adam. Mide ülserine aday. Ayrıca, çocukluğunda hastalıktan çok çekmiş biri. Çocukluk sıkıntılarının bıraktığı o anlatılamaz, tanımlanamaz bakış vardı yüzünde; bir kötürümün yüzündeki bakıştan daha az olumlu, ama en az onunki kadar kaçınılmaz bir ifade. Bunu ressam hem anlamış hem de resim diline çevirmişti. Alt göz kapaklarının ağır uykudan yeni uyanmış bir çocuğunkine benzeyen hafif dolgunluğu, cildin dokusu; genç bir yüzde yaşlı adam görüntüsü.

Bir resim altı yazısı var mı diye resmi ters çevirdi.

Arkada şöyle yazılıydı: *III. Richard, Ulusal Portre Galerisi'ndeki portreden. Ressam bilinmiyor.*

III. Richard.

Demek oydu. III. Richard. Kambur. Kreş masallarının canavarı. Masumiyetin yıkıcısı. Kötülüğün eşanlamlısı.

Kâğıdı çevirip tekrar baktı. O gözleri çizerken ressamın aktarmaya çalıştığı bu muydu? O gözlerde gördüğü, lanetli bir adamın bakışı mı olmuştu?

Uzun bir süre uzanarak o yüze, o sıradışı gözlere baktı. Kaşların hemen altına oturmuş uzun gözlerdi bunlar; o gamlı, aşırı özenli somurtkanlık sergileyen kaşlar, hafiften gergindi. İlk anda dikkatle bakıyorlarmış gibi görünseler de, baktıkça o gözlerin gerçekte içine kapanmış olduğunu, adeta boşluğa dikildiklerini anlıyordu insan.

Cüce tepsiyi almak için döndüğünde Grant hâlâ portreye bakıyordu. Böylesi yıllardır karşısına çıkmamıştı. Onun yanında Mona Lisa bunun yanında poster kalırdı.

Cüce, Grant'ın el sürmediği çay fincanına baktı, deneyimli eliyle çaydanlığın ılık yanağına dokundu ve dudak büktü. Grant'ın görmezden geldiği tepsileri getirmekten daha önemli işleri olduğunu söyledi.

Grant portreyi ona doğru itti.

Portre hakkında ne düşünüyordu? Bu adam onun hastası olsaydı onun hakkındaki hükmü ne olurdu?

“Karaciğer,” dedi kadın kesin bir sesle, sonra protesto niyetine topuklarını yere vurarak, ciddi bir ifadeyle ve sarı buklelerini sallayarak tepsiyi götürdü.

Ama Cüce'nin çıktığı odada resmiyetten uzak, nazik tavırlarla gezinen cerrahın başka görüşleri vardı. Rica edildiği için portreye baktı ve bir anlık ilgili bir tetkikten sonra şöyle dedi: “Polyomiyelit.”

“Çocuk felci mi?” diyen Grant, birden III. Richard'ın bir kolunun sakat olduğunu hatırladı.

“Kim bu?” diye sordu cerrah.

“III. Richard.”

“Sahi mi? İlginç.”

“Bir kolunun sakat olduğunu biliyor muydunuz?”

“Öyle miymiş? Hatırlayamadım. Kambur olduğunu sanıyordum.”

“Kamburdu da.”

“Benim hatırladığım, otuz iki dişle doğmuş olduğu ve canlı kurbağa yediği. Eh, teşhisim anormal derecede doğru görünüyor.”

“Acayip. Size çocuk felcini seçtiren ne oldu?”

“Madem kesin konuşmamı istiyorsun, pek bilmiyorum. Yalnızca yüzün görünüşü sanırım. İnsanın sakat bir çocuğun yüzünde gördüğü ifadedir bu. Kambur doğmuşsa yüzündeki ifadenin nedeni

muhtemelen budur, çocuk felci değil. Bakıyorum da ressam kam-buru yok saymış.”

“Evet. Saray ressamaları bir parça ince düşünceli olmalı. Portresi yapılanlar, güzel olmayan taraflarının saklanmamasını ancak Cromwell’den sonra istemeye başladılar.”

“Bana sorarsan,” dedi cerrah, Grant’ın bacağındaki kırık tahtasını dalgın dalgın değerlendirirken, “bugün acısını hepimizin çektiğı şu makûs züppeliğı Cromwell başlattı. *Yalın bir adamım ben; bende hiç saçmalık yok.* Görgü, zarafet veya cömertlik de yoktu.” Objektif bir ilgiyle Grant’ın ayak parmağını çimdikledi. “Şiddetlenen bir hastalık bu. Korkunç bir sapıklık. O kadar ki, Birleşik Devletler’in kimi bölgelerinde, anladığım kadarıyla bir adamın politik yaşamı, bazı seçim bölgelerine kravatu bağı ve üzerinde paltosu ile gitmesine bağı. Bu kibirdir. İdeal güzellik, o çocuklardan biri olmak demektir.” Grant’ın büyük ayak başparmağı ile ilgili olarak, “Çok sağlıklı görünüyor,” diye ekledi ve yatak örtüsünün üzerinde duran portreye kendi isteğıyle döndü.

“İlginç,” dedi. “Şu çocuk felci olayı. Belki de gerçekten çocuk felci geçirdi ve kolunun sakat olmasının nedeni buydu.” Bunun üzerinde düşünmeye devam etti, gitmek için kılını bile kıpırdatmadı. “Ne olursa olsun, ilginç. Bir katilin portresi. Bu tipe uyuyor mu, ne dersin?”

“Katil tipi diye bir şey yoktur. İnsanlar bir dolu farklı nedenle cinayet işler. Ama kendi deneyimimde veya dava tarihçelerinde olsun, ona benzeyen bir katil hatırlamıyorum.”

“Tabii, o kendi sınıfında rakipsizdi, değı mi? Vicdanı elvermemek ne demek, bilemezdi.”

“Hayır.”

“Bir keresinde, Olivier’in onu oynadığını gördüm. Katıksız kötülüğün en göz kamaştırıcı sergilenişiydi. Hep acayıpliğın içine devrilmenin eşiğine geliyor ama hiç düşmüyordu.”

“Size portreyi gösterdiğimde,” dedi Grant, “onun kim olduğunu bilmiyorken aklınıza kötülük geldi mi?”

“Hayır,” dedi cerrah, “hayır, aklıma hastalık geldi.”

“Bu tuhaf, değil mi? Kötülük, benim de aklıma gelmedi. Ve şimdi kim olduğunu bildiğim, arkadaki ismi de okuduğum için kötülük dışında herhangi bir şey düşünemiyorum.”

“Sanırım kötülük de güzellik gibi bakanın gözündedir. Pekâlâ, hafta sonuna doğru bir daha bakacağım. Şu anda kaydadeğer bir ağrın yok, değil mi?”

Ve çıkıp gitti, geldiği gibi resmiyetten uzak ve nazik bir şekilde.

Portrenin, bir soruşturma sürecine resimleme niyetiyle sağlanmış olduğu, aklına ancak portreyi daha kafası karışmış düşüncelerle (tüm zamanların en kötü şöhretli katillerinden birini, bir yargıçla karıştırmış olmak gururunu kırdı; bir şahsı sanık sandalyesinden yargıç kürsüsüne taşımış olmak korkunç bir gaftı) değerlendirmeye başladıktan sonra geldi.

III. Richard’ın esrarı neydi?

Ve o anda hatırladı. Richard iki erkek yeğenini öldürmüştü ama nasıl öldürdüğünü hiç kimse bilmiyordu. Öylece ortadan kaybolmuşlardı. Doğru hatırlıyorsa, Richard, Londra dışındayken kayıplara karışmışlardı. Richard, işi görmesi için birini göndermişti. Ama çocukların gerçek kaderinin esrarı hiçbir zaman çözülmemişti. II. Charles döneminde ortaya iki iskelet çıkmış -merdivenaltında mıydı- ve gömülmüştü. İskeletlerin genç prenlere ait olduğu sorgusuz sualsiz kabul edilmiş, fakat hiçbir şey, hiçbir zaman kanıtlanamamıştı.

İyi bir eğitimden geriye, insana bu kadar az tarih bilgisinin kalması çok şaşırtıcıydı. Grant’ın III. Richard hakkında bütün bildiği, IV. Edward’ın küçük kardeşi olduğuydu. Edward’ın sarışın, uzun boylu, müthiş yakışıklı ve kadınlarla arasının olağanüstü olduğuydu. Richard’ın, ağabeyinin ölümü üzerine, vârisi olan oğlunun yerine tahtı gasp eden ve başına daha fazla dert olmasınlar

diye, o vârisle küçük erkek kardeşinin ölümlerini hazırlayan bir kambur olduğuydu. Bir de Richard'ın, Bosworth Muharebesi'nde bir at istemek için haykırırken öldüğünü ve kendi soyunun sonuncusu olduğunu biliyordu. Son Plantagenet.

Her okul çocuğu, III. Richard konusunun son sayfasını çevirdiğinde rahatlardı; çünkü nihayet Güller Savaşı bitmiştir, ardından sıkıcı ama kolay anlaşılır Tudorlar'a geçilecektir.

Cüce, gece için etrafını toparlamaya geldiğinde Grant şöyle dedi: "Olmaz ya, hani kazara, bir tarih kitabın yoktur, değil mi?"

"Tarih kitabı mı? Yok. Ne yapayım ben tarih kitabını?" Bu bir soru değildi, bu yüzden Grant cevap vermeye çalışmadı. Onun sesizliği, Cüce'yi endişeye düşürdü sanki.

"Gerçekten bir tarih kitabı istiyorsanız," dedi Cüce hemen, "akşam yemeğinizi getirdiğinde Hemşire Darroll'dan isteyebilirsiniz. Tüm okul kitapları, odasında bir rafta duruyor, içlerinden biri herhalde tarih kitabıdır."

Okul kitaplarını saklamak, tam da Amazon'a göre bir iş, diye düşündü Grant. Fulyalar her çiçek açtığında, Gloucestershire için duyduğu ev hasreti gibi, okulu da hâlâ özliyordu. Amazon, elinde Grant'ın peynirli pudingi ve ravent yahnisi ile içeri ağır ağır girdiğinde Grant, ona yüce gönüllülüğün sınırına dayanan bir hoşgörülle baktı. Amazon, emme basma tulumba gibi nefes alan iri bir kadın olmaktan çıktı, potansiyel bir sevinç dağıtıcısı haline geldi.

Ha evet, bir tarih kitabı vardı. Hatta galiba iki tane vardı. Bütün okul kitaplarını saklamıştı çünkü okulu çok sevmişti.

Oyuncak bebeklerini de saklayıp saklamadığını sormak, Grant'ın dilinin ucuna kadar geldi ama tam zamanında kendine hâkim oldu.

"Ve tabii tarihi çok severdim," dedi Amazon. "En sevdiğim dersti. Aslan Yürekli Richard benim kahramanımdı."

"Çekilmez, aşağılık herifin teki," dedi Grant.

"Yo hayır!" dedi Amazon, incinmiş görünüyordu.

“Hipertiroid bir tip,” dedi Grant kalpsizce. “Kötü yapılmış bir havai fişek gibi yeryüzünde bir aşağı bir yukarı gidip geliyor. Me-sain bitti mi?”

“Tepsilerimi bitirince bitiyor.”

“Benim için bu gece o kitabı bulabilir misin?”

“Uyumanız gerekiyor, tarih kitapları okuyarak uyanık kalma-nız değil.”

“Alternatifi olan tavana bakacağıma, biraz tarih okuyabilirim. Getirecek misin?”

“Hemşireler binasına kadar onca yolu, Aslan Yürekli’ye saygı-sızlık eden biri için gidip geleceğimi hiç sanmıyorum.”

“Tamam,” dedi Grant. “Ben şehitlerin yapıldığı malzemeden yapılmamışım. Bana kalırsa Aslan Yürekli, yiğitlik timsali, kim-seye boyun eğmeyen, lekesiz bir şövalye, üç üstün hizmet nişanı sahibi kusursuz bir komutandır. Şimdi kitabı getirecek misin?”

“Birazcık tarih okumaya fena halde ihtiyacınız var anlaşılan,” dedi Amazon, çarşafın eğimli köşesini iri eliyle hayranlık içinde düzeltirken. “Geçerken kitabı size bırakırım. Zaten sinemaya gi-deceğim.”

Devetüyü paltosu ile kocaman bir şekilde tekrar görüldüğünde, aradan neredeyse bir saat geçmişti. Odanın ışıkları söndürülmüştü ve kadın, Grant’ın okuma lambasının ışığında iyi kalpli bir cin gibi yoktan var oldu.

“Uyumuş olmanızı umuyordum,” dedi Amazon. “Bence bun-lara bu gece başlamasanız iyi edersiniz.”

“Beni uyutma ihtimali olan bir şey varsa,” dedi Grant, “o da bir İngiliz tarihi kitabıdır. Artık gönül rahatlığıyla el ele tutuşa-bilirsiniz.”

“Hemşire Burrows ile gidiyorum.”

“Yine de el ele tutuşabilirsiniz.”

“Size hiç tahammülüm yok,” dedi Amazon sabırla, sonra arkasını dönerek yine karanlığın içine doğru gözden kayboldu.

İki kitap getirmişti.

Bir tanesi, tarihsel okuma kitabı olarak bilinen türde bir tarih kitabıydı. Bunun tarihle ilişkisi, İncil’deki hikâyelerin kutsal kitapla ilişkisiyle aynıydı. Canute, saray adamlarını sahilde azarladı, Alfred pastaları yaktı, Raleigh Elizabeth için pelerinini yere serdi, Nelson *Victory*’deki kamarasında Hardy’yi terk edip gitti; hepsi güzel ve belirgin büyük baskı yazılar ve tek cümlelik paragraflarla bezeliydi. Her bir bölüme, tam sayfalık birer çizim düşüyordu.

Amazon’un bu çocuksu edebiyatı çok değerli saymasında, insanı ilginç bir şekilde duygulandıran bir yan vardı. İsminin yazılı olup olmadığını görmek için baş sayfayı açtı.

Baş sayfada şöyle yazılıydı:

Ella Darroll,

3. sınıf

Newbridge Lisesi

Newbridge,

Gloucestershire

İngiltere

Avrupa

Dünya

Evren.

Bu yazı, bir dizi renkli çıkartmayla çevrenmişti.

Merak etti, acaba bütün çocuklar bunu yapar mıydı? Bu şekilde isimlerini yazar, dersteki zamanlarını çıkartma yapıştırarak mı geçirirlerdi? Kendisi kesinlikle öyle yapmıştı. Şu parlak ve ilkel renkli kareler onu, yıllardır hiçbir şeyin yapamadığı ölçüde çocukluğuna götürdü. Çıkartmaların heyecanını unutmuştu. Soymaya başladığın ve onun kolayca çıktığını gördüğün o olağanüstü tatmin

edici an. Yetişkin dünyasının buna benzer çok az hazzı vardı. En yakını belki de golfte temiz ve kuvvetli bir vuruştı. Veya misinin gerilip de balığın oltaya takıldığını anladığın an.

Küçük kitap onu o kadar memnun etti ki, bütün boş zamanını onunla geçirmeye başladı. Çocukça hikâyelerin hepsini ciddi ciddi okuyordu. Ne de olsa her yetişkinin hatırladığı tarih buydu. Ton ve libre vergisi, donanma vergisi, Laud'un lituryası, Rye House komplosu ve üç yılda bir toplanma kanunları, uzun süren hizipleşmeler ve kargaşa, anlaşma ve ihanetler unutulup gittiğinde akıllarda kalanlar bunlardı.

III. Richard'ın hikâyesine geldiğinde, konunun adı *Kuledeki Prensler*'di ve hikâye boyunca çıkan tüm 'o' harflerini kurşun kalemle tarayıp, gölgelendirmesine bakılırsa, genç Ella açısından prensler, Aslan Yürekli'nin yerini pek tutmamıştı. Hikâyeye eşlik eden resimde, altın sarısı saçlarıyla parmaklıklılı pencereden süzülen güneş ışınının altında oynayan çocukların ikisine de, o döneme ait olmayan gözlükler çizilmişti, resmin arkasındaki boş sayfadaysa, birileri üçtaş oyunu oynamıştı. Ella'ya kalırsa prensler gereksiz insanlardı.

Hal böyleyken, yine de bu küçük hikâye yeterince sürükleyiciydi. Her çocuğu mest edecek kadar korkunç. Masum çocuklar, kötü ruhlu amca. Klasik basitlikte bir masalın içindeki klasik malzemeler.

Kıssadan hissesi de vardı. Müthiş uyarıcı bir hikâyeydi.

Ne var ki kral bu şeytani eyleminden hiçbir kazanç sağlayamadı. İngiltere halkı, onun bu soğukkanlı zalimliği karşısında sarsıldı ve onu artık kral olarak görmek istemediğine karar verdi. Fransa'da yaşayan ve Richard'ın uzaktan kuzeni olan Henry Tudor'u, gelip onun yerine krallık tacını takması için çağırdılar. Bunun sonucunda çıkan savaşta, Richard yiğitçe dövüşerek ölmüş ancak adını ülkenin dört bir yanında nefret

edilir hale getirmişti ve birçok askeri, rakibi için savaşmak üzere onu terk etmişti.

Eh, derli toplu ama süslü püslü değil. En basit şekliyle anlatıyordu.

İkinci kitaba döndü.

İkinci kitap, tam usule uygun okul tarih kitabıydı. İngiltere'nin iki bin yıllık hikâyesi, kolay bulunması amacıyla düzgünce bölümlere ayrılmıştı. Bölümler, her zaman olduğu gibi hükümdarlık dönemleriydi. Tevekkeli değil; insan, önemli bir kişiliğin başka kralların döneminde de tanınıp yaşadığını unutuyor, tutup iktidarlardan birine ilâştiriveriyordu. Onları kendiliğinden güvercin yuvalarına koyuyordu insan. Pepys: II. Charles. Shakespeare: Elizabeth. Marlborough: Kraliçe Anne. Kraliçe Elizabeth'i görmüş olan birinin, I. George'u da görmüş olabileceği kimsenin aklına gelmiyordu. İnsanlar, hükümdarlık dönemleri fikrine çocukluktan koşullanıyorlardı.

Gel gelelim, sakat bacağı ve sarsılmış belkemiğıyle -sırf delirmemek için- ölüp gitmiş kraliyet bireyleri hakkında bilgi arayan bir polisseniz mesele yoktu.

III. Richard'ın iktidarının çok kısa sürdüğünü öğrendiğinde şaşırđı. İnsanın, kendini şu iki bin yıllık İngiltere tarihinin en tanınan hükümdarlarından biri yapması ve bunu hepi topu iki yıl içinde gerçekleştirmiş olması, kuşkusuz çok üstün bir kişiliğe işaret ediyordu. Richard'ın, arkadaş edinememişse de insanları etkilemiş olduğu kesindi.

Tarih kitabı da onun bir kişiliğı olduğunu düşünüyordu.

Richard çok yetenekli bir adamdı ama yöntemlerinde ahlaki değerleri hiçe sayan biriydi. Ağabeyinin, Elizabeth Woodville ile evliliğinin yasadışı ve çocuklarının da gayrimeşru olduğu gibi absürd bir temele dayanarak, taçta hak iddia etme

cüretinde bulundu. Belirli bir azınlıktan çekinen halk tarafından kabul görerek Güney'e bir resmi geziye çıktı, burada iyi karşılandı ve hükümdarlığını başlattı. Ne var ki kulede yaşayan iki genç prens, bu gezi sırasında ortadan kayboldu ve cinayete kurban gittiklerine inanıldı. Ardından Richard'ın büyük bir gaddarlıkla bastırdığı ciddi bir isyan çıktı. Kaybettiği popülerliği yeniden kazanmak üzere bir parlamento topladı ve bu parlamentodan bağışlar, himaye ve özel kıyafetlere karşı yararlı kanunlar geçti. Fakat arkasından ikinci bir isyan çıktı. Fransız birliklerinin de katıldığı bu isyan, Lancaster kolunun lideri Henry Tudor önderliğinde bir işgal halini aldı. Henry, Richard'la Leicester yakınlarındaki Bosworth'ta karşılaştı. Stanleyler'in ihaneti Henry'ye başarıyı getirdi. Richard, muharebede cesurca dövüştü ve arkasında John'unkinden aşağı kalmayan bir şöhet bırakarak öldü.

Bağışlar, himaye ve özel kıyafetler de neyin nesiydi?

Peki, ya haleflik kararını Fransız askeri birliklerinin vermesini İngilizler nasıl karşılamışlardı?

Ama elbette Güller Savaşı günlerinde, Fransa hâlâ İngiltere'nin yarı bağımsız bir parçası sayılıyordu; bir İngiliz'e, İrlanda'dan çok daha az yabancı gelen bir ülkeydi. On beşinci yüzyılın İngiliz'i, Fransa'ya işin doğası gereği, İrlanda'ya ise gönülsüz giderdi.

Grant, uzandığı yerde o İngiltere'yi düşündü. Uğruna Güller Savaşı'nın yapıldığı İngiltere'yi. Cumberland'den Cornwall'a kadar tek bir fabrika bacası bulunmayan yeşil, yemyeşil bir İngiltere. Henüz çitle çevrilmemiş, av hayvanlarının cirit attığı canlı, koca ormanlara ve bolca av kuşu barındıran geniş bataklıklara sahip bir İngiltere. Sonsuz bir değişimle birkaç milde bir tekrarlanan aynı küçük konut grubuyla İngiltere: Şato, kilise ve kır evleri; manastır, kilise ve kır evleri; köşk, kilise ve kır evleri. Konut grubunun çevresinde şerit şerit ekim alanları, onun ötesindeyse yeşillik. Bozulmamış yeşillik. Derin tekerlek izleriyle kışın bataklıkla gömülen,

yazın tozdan beyazlaşan, mevsimler gelip geçerken vahşi güllerle süslenen veya dikenli alıçlarla kıpkırmızı kesilen, grup grup yayılmış patikalar.

Kalabalık olmayan bu yeşil ülkede otuz yıl boyunca Güller Savaşı yapılmıştı. Ama bir savaştan çok, kan davası olmuştu. Ortalama İngiliz'e hiçbir şey ifade etmeyen, Montague ve Capulet meselesi. Kimse kapınıza dayanıp York yanlısı mı, Lancaster yanlısı mı olduğunuzu sormuyor, yanlış cevapta sizi bir toplama kampına sürüklemiyordu. Küçük, bir noktaya odaklanmış bir savaştı; neredeyse özel bir partiydi. Sizin aşağı çayırdaki savaşırlardı ve mutfağınızı bir tıbbi yardım istasyonuna çevirir, sonra başka bir yerde savaşmak üzere çekip giderlerdi. Birkaç hafta sonra da siz o savaşta neler olduğunu duyar ve sonuç üzerine bir aile kavgasına tutuşurdunuz, çünkü karınız muhtemelen Lancaster yanlısıyken, siz York yanlısı olurdunuz ve tüm bunlar, rakip futbol takımlarını tutmaya benzerdi. Arsenal fanatığı veya Chelsea taraftarı olduğunuz için zulmetmedikleri gibi, Lancaster veya York yanlısı olduğunuz için de hiç kimse size zulmetmezdi.

Grant uyuyakaldığında hâlâ o yeşil İngiltere'yi düşünüyordu.

Ve iki genç prens ile onların yazgıları hakkındaki bilgisi, zerre kadar artmamıştı.

3

“O ucubeye bakmaktan daha eğlendirici bir şeyler bulamaz mısınız?” diye sordu Cüce ertesi sabah, Grant’ın komodininin üstündeki bir yığın kitaba dayadığı Richard portresini kastederek.

“Bu yüzü ilginç bulmuyor musun?”

“İlginç mi? Tüylerimi diken diken ediyor. Tam, Dismal Desmond⁵.”

“Tarih kitaplarına bakılırsa büyük yetenekleri olan bir adammış.”

“Mavi Sakal⁶ da öyleydi.”

“Ve çok da seviliyormuş anlaşılan.”

“Mavi Sakal da öyleydi.”

“Aynı zamanda çok da iyi bir askermiş,” dedi Grant muzipçe ve bekledi. “Mavi Sakal’dan ne haber?”

“Şu surata ne diye bakıp duruyorsunuz? Kim ki o?”

“III. Richard.”

“Ah, ben size sorarım!”

“Onu beklediğin gibi mi buldun yani?”

“Kesinlikle.”

“Neden?”

“Canavar katilin teki değil miydi?”

“Kendi tarihini biliyor gibisin.”

5 1926’da yayımlanan çizgi roman karakteri bir köpek: Kötü Köpek Desmond. [ç.n.]

6 Charles Perrault tarafından 1697’de yazılan bir masal. [ç.n.]

“Bunu herkes bilir; iki küçük yeğenini ortadan kaldırdığını. Zavallı çocuklar. Boğdurdu onları.”

“Boğdurdu mu?” dedi Grant ilgiyle. “Bunu bilmiyordum.”

“Yastıklarla boğdurdu.” Grant’ın yastıklarına nazik ama güçlü bir yumruk indirdi, hızla ve özenle değiştirdi onları.

“Boğdurmak niye? Neden zehir değil?” diye sordu Grant.

“Bana sormayın. Cinayetleri tertipleyen ben değilim.”

“Boğdurulduklarını kim söyledi?”

“Okuldaki tarih kitabım söyledi.”

“İyi de tarih kitabı kimden alıntı yapmış?”

“Alıntı mı? Hiçbir şeyden alıntı yapmamış. Yalnızca gerçekleri yazmış.”

“Onları kim boğmuş, söylüyor muydu kitap?”

“Tyrrel adında bir adam. Siz okuldayken hiç tarih görmediniz mi?”

“Tarih derslerine girdim. İki farklı şeyler. Tyrrel kimdi?”

“Hiçbir fikrim yok. Richard’ın bir arkadaşı.”

“Tyrrel’in yaptığını nereden biliyorlar?”

“İtiraf etti.”

“İtiraf mı etti?”

“Suçlu bulunduktan sonra tabii. Asılmadan önce.”

“Yani şu Tyrrel denen adam, gerçekten iki prensi öldürdüğü için asıldı mı?”

“Evet, elbette. Şu iç karartıcı suratı kaldırıp yerine daha neşeli bir şey koyayım mı? Dün Bayan Hallard’ın size getirdiği yığınla resmin içinde bir sürü güzel yüz vardı.”

“Güzel yüzlerle ilgilenmiyorum. İç karartıcı olanlarla ilgileniyorum; büyük yeteneklere sahip canavar katillerle.”

“Peki, zevkler ve renkler tartışılmaz,” dedi Cüce çaresiz. “Şükürler olsun ki ona bakmak zorunda olan ben değilim. Ama naçizane tahminime göre, kemiklerin kaynamasını engellemeye yeter, ister inanın ister inanmayın, öyle.”

“İyi işte, kırığımı iyileşmiyorsa bunu III. Richard’ın hesabına yazabilirsin. Hesaba eklenmiş küçük bir kalemin farkına varılmaz gibime geliyor.”

Bir dahaki gelişinde Marta’ya, Tyrrel hakkında bilgisi olup olmadığını sormalıydı. Genel kültürü çok parlak olmasa da, hayli gözde bir okulda, çok pahalı bir eğitim almıştı; bu eğitimin birazı aklında kalmış olabilirdi.

Fakat dış dünyadan içeri nüfuz eden ilk ziyaretçi Çavuş Williams oldu; kocaman, pembe bir yüzü ve ovalanarak temizlenmiş gibi bir görünümü vardı. Grant, uzun zaman önceki savaşları kısa bir süreliğine unutarak bugün hayatta olan vurguncuları düşündü. Williams küçük, sert ziyaretçi sandalyesinde dikilmiş gibi oturuyordu, dizleri ayırtı ve pencereden gelen ışık altında, soluk mavi gözleri, halinden memnun bir kedininki gibi kırpışıyordu. Grant ise ona şefkatle bakıyordu. Yeniden iş konuşmak; insanın yalnızca bir meslektaşıyla konuşurken kullandığı şu dolaylı, üstü kapalı konuşma tarzını kullanmak çok keyifliydi. Mesleki dedikoduları duy-mak, mesleki entrikalardan bahsetmek; kimin suyun üstünde kaldığını, kimin dibe vurduğunu öğrenmek keyif veriyordu.

“Amir sana selam söyledi,” dedi Williams, gitmek üzere ayağa kalkarken. “Yapabileceğim bir şey varsa haberim olsun dedi.” Işıktan artık kamaşmayan gözleri, kitaplara dayalı duran fotoğrafa ilişti. Başını o yana çevirdi. “Kim bu herif?”

Grant tam söylemek üzereydi ki, Williams’ın meslektaş olduğu aklına geldi. Yüzlere, mesleki açıdan kendisi kadar alışık bir adamdı. Yüzlerin günlük yaşamdaki önemini bilen biriydi.

“On beşinci yüzyılın meçhul bir ressamı tarafından çizilmiş bir adamın portresi,” dedi Grant. “Sen nasıl yorumluyorsun?”

“Resim sanatından zerre kadar çakmam.”

“Onu kastetmedim. Resmi yapılan kişiyi nasıl yorumluyorsun demek istedim.”

“Ha, evet anladım.” Williams öne eğildi ve gülünç bir yoğunlaşmayla ince kaşlarını kaldırdı. “Nasıl yorumluyorsun derken, ne demek istedin?”

“Yani onu nereye oturturdun? Sanık sandalyesine mi, yargıç kürsüsüne mi?”

Williams bir an düşündü ve “Ha, yargıç kürsüsüne,” dedi, inararak.

“Öyle mi?”

“Kesinlikle. Neden? Sen oraya oturtmaz mıydın?”

“Evet. Ama garip olan şu: ikimiz de yanılıyoruz. Onun yeri sanık sandalyesi.”

“Beni şaşırtıyorsun,” dedi Williams, resme dikkatle tekrar bakarak. “Kim olduğunu biliyor musun yani?”

“Evet. III. Richard.”

Williams ıslık çaldı.

“Demek bu o, ha! Tamam, tamam. Kuledeki prensler falan. Doğuştan kötü ruhlu amca. Galiba bilince görebiliyorsun, ilk bakışta aklının ucundan bile geçmez. Şerefsiz olduğu yani. Düşününce, bu adam ihtiyar Halsbury’nin tıpatıp aynısı ve Halsbury’nin tek kusuru varsa, o da sanık sandalyesindeki heriflere karşı çok yumuşak davranmasıydı. Davayı jüriye özetlerken onları suçsuz bulmak için çırpınırdı.”

“Prenslerin nasıl öldürüldüklerini biliyor musun?”

“III. Richard hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Annesinin onu iki yıl boyunca karnında taşıdığı dışında.”

“Ne! Nereden duydun bu masalı?”

“Okuldaki tarih dersinde herhalde.”

“Çok tuhaf bir okula gittin herhalde. Benim hiçbir tarih kitabımda böyle bir hamilelikten söz edilmiyordu. Shakespeare ve İncil’i dersler kadar hoş yapan şey bu işte; hayatın gerçekleri ikisinden de eksik olmazdı. Tyrrel adında bir adamı hiç duydun mu?”

“Evet, P&O gemilerinde gezen bir dolandırıcı. *Mısır*’da boğuldu.”

“Yok, demek istediğim tarih dersinde.”

“Sana bir şey söyleyeyim mi? 1066 ve 1603 dışında hiç tarih bilmem.”

“1603’ta ne oldu ki?” diye sordu Grant, aklı hâlâ Tyrrel’deydi.

“İskoçları kuyruğumuza temelli bağladık.”

“Beş dakikada bir gırtlığımıza sarılmalarından iyidir. Tyrrel’in, çocukları ortadan kaldıran adam olduğu söyleniyor.”

“Yeğenleri mi? Hayır, hiçbir şey çağrıştırmadı. Pekâlâ, artık gitmem lazım. Senin için yapabileceğim bir şey var mı?”

“Charing Cross Road’a gideceğini mi söylemiştin?”

“Phoenix’e, evet.”

“Benim için bir şey yapabilirsin.”

“Nedir?”

“Kitapçılardan birine gir ve bana bir İngiltere tarihi kitabı al. Yetişkinler için olanından. Bir de III. Richard’ın hayatı, bulabilirsen.”

“Tabii, yaparım.”

Williams çıkarken Amazon’la karşılaştı ve hemşire üniforması içinde kendisi kadar iri birini görünce irkildi. Mahcup bir şekilde günaydın diye mırıldandı, Grant’a soran bir bakış attı ve koridora çıktı.

Amazon, aslında şu anda 4 numarayı baştan aşağı temizliyor olması gerektiğini, ama Grant’ın ikna olup olmadığını görmek için uğramak zorunda kaldığını söyledi.

“İkna mı?”

Aslan Yürekli Richard'ın asaleti konusuna.

“Henüz I. Richard’a zaman ayıramadım. Ama 4 numarayı birazcık daha beklet de, bana III. Richard hakkında ne bildiğini anlat.”

“Ah, o zavallı kuzucuklar!” dedi Amazon, iri ve masum inek gözleri acıma duygusuyla dolmuştu.

“Kim?”

“O iki değerli çocuk. Çocukken kâbusumdu. Birisi gelecek ve ben uyurken yüzüme yastık bastırarak diye ödüm kopardı.”

“Cinayet bu şekilde mi işlenmiş?”

“Ya, evet. Bilmiyor muydunuz? Kral ve maiyeti Warwick’teyken, Sir James Tyrrel Londra’ya geri gitmiş, Dighton ve Forrest’a onları öldürmelerini söylemiş. Onlar da çocukları bir merdivenin dibindeki büyük bir taş yığınının altına gömmüşler.”

“Ama bana verdiğin kitapta bunlar yazmıyor.”

“Ah, o kitap yalnızca sınavlık tarih içindir, bilmem anlatabildim mi? İnekler için yazılmış bu tür kitaplardan gerçekten ilgi çekici bir tarih öğrenemezsiniz.”

“Tyrrel hakkındaki bu ilginç dedikoduyu nereden duyduğunun sorabilir miyim acaba?”

“Dedikodu değil,” dedi Amazon incinerek. “Sir Thomas More’u kendi dönemine ait tarih kitabında bulabilirsiniz. Bütün tarih boyunca da Sir Thomas More’dan daha saygın, daha güvenilir bir kişi bulamazsınız. Söyleyin, bulabilir misiniz?”

“Hayır, Sir Thomas More’u yalanlamak kabalık olur.”

“İşte, Sir Thomas öyle diyor, hem ne de olsa o zamanlar hayat-
taydı ve sözü edilen bütün o insanları tanıyordu.”

“Dighton ve Forrest’ı mı?”

“Yo, elbette hayır. Richard’ı, zavallı kraliçeyi ve onları.”

“Kraliçe mi? Richard’ın kraliçesi mi?”

“Evet.”

“Neden zavallı?”

“Richard onu berbat bir yaşama sürükledi. Onu zehirlediğini söylerler. Yeğeniyle evlenmek istiyormuş.”

“Niçin?”

“Çünkü kız tahtın vârisiydi.”

“Anlıyorum. İki erkek çocuktan kurtuldu, sonra da en büyük ablalarıyla evlenmek istedi.”

“Evet. Çocuklardan biriyle evlenemezdi tabii.”

“Hayır, sanırım bunu III. Richard bile aklından geçirmemiştir.”

“Yani tahtı sağlama almak için Elizabeth’le evlenmek istemiş. Gerçekte Elizabeth, Richard’ın halefiyle evlendi tabii. İşte o kız, Kraliçe Elizabeth’in büyükannesiydi. Elizabeth’in bir parça Plantagenet olması beni her zaman mutlu etmiştir. Tudor tarafından hiçbir zaman pek hazzetmedim. Artık gitmem gerek, yoksa ben 4 numarayı toparlayamadan başhemşire dolaşmaya çıkacak.”

“Bu, dünyanın sonu olur.”

“*Benim* sonum olur,” dedi ve uzaklaştı.

Grant, onun ödünç verdiği kitabı yığının içinden aldı ve Gül-ler Savaşı’na akıl erdirmeye çalıştı. Başaramadı. Ordular ilerliyor, sonra geri yürüyordu. York ve Lancaster şaşırtıcı bir tekrarla birbirleri karşısında zafer kazanıyordu. Lunaparkta, bir çarpışan arabalar ordusunun birbirine bindirip, fırıl fırıl dönmelerini izlemek kadar anlamsız bir şeydi bu.

Fakat ona öyle geldi ki, asıl sorun başkaydı ve sanki yaklaşık yüz yıl öncesinde, II. Richard’ın tahtan indirilmesi sonucu, babadan oğula geçen silsilenin bozulmasıyla tohumu ekilmişti. Bu konuda her şeyi biliyordu, çünkü gençliğinde New Tiyatrosu’nda *Bordolu Richard* oyununu görmüştü; dört kez izlemişti oyunu. Gaspçı Lancasterlar üç kuşak boyunca İngiltere’ye hükmetmişlerdi: Bordolu Richard’ın tahtı bıraktığı Henry, mutsuzca ama işini iyi bilerek,

Shakespeare'in Prens Hal'ı Agincourt ile zafer ve çıkar peşinde, onun oğluyşa yarı delice bir karmaşa ve başarısızlık içinde... Zavallı VI. Henry'nin yeteneksiz arkadaşları Fransa'daki zaferleri ziyan ettikleri sırada, Henry'nin Eton'daki yeni okuluyla ilgilenip saray kadınlarına bağırılarını örtmeleri için yalvarmasını izleyen insanların, meşru sıranın özlemini çekmeleri boşuna değildi.

Lancasterlar'ın üçünde de, sarayın II. Richard'la birlikte ölmüş özgürlükçülüğüne taban tabana zıt, sevimsiz bir bağnazlık vardı. Richard'ın yaşa ve yaşat yöntemleri, yerini hemen her gece kâfir yakmalara bırakmıştı. Üç kuşak boyunca yanmıştı kâfirler. Sokaktaki adamın kalbinde hoşnutsuzluk ateşinin için için yanmaya başlamasına şaşmamak gerekiyordu.

Özellikle de orada, gözlerinin önünde York dükü bulunduğu için. Muktedir, akıllı, nüfuzlu, üstün yetenekli, kendi çabası yüzünden büyük prens olmuş biri ve II. Richard'ın kan bağıyla vârisi. Bu York'un zavallı, aptal Henry'nin yerine geçmesini arzu etmeseler de, ülke yönetimini devralmasını ve karmaşaya son vermesini istiyorlardı.

York bunu denedi ve bu çabası sonunda savaşta öldü; ailesi de bunun sonucunda sürgünde veya sığınakta epey zaman geçirdi.

Ama bu hengâme ve yaygara tamamen sona erdiğinde, İngiltere tahtına o mücadelede onunla yan yana savaşmış olan oğlu oturmuştu ve ülke bu uzun boylu, sarışın, zampara, son derece yakışıklı, fakat en önemlisi akıllı bir genç olan IV. Edward'ın döneminde mutlu ve sakindi.

İşte Grant, Güller Savaşı'na anlam vermeye ancak bu kadar yaklaşabildi.

Kitaptan başını kaldırdığında başhemşirenin odanın ortasında dikildiğini gördü.

"Kapıyı çaldım," dedi başhemşire, "fakat kitabınıza dalmıştınız."

Orada, narin ve mesafeli bir şekilde duruyordu. Kendi ölçüsünde Marta kadar zarıftı; beyaz manşetli elleri, ince belinin

önünde gevşek bir şekilde kavuşmuş, beyaz başörtüsü omzuna ölümsüz bir ağırbaşlılıkla yayılmıştı. Tek süs eşyası, diplomasının küçük gümüş rozetiydi. Merak etti Grant, acaba büyük bir hastanenin başhemşiresinin ulaştığından daha sarsılmaz bir duruş var mıydı dünya yüzünde?

“Tarihe daldım,” dedi Grant. “Günün oldukça geç saatlerinde.”

“Takdire değer bir seçim,” dedi başhemşire. “Her şeyi bir perspektife yerleştirir.” Gözü portreye takıldı ve şöyle dedi: “Siz York yanlısı mısınız, yoksa Lancaster mı?”

“Portreyi tanıdınız demek.”

“Ah, evet. Stajyerlik yaparken Ulusal Galeri’de epey zaman geçirdim. Çok az param ve ağrıyan ayaklarım vardı. Galerinin içiye sıcak ve sessizdi, çokça da koltuk vardı.” Şimdiki halinden geriye, o genç, yorgun, hevesli varlığa bakarak bir parça gülümsedi. “En çok portre galerisini severdim, çünkü insana tarih okumanın verdiği orantı duygusunun aynısını verirdi. Dönemlerinde fazlasıyla tantana çıkarmış bütün o önemli zatlar. Hepsi sadece isim. Tuval ve yağlıboyadan ibaret. O günlerde çok portre gördüm.” Dikkatini tekrar resme verdi. “Ne kadar mutsuz bir insan,” dedi.

“Cerrahım çocuk felci olduğunu düşünüyor.”

“Çocuk felci mi?” Başhemşire bunu düşündü. “Belki. Daha önce düşünmemiştim. Ama bana hep yoğun bir mutsuzluk gibi gelmişti. Bu, şimdiye kadar karşılaştığım en çaresiz, mutsuz yüz ki, çok fazla mutsuz yüzle karşılaştım.”

“O halde bu portrenin cinayetten sonra resmedildiğini düşünüyorsunuz, öyle mi?”

“Ah, evet. Kesinlikle. O, hiçbir şeyi hafife alarak yapacak bir tip değil. O çapta bir adam. Suçun ne kadar iğrenç olduğunun bal gibi farkındaydı bence.”

“Kendine artık tahammül edemeyen tiplerden biri olduğunu düşünüyorsunuz.”

“Ne güzel bir tanımlama! Evet. Bir şeyi fena halde isteyip de sonra bunun için ödediği bedelin çok yüksek olduğunu keşfeden türden.”

“Öyleyse, su katılmadık bir canı olduğunu düşünmüyorsunuz.”

“Hayır, hayır. Caniler acı çekmezler, bu yüzse en korkunç ıstırapla dolu.”

Bir-iki dakika boyunca sessizlik içinde resmi incelediler.

“Cezalandırılma gibi hani. Çok geçmeden tek oğlunu kaybetmesi. Ve karısının ölümü. Kısacık zamanda kendi kişisel dünyasından mahrum edilmesi. İlahi adalet gibi.”

“Karısı umurunda mıydı dersiniz?”

“Kadın onun kuzeniydi, birbirlerini çocukluktan beri tanıyorlardı. Sevmiş olsun veya olmasın, karısı ona yoldaştı. Tahtta oturuyorsan, sanırım yoldaşlık nadir bulunan bir lütuftur. Artık gidip hastanemde durumlar nasıl, bakmam lazım. Sormaya geldiğim soruyu bile soramadım. Bu sabah kendinizi nasıl hissediyorsunuz, diyecektim. Ama dört yüz yıldır ölü olan bir adama ilgi göstermeniz, hayli sağlıklı bir belirti.”

Grant’ın onu ilk fark ettiği yerden hiç kımıldamamıştı. O mahcup, hayal meyal tebessümüyle gülümsedi ve elleri hâlâ kemer tokasının önünde hafifçe kavuşmuş halde kapıya doğru hareket etti. Doğaüstü bir sükûneti vardı. Bir rahibe gibi. Bir kraliçe gibi.

ÇAVUŞ WILLIAMS, öğle yemeğinden hemen sonra, elinde iki kalın ciltle nefes nefese tekrar çıkageldi.

“Kapı görevlisine bıraksaydın ya,” dedi Grant. “Kan ter içinde buraya çıkarmanı istememiştim.”

“Çıkıp açıklamak zorundaydım. Tek bir dükkâna gidecek kadar vaktim oldu ama caddedeki en büyük dükkândır. Stoklarında bulunan en iyi İngiltere tarihi bu. Söylediklerine göre mevcutların en iyisiymiş.” Ağır görünümlü, adaçayı yeşili koca kitabı, hiçbir sorumluluğunu almaz bir tavırla bıraktı. “Ellerinde III. Richard tarihini ayrı anlatan bir kitap yokmuş. Yani onun hayatını. Ama bana bunu verdiler.” Kabındaki hanedan armasıyla parlak, renkli bir şeydi. Adı, *The Rose of Raby*’ydi⁷.

“Bu ne?”

“Annesiymiş galiba. Söz konusu gül yani. Kalamayacağım. Beş dakika içinde Scotland Yard’da olmam gerekiyor, geç kalırsam amir derimi canlı canlı yüzer. Daha iyisini yapamadığım için üzgünüm. Bir dahaki geçişimde yine bakarım, bunlar işe yaramazsa başka neler yapabileceğimizi konuşuruz.”

Grant minnettardı ve bunu ifade etti.

Williams’ın giderken çıkardığı çevik adımların sesi üzerine Grant, ‘mevcut en iyi İngiltere tarihini’ incelemeye başladı. Kitap, *anayasa* tarihi diye bilinen türden çıktı; geliştirici resimlemelerle renklendirilmiş süssüz bir derleme. Luttrell Psalter’den

7 Raby’nin Gülü

bir açıklama on dördüncü yüzyıl çiftçiliğini süslüyor, dönemin Londra haritası büyük yangını ikiye bölüyordu. Kral ve kraliçelerin adlarıysa ancak laf arasında anılıyordu. Tanner'ın anayasal tarihi; salt sosyal ilerleme ve politik evrimle, kara ölümle, matbaanın icadıyla, barutun kullanılmasıyla ve esnaf derneğinin kuruluşuyla ilgiliydi. Ne var ki Bay Tanner, ara sıra da olsa iğrenç bir ilişki nedeniyle bir kraldan ve akrabalarından söz etmek zorunda kalıyordu. Ve böyle ilişkilerden biri de, matbaanın icadıyla bağlantılı olarak ortaya çıkıyordu.

Caxton adında bir adam, Weald of Kent bölgesinden çıkıp, geleceğin Londra belediye başkanlarından birinin yanına kumaşçı çırağı olarak gelmişti ve sonra ustasının vasiyetnamesinde ona bıraktığı yirmi merk (yaklaşık yirmi şilin) ile Bruges'e gitmişti. Belçika, Lüksemburg ve Hollanda'yı saran kasvetli bir sonbahar yağmuru altında, o alçak kıyılarda, İngiltere'den gelmiş iki genç mülteci sığ sularda takılıp kaldıkları zaman imdatlarına yetişen, Weald of Kentli başarılı tüccar olmuştu. Mülteciler, IV. Edward ve kardeşi Richard'dı ve devran dönüp de Edward İngiltere'ye hükmetmek üzere geri döndüğünde Caxton da geldi; İngiltere'de basılan ilk kitaplar da IV. Edward için basılıp Edward'ın kayınbiraderi tarafından yazıldı.

Grant sayfaları çevirdi ve sıkıcı bilgilerin kişilikten ne kadar yoksun olduğuna hayret etti. Gazete okurlarının uzun zaman önce öğrenmiş oldukları gibi, insanlığın acıları, hiç kimsenin acısı değildir. Bir toplu katliam karşısında, insanın sırtından aşağı bir korku ürpertisi dolaşabilir ama yüreği etkilenmez. Çin'de bin kişinin sel sularında boğulması bir haberdir, gölette boğulan kimsesiz bir çocuksa trajedi. Dolayısıyla Bay Tanner'ın yazdığı İngiliz ırkının ilerleme hikâyesi, hayranlık uyandırıcı ama sıkıcıydı. Fakat kişisellikten kaçamadığı yerlerde, anlatımı aniden ilgi çekiyordu. Örneğin, Pastonlar'ın mektuplarından yapılan alıntılarda. Pastonlar'ın, salata yağı siparişleri ile Cambridge'deki Clement'in halini hatırlarını sormaları arasına tarihsel kırıntılar sıkıştırmak gibi bir huyları vardı. Ve aile hayatına dair böyle iki unsurun arasında,

York ailesinden iki küçük çocuk olan George ve Richard'ın, Pastonlar'ın Londra'daki pansiyonunda yaşadıklarını ve ağabeyleri Edward'ın onları her gün görmeye geldiğini belirten küçük bir haber bulunuyordu.

Kuşkusuz, diye düşündü Grant, kitabı bir süreliğine yatak örtüsünün üzerine bırakıp, gözlerini artık görünmez olan tavana dikerek; kuşkusuz IV. Edward ve kardeşi Richard gibi sıradan insan yaşantısı konusunda bu kadar kişisel deneyimi olan hiç kimse, daha önce İngiltere tahtına oturmamıştır. Belki onlardan sonra yalnızca II. Charles. Ama Charles, yoksulluk içinde ve firardayken bile insan olmanın yanı sıra, daima bir kralın oğlu olmuştur; Pastonlar'ın pansiyonunda kalan iki küçük çocuksa, altı üstü York ailesinin bebekleriydi. En iyi durumlarında bile özel hiçbir önemleri yoktu ve Paston mektubu yazıldığı sırada, ne bir evleri vardı ne de muhtemelen gelecekleri.

Grant, Edward'ın o tarihte Londra'da neyle meşgul olduğunu bulmak için Amazon'un tarih kitabına uzandığında, o sırada bir ordu topladığını öğrendi. "Londra, mizaç olarak daima York yanlısı olduğundan, insanlar genç Edward'ın bayrağının altına coşkuyla akın ettiler," diyordu tarih kitabı.

Ve zaferlerinin ilkinde doğru ilerleyen on sekiz yaşındaki genç Edward, bir başkentin idolü, her gün gelip küçük kardeşlerini görmeye zaman bulabiliyordu.

Richard'ın ağabeyine beslediği olağanüstü sadakat o zaman mı doğmuştu, diye merak etti Grant. Tarih kitapları, yaşam boyu süren o sarsılmaz sadakati reddetmemekle kalmayıp, ahlaki değerini vurgulamak için de kullanıyordu: "Ağabeyinin öldüğü ana kadar Richard, her koşulda onun vefalı ve sadık can yoldaşı olmuştur, fakat taç fırsatı ona çok fazla geldi." Veya tarihsel okuma kitabının daha basit sözcükleriyle: "Edward'a iyi kardeşlik etmişti, ama kral olabileceğini gördüğü zaman açgözlülük yüreğini katılaştırdı."

Grant, portreye yan gözle baktı ve tarihsel okuma kitabının yoldan sapmış olduğu sonucuna vardı. Richard'ın yüreğini cinayet

noktasına götürecek kadar katılaştıran her ne ise açgözlülük değildi. Tarihsel okuma kitabının kastettiği, güce duyulan açgözlülük müydü yoksa? Herhalde. Herhalde.

Fakat kuşkusuz, bir faninin dileyebileceği bütün güce sahipti Richard. Kralın kardeşiymi ve zengindi. O kısacık son adım, ağabeyinin çocuklarını öldürecek kadar önemli miydi?

Baştan aşağı tuhaf bir kurguydu.

Grant, kafasının içinde hâlâ bunu evirip çevirirken, Bayan Tinker, ona getirdiği yeni pijamalar ve gazete manşetlerinden çıkardığı günlük özetlerle içeriye girdi. Bayan Tinker, cinayet olmadıkça bir haberin üçüncü satırından aşağısını asla okumazdı; cinayetse her kelimesini okur ve akşam yemeğini pişirmek üzere eve giderken kendine bir akşam gazetesi satın alırdı.

Bugün de Yorkshire'daki bir 'arsenik ve mezardan çıkarma' olayı hakkındaki yorumunu yumuşak yumuşak mırıldanarak Grant'a aktarıyordu ki gözü, masanın üstündeki kitapların yanında el değmemiş vaziyette duran sabah gazetesine ilişti. Bu onu an-sızın durdurdu.

"Bugün kendini iyi hissetmiyor musun?" diye sordu kaygıyla.

"İyiyim, Tink, iyiyim. Neden?"

"Gazeteni açmamışsın bile. Kız kardeşimin çöküşü de böyle başlamıştı. Gazetede yazanları umursamamakla."

"İçin rahat olsun. İyileşiyorum. Ruh halim bile düzeldi. Gazeteyi unuttum çünkü tarih hikâyeleri okuyordum. Kuledeki prensleri duydun mu hiç?"

"Kuledeki prensleri herkes duymuştur."

"Peki, nasıl öldüklerini biliyor musun?"

"Biliyorum tabii. Uyudukları sırada o geldi ve yüzlerine yas-tık bastırdı."

"Kim?"

“Kötü kalpli amcaları. III. Richard. Rahatsızken böyle şeyler düşünmemen gerekiyor. Hoş ve keyifli şeyler okumalısın.”

“Eve dönmek konusunda acelen var mı Tink, benim için Aziz Martin Sokağı’na gidebilir misin?”

“Yo, epey zamanım var. Bayan Hallard için mi? O ancak altı civarında tiyatrodadır.”

“Evet, biliyorum. Ama ona bir not bırakabilirsin, geldiği zaman alır.”

Not defteriyle kalemine davrandı ve şöyle yazdı: “Tanrı aşkına, bana Thomas More’un III. Richard tarihinin bir kopyasını bul.”

Sayfayı yırttı, katladı ve üstüne Marta’nın ismini yazdı.

“Bunu sahne kapısındaki ihtiyar Saxton’a verebilirsin. Marta’ya o ulaştırır.”

“Kuyruktaki taburelerden sahne kapısına varabilirsem tabii,” dedi Bayan Tinker; gerçeği söylemekten ziyade yorum yaparak. “Şu oyun bitmeyecek.”

Katlanmış kâğıdı, yırtık pırtık kenarlarıyla en az şapkası kadar kendinin bir parçası olan ucuz ve sahte deri el çantasının içine özenle koydu. Grant, Noel’den Noel’e yeni bir çanta vermişti ona; her biri İngiliz deri işçiliği geleneğinin en iyi örneğini yansıtan birer sanat eseri idi, tasarımıyla hayranlık uyandırıcı ve yapımıyla Marta Hallard’ın Blague’daki öğle yemeğinde taşıyabileceği kadar kusursuz birer parçaydı. Ama bu, onları son görüşü olurdu. Bayan Tinker, bir rehinci dükkânını, hapisten bir kademe daha yüz kı-zartıcı saydığından, Grant hediyelerini paraya çevirdiği kuşkusundan onu aklamıştı. El çantalarının bir yerlerdeki bir çekmecede, orijinal pelür kâğıtlarına hâlâ sarılı halde, sağ salım saklandıkları sonucuna varmıştı. Belki ara sıra onları insanlara göstermek için çıkarıyordu, bazen belki zevkle seyretmek için... Belki de onların orada olduğunu bilmek onu zenginleştiriyordu; tıpkı ‘cenazem için sakladığım bir şey’ olduğunu bilmenin, başka birini zenginleştirebileceği gibi. Gelecek Noel’de Grant, onun şu külüstür çuvalını,

her amaca uygun çantasını açacak ve para bölmesine bir şey koyacaktı. Tabii o bunu, küçük ve önemsiz şeylerle çarçur edecekti; o kadar ki sonunda o parayla ne yaptığını bile hatırlamayacaktı. Ama belki günlük hayatın dokusu üzerine altın paralar gibi saçılmış küçük küçük bir dizi tatmin, çekmecenin birinde saklı duran zarif bir eşya koleksiyonuna sahip olmanın soyut tatmininden daha değerliydi.

Bayan Tinker, bir ayakkabı ve korse konçertosuyla gıcırdayarak gittikten sonra Grant, Bay Tanner'a geri döndü ve Bay Tanner'ın insan ırkına dair ilgisinin birazını edinerek, aklını geliştirmeye çalıştı. Ama bunu zahmetli buldu. Ne yaratılıştan ne mesleki açıdan, insanoğluna büyük kitle olarak ilgi duyuyordu. Doğuştan olsun kazanılmış olsun, eğilimi kişisele doğruydı. Bay Tanner'ın istatistiklerinde bata çıka ilerledi ve meşe ağacındaki bir kralın veya direk başına bağlı bir süpürge⁸ ya da saldırgan bir süvarinin üzengisine asılı bir İskoçyalının özlemini çekti. Ama hiç değilse on beşinci yüzyıl İngilizin, 'suyu ancak kefareti için içtiğini' öğrenmekten dolayı memnundu. Anakara, III. Richard döneminin İngiliz ırgatına hayranlık besliyormuş meğer. Bay Tanner Fransa'da yazan bir çağdaşından alıntı yapıyordu.

Fransa Kralı, kendi keyfi fiyatıyla kendisinin sattığı dışında hiç kimsenin tuz kullanmasına izin vermiyor. Askerler hiçbir şeye para ödemiyor ve memnun kalmazlarsa insanlara zulmediyorlar. Bütün üzüm yetiştiricileri, mahsullerinin dörtte birini krala vermek zorunda. Tüm şehirler, silahlı şövalyeleri için krala çok yüksek yıllık meblağlar ödemek zorunda. Köylüler büyük bir yokluk ve sefalet içinde yaşıyor. Yünlü giymiyorlar. Giysileri çuval bezinden yapılmış küçük, kısa yeleklerden ibaret; pantolonları var ama yalnızca dizlerden yukarı, bacaklarıysa açıkta ve çıplak. Kadınların hepsi yalınayak geziyor.

8 Tarihte, deniz savaşlarında direk başına süpürge asmak, "denizi düşmandan tamamen temizlemek", görevi başarıyla tamamlamak anlamında, ilk kez Birinci İngiltere-Hollanda savaşında kullanılmış. [ç.n.]

İnsanlar, orbalarındaki domuz yağı dışında hiç et yemiyor. Seçkinler de daha iyi durumda değil. Onlara bir suçlama getirildiğinde özel olarak araştırılıyorlar ve bir daha kendilerinden haber alınamıyor.

İngiltere’deyse durum çok farklı. Hiç kimse bir başkasının evinde onun izni olmadan oturamaz. Kral vergileri artıramaz, ne kanunları değiştirebilir ne de yenilerini çıkarabilir. İngilizler, ancak kefareti için ve ceza olarak su içerler. Her türden et ve balığı yerler. Baştan ayağa iyi yönden giysileri giyerler ve her türden ev eşyaları vardır. Bir İngiliz, ancak yetkili bir yargıç huzurunda dava edilebilir.

Grant’a öyle geldi ki meteliğe kurşun atıyorsan ve sevgili Lizzie’nin ilk bebeğinin neye benzediğini görmeye gitmek istiyorsan, tren ücretini nasıl bir araya getireceğini merak etmek yerine, dini-bütün her evde bir odanın ve sana uzanacak bir yardım elinin bulunduğunu bilmek, güven verici olmalıydı. nceki gece birlikte uykuya daldığı o yeşil İngiltere hakkında söylenecek çok şey vardı.

On beşinci yüzyıl hakkındaki sayfaları karıştırarak kişisel şeyler, bir ‘spot’un, sahnenin istenen kısmına ışık tutması gibi kendilerine özgü canlılıklarıyla olayı aydınlatabilecek tek tek bildirimler aradı. Ama hikâye, acıklı bir şekilde genele adanmıştı. Bay Tanner’a göre, III. Richard’ın biricik parlamentosu, kayıtlardaki en zgrlk ve yenilikçi olandı; yine saygıdeğer Bay Tanner, onun özel sularının, kamu yararına yönelik belirgin arzusunun aleyhine olmasına üzülmüştü. Ve işte Bay Tanner’ın III. Richard hakkında bütün söyleyebileceği buydu. Asırlardır yıkılmaz bir şekilde çene alan Pastonlar da olmasa, bu insanlık tutanaklarında insanlar yoktu.

Kitabın, göğsünün üzerinden kaymasına izin verdi ve eliyle yoklayarak *The Rose of Raby*’yi buldu.

The Rose of Raby roman çıktı ama hiç değilse onu elinde tutmak, Tanner'ın İngiltere'nin Anayasal Tarihi'ni tutmaktan kolaydı. Üstelik deyim yerindeyse, yalnızca diyaloglardan ibaret tarihi romanın saygın bir biçimiydi adeta. Hayali bir hikâyeden ziyade yaratıcı bir biyografiydi. Evelyn Payne-Ellis her kimse, portreler ve bir soyağacı sunmuş, Grant ile kuzeni Laura'nın, çocukken 'hakikaten yazma' dedikleri şeye girişmemişti. 'Meryem anamız aşkına'lar, 'mamafih'ler veya 'uşak'lar yoktu. Kendi çapında dürüst bir işti.

Ve Bay Tanner'ınkinden daha aydınlatıcıydı.

Çok daha aydınlatıcı.

Grant'ın inancına göre, bir adamın iç yüzünü çözemiyorsan, hakkında bir tahmine varmak için en iyi ikinci yol, annesini çözmektir.

Bu yüzden, Marta ona yanılmaz, merhum Thomas More'un III. Richard'a dair kişisel hikâyesini getirinceye kadar, memnuniyetle York Düşesi Cecily Nevill ile idare edebilirdi.

Soyağacına göz attı ve York hanedanından bu iki kardeş, Edward ve Richard, kral olarak sıradan yaşam deneyimleriyle emsalsizdiyseler, İngilizlikleriyle de aynı derecede emsalsizdiler, diye düşündü. Soylarına baktı ve hayret etti. Nevill, Fitzalan, Percy, Holland, Mortimer, Clifford ve Audley, bunların yanı sıra Plantagenet. Kraliçe Elizabeth tamamen İngiliz'di (ve bununla övünüyordu); Gal tarafını İngiliz sayarsanız tabii. Ancak fetih ile çiftçi George arasında tacı onurlandırmış -yarı Fransız, yarı İspanyol, yarı Danimarkalı, yarı Hollandalı, yarı Portekizli- melez hükümdarlar içinde IV. Edward ile III. Richard, yerli nitelikleriyle dikkat çekiyorlardı.

Anne tarafından da, baba tarafı kadar soylu oldukları Grant'ın dikkatini çekti. Cecily Nevill'in büyükbabası Lancasterlar'ın ilki ve III. Edward'ın üçüncü oğlu olan Gauntlu John'du; kocasının iki büyükbabası, III. Edward'ın diğer iki oğluydu. Böylece, III. Edward'ın beş oğlundan üçü, iki York kardeşin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuşlardı.

“Bir Nevill olmak,” diyordu Bayan Payne-Ellis, “çok önemli olmak demekti çünkü büyük toprak sahibiydiler. Bir Nevill olmak neredeyse kesinlikle yakışıklı olmak demekti, çünkü iyi görünümlü bir aileydiler. Bir Nevill olmak kişilikli olmak demekti, çünkü hem karakter hem de öfke gösterileri konusunda sivriliyordu. En kaliteli halleriyle bu üç Nevill özelliğinin tamamının bir kişide birleşmesi, Kuzey'in beyaz ile kırmızı güller arasında seçim yapmaya zorlanmasından çok önce, Kuzey'in tek gülü olan Cecily Nevill'in şanslıydı.”

Bayan Payne-Ellis'in görüşü, York Dükü Richard Plantagenet ile evliliğin bir aşk evliliği olduğu yönündeydi. Grant bu teoriyi, küçümseme sınırında bir şüphecilikle karşıladı, ta ki evliliğin sonuçlarını fark edinceye kadar. On beşinci yüzyılda, ailede her yıl bir kişilik artış, hiçbir şeyin olmasa da doğurganlığın kanıtıydı. Ve Cecily Nevill'in yakışıklı kocası için meydana getirdiği bu büyük aile, metres hayatından ziyade aşka yorumlanmayabilirdi. Ancak kadının rolünün uysalca evde oturup, kilerle ilgilenmek olduğu bir zamanda, Cecily Nevill'in kocası ile birlikte sürekli çıktığı seyahatler, o birliktelikten anormal bir keyfin alındığını öne sürmeye yetecek kadar dikkate değerdi. Çocuklarının doğum yerleri, bu seyahatlerin uzunluğuna ve sürekliliğine tanıklık ediyordu. İlk çocuğu Anne, Fotheringhay'de, Northamptonshire'daki aile evinde doğdu. Bebekken ölen Henry, Hatfield'da. Edward, dükün faal görev yaptığı Rouen'de. Edmund ve Elizabeth de Rouen'de. Margaret, Fotheringhay'de. Genç ölen John, Galler'deki Neath'de. George, Dublin'de.

(Merak etti Grant, betimlenemez George'un İrlandalı sapıklığının nedeni bu olabilir miydi?) Richard, Fotheringhay'de doğmuştu.

Cecily Nevill, Northamptonshire'daki evinde oturup beyi ve efendisinin canı istedi mi onu ziyaret etmesini beklememişti. Sahip oldukların topraklarda gezerken ona eşlik etmişti. Bayan Payne-Ellis'in teorisinde güçlü bir varsayım vardı. En tedbirli gözle bakıldığında bile çok başarılı bir evlilik olduğu açıktı.

Edward'ın, Pastonlar'ın pansiyonunda kalan küçük kardeşlerine yaptığı o günlük ziyaretlerdeki aile bağlılığı, belki bununla açıklanabilirdi. York ailesi, çile çekmeden önce bile birbirine bağlıydı.

Bu varsayımın doğruluğu, başparmağıyla sayfaları karıştırırken beklenmedik bir şekilde bir mektuba rast geldiğinde kanıtlandı. En büyük iki oğlanın, yani Edward ile Edmund'un babalarına yazdıkları bir mektuptu bu. Oğlanlar eğitimlerini sürdürdükleri Ludlow Şatosu'ndaydılar ve Paskalya haftasının cumartesi günü, geri dönen bir ulaktan yararlanarak öğretmenleri ve onun 'iğrençliği' hakkındaki şikâyetlerini yüksek sesle haykırıyor, çektikleri eziyetlerin ayrıntılarıyla dolduruşa gelmiş olan ulak William Smyth'in anlatacaklarını dinlesin diye babalarına yalvarıyorlardı. Bu acil yardım çağrısı, ne iyi etmiş de kıyafetlerini göndermiş, fakat dua kitaplarını unutmuş olduğunu ifade etmeleriyle resmiyeti bir parça bozulan saygılı bir abartmayla başlıyor ve bitiyordu.

Vicdanlı Bayan Payne-Ellis, bu mektubu kaynak göstermişti (Cotton el yazmalarından⁹ biri olduğu anlaşıyordu) ve Grant, daha fazlasını bulmak amacıyla sayfaları daha yavaş çevirmeye başladı. Bir polisin özü, gerçeklere dayalı delildir.

Başka bilgi bulamadı ama onu bir süre alıkoyan bir aile tablosuyla karşılaştı.

Düşes, Londra'da bir aralık sabahının ince, keskin gün ışığına çıktı; kocası, erkek kardeşi ve oğlunun gidişlerini izlemek

9 Sir Robert Bruce Cotton tarafından biriktirilen el yazması eserler. [ç.n.]

üzere merdivende durdu. Dirk ve yeğenleri, güvercinleri ürkütüp parke taşlardaki telaşlı serçeleri dağıtarak atları avluya getirdiler. Kocasının ata binmesini izledi; her zamanki gibi sakin ve ılımlıydı, duygularını gösterdiği kadarıyla sefere çıkmıyor da, birkaç yeni mahmuza bakmak üzere Fotheringhay'e gidiyor olabilirdi, diye düşündü. Erkek kardeşi Salisbury, tipik bir Nevill gibi davranıyor ve huysuzluk ediyordu; durumun az çok farkındaydı ve buna uygun davranıyordu. Düşes ikisine baktı ve içinden onlara gülümsedi. Ama yüreğini yakan Edmund'du. On yedisindeydi Edmund; incecik, deneyimsiz ve çok savunmasızdı. İlk seferine çıkmanın gurur ve heyecanı ile coşmuştu. Düşes kocasına, "Edmund'a göz kulak ol," demek istiyordu ama bunu yapamazdı. Kocasını anlamazdı; Edmund'sa şüphelenirse küplere binerdi. Ondan yalnızca bir yaş büyük olan Edward, tam da o sırada Galler sınırında kendi ordusunu kumanda ediyorsa, Edmund da artık savaşı ilk elden görecektir yaşı gelmiş demektir.

Düşes arkasına, peşinden gelen üç küçük çocuğuna baktı; aşırı sarışın Margaret ve George ile arkalarında, her zamanki gibi bir adım geride bebekken değiştirilmiş gibi duran, koyu renk kaşları ve kahverengi saçları bir misafir gibi görünmesine neden olan bebek Richard. İyi huylu, pasaklı Margaret sahneyi on dört yaşın sulugözlülüğüyle; George, henüz on bir yaşında olduğu ve bu kahramanlık anında hiçbir önemi bulunmadığı için öfkeli bir kıskançlık ile vahşi bir isyan içinde izliyordu. Zayıf, minik Richard zerre kadar heyecan göstermiyordu ama annesi onun hafifçe vurulan bir davul gibi titrediğini düşünüyordu.

Üç atlı, kayan toynakların ve şingırdayan teçhizatın gürültüsüyle avludan çıkarak, yol ortasında onları bekleyen hizmetlilere katılırken çocuklar seslendiler, dans ettiler ve büyük kapidan el salladılar.

Bir zamanlar pek çok adamın ve kendi ailesinin birçok üyesinin savaşa gidişini görmüş olan Cecily, göğsünde alışılmadık

bir ağırlıkla eve döndü. Hangisi, dedi gönülsüz zihninin içindeki ses, geri dönmeyecek olan hangisiydi?

Hayal gücü, hiçbirinin bir daha dönmeyeceği gibi korkunç bir gerçeği idrak edemezdi. Hiçbirini bir daha asla göremeyeceğini...

O yılın sonuna varmadan, kocasının -şerefini iki paralık etme amacıyla kâğıttan taç giydirilmiş- kesik başının York'taki Micklegate Kapısı'na, erkek kardeşi ile oğlunun başlarınınsa diğer kapılara çivileneceğini aklına getirmesi mümkün değildi.

Tamam, bu yazılanlar kurmaca olabilirdi, ama Richard'ı bir anlığına aydınlatan bir bakıştı. Sarışın bir ailenin esmer ferdi. 'Bir misafir gibi görünen' biri. 'Bebekken değiştirilmiş gibi duran'.

Grant şimdilik Cecily Nevill'i bir kenara bıraktı ve oğlu Richard hakkında bilgi bulmak üzere, kitabı baştan sona taramaya başladı. Ne var ki Bayan Payne-Ellis, Richard ile pek ilgilenmiyor gibiydi. Richard, ailenin kuyruğuydu ancak. Öteki uçta yıldızı parlayan, görkemli, genç varlığı daha çok beğeniyordu. Ön planda Edward vardı. Nevill tarafından kuzeni olan, Salisbury'nin oğlu Warwick ile birlikte Towton Muharebesi'ni kazanıyordu. Lancaster vahşetinin anısı henüz taze ve babasının başı Micklegate Kapısı'nda hâlâ asılıyken, sonradan onun ayırt edici özelliği olacak hoşgörüsünün kanıtını sunmuştu. Towton'da, isteyen herkese yerleşim yeri verdi. Westminster Manastırı'nda, İngiltere kralı olarak taç giydi. (Utrecht sürgününden evlerine dönen iki küçük çocuğa ise sırasıyla Clarence Dükü ve Gloucester Dükü unvanları verildi.) Ayrıca babasıyla kardeşi Edmund'u, Fotheringhay'deki kilise mezarlığına görkemli bir törenle defnetti. (Gerçi, Londra'daki Baynard Kalesi'nin merdivenlerinde durarak gidişlerini izledikten yaklaşık altı yıl sonra o matem alayını Yorkshire'dan alıp, beş, parlak ve şaşıalı temmuz günü sonunda Northamptonshire'a getiren on üç yaşındaki Richard olmuştu.)

Bayan Payne-Ellis, ancak Edward'ın kral olmasından bir süre sonra Richard'ın hikâyeye dönmesine izin vermişti. Richard o sırada, Nevill tarafından kuzenleriyle birlikte Yorkshire'daki Middleham'da eğitim görüyordu.

Richard, Wensleydale'in sonsuz güneş ışığı ve uçuşan rüzgârları arasından, iç kalenin gölgesine doğru atını sürerken, orada yabancı bir atmosfer hissetti. Muhafızlar, kontrol kulübesinde heyecanlı ifadeler ve yüksek sesle konuşurlarken, onun gelişiyle utandılar. Richard onların ani sessizliğinin arasından çıktı ve günün bu saatinde yoğun bir keşmekeş içinde olması gereken sessiz meydana sürdü atını. Akşam yemeği saati yaklaşıyordu; Middleham sakinlerinin hepsi, alışkanlıktan ve açlıktan, çeşitli işlerini bırakıp akşam yemeği için oraya gelir, işportacılıktan kalanları getirirlerdi. Bu derin suskunluk, bu ıssızlık olağandışıydı. Atını ahırlara doğru yürüttü ama ortada teslim edeceği hiç kimse yoktu. Eyeri çözerken, yan bölmede duran hayli hırpalanmış bir doru at, Middleham'a ait olmayan bir at, dikkatini çekti. At o kadar yorgundu ki yemini bitirmemişti, kafası ümitsiz ve bitkin bir halde dizlerinin arasından sarkmıştı.

Richard atını silip örttü, ona biraz saman, biraz da taze su getirdi ve ondan ayrıldı; pestili çıkmış şu atı ve esrarengiz sessizliği merak ediyordu. Kapı aralığında durakladığında, uzaktaki büyük salondan gelen sesleri duydu; yukarı, kendi dairesine çıkmadan önce oraya gidip araştırma yapıp yapmaması gerektiğini düşündü. O duraksama anında, yukarıdaki merdivenlerden bir ses ona şöyle seslendi: "Ş-ş-şst!"

Başını kaldırıp baktığında, tırabzanların üzerinde kuzeni Anne'in başını gördü; uzun, sarı iki saç örgüsü, çan halatı gibi aşağı sarkmıştı.

"Richard!" diye seslendi kız fısıldarcasına. "Duydun mu?"

"Bir terslik mi var?" diye sordu Richard. "Neler oluyor?"

Ona doğru merdivenleri çıkarken, kuzeni onu elinden tutarak çatıdaki sınıfa sürükledi.

“Neler oluyor, söylesene?” diye sordu Richard, kuzeninin aceleciliğine itiraz etme amacıyla geri çekilerek. “Ne oldu? Burada söylenmeyecek kadar kötü bir şey mi?”

Kız onu hızla sınıfın içine çekti ve kapıyı kapattı.

“Konu Edward!”

“Edward mı? Hasta mı yoksa?”

“Hayır! *Skandal!*”

“Ha,” dedi Richard rahatlayarak. Skandal ve Edward, asla ayrı düşmezlerdi. “Ne oldu? Yeni bir metresi mi var?”

“Daha da kötüsü! Ah, çok, *çok daha* kötüsü. Evlenmiş.”

“Evlenmiş mi?” dedi Richard; o kadar inanılmazdı ki sesi sakin çıkıyordu. “Evlenmiş olamaz.”

“Ama öyle. Bir saat önce Londra’dan haber geldi.”

“Evlenmiş olamaz,” diye ısrar etti Richard. “Bir kral için evlilik uzun iştir. Sözleşme ve anlaşmalar gerektirir. Öyle ki, parlamentonun bile konusudur, sanırım. Evlendiğini de nereden çıkardın?”

“Ben *çıkarmadım*,” dedi Anne; kendi yayılım ateşi karşısındaki bu ölçülü tepki sabrını tüketmişti. “Bütün aile büyük salonda bu mesele yüzünden çılgına dönmüş durumda.”

“Anne! Kapıyı mı dinliyordun?”

“Ah, bu kadar dürüst olma. Zaten dinlemek için pek çaba harcamak zorunda kalmadım. Onları nehrin karşı yakasından bile duyabilirsin. Leydi Grey ile evlenmiş!”

“Leydi Grey kim? Grobyli Leydi Grey mi?”

“Evet.”

“Bunu yapamaz. Kadının iki çocuğu var, üstelik hayli yaşlı.”

“Edward’dan beş yaş büyük ve göz kamaştırıcı bir güzelliği var -kulak misafiri oldum da.”

“Ne zaman olmuş bu?”

“Beş aydır evlilermiş. Northamptonshire’da gizlice evlenmişler.”

“Ama... Fransa kralının kız kardeşiyle evleneceğini sanıyordum.”

“Babam da,” dedi Anne imalı bir ses tonuyla, “öyle sanıyordu.”

“Evet, evet, bu durum ona zorluk çıkaracak, değil mi? Bütün o görüşmelerden sonra...”

“Londra’dan gelen habercinin dediğine göre tepesi atmış. Yalnız gülünç duruma düşmekle kalsa iyi. Anlaşılan, kadının yarıdakçı bir sürü akrabası varmış ve Edward her birinden nefret ediyormuş.”

“Edward’ı cin çarpmış olmalı.” Richard’ın taparcasına hayranlık duyan gözünde, Edward’ın yaptığı her şey, her zaman doğru olmuştu. Bu çılgınlık; bu yadsınamaz, bu affedilemez çılgınlık ancak cin çarpmasıyla açıklanabilirdi.

“Annem çok üzülecek,” dedi Richard. Babası ile Edmund öldürüldüğünde ve Lancaster yanlısı ordu neredeyse Londra kapılarına dayandığında, annesinin gösterdiği cesaret geldi aklına. Ne ağlamış ne de kendine acıma perdesinin ardına sığınmıştı. Sanki okula gönderirmiş gibi, Richard ve George’un Utrecht’e gitmesini ayarlamıştı. Birbirlerini bir daha hiç göremeyebilirlerdi ama o, sakın ve duygusuz bir pratiklikle, çocuklarının kanal boyunca yapacakları kış seyahatinde onları sıcak tutacak giysiler hazırlamakla meşgul olmuştu.

Buna nasıl dayanacaktı; bir darbeye daha? Bu yıkıcı çılgınlığa? Bu ezici ahmaklığa?

“Evet,” dedi Anne yumuşayarak. “Zavallı Cecily Hala. Edward’ın herkesi böyle kırması canavarlık. Canavarlık.”

Yine de Edward hata yapmazdı. Edward yanlış yapmışsa mutlaka ya hasta olduğundan ya cin çarptığından ya da ona büyü

yapıldığından olmalıydı. Richard hâlâ Edward'a sadıktı; tüm kalbiyle taparcasına sadıktı.

Bu sadakat -onay ve kabulden kaynaklanan bir yetişkin sadakati-, sonraki yıllarda da içtenliğinden hiçbir şey kaybetmeyecekti.

Hikâye, Cecily Nevill'in çektiği çilelerin yanı sıra, yarı hoşnut yarı utanmış oğlu Edward'la, öfkeden gözü büsbütün dönmüş yeğeni Warwick arasındaki ilişkiye bir tür düzen getirme çabalarıyla devam ediyordu. Ayrıca, daha müşfik güzeller çuvallamışken başarıya ulaşan, 'altın yaldızlı' saçlarıyla şu meşhur, yıkılmaz ve erdemli güzel ile onun Reading Manastırı'nda taç giyişine dair uzun bir betimleme vardı. (Tahta, İngiltere Kraliçesi ilan edilen kız kardeşleri Elizabeth'i görmeye gelen Woodville kalabalığı dikkatinden kaçmayan, sessiz bir protesto içindeki Warwick tarafından götürülmüştü.)

Hikâyede bir sonraki ortaya çıkışında, Richard, cebinde beş kuruş olmadan, tesadüfen limanda bulunan bir Hollanda gemisiyle Lynn'den yola çıkıyordu. Yanında ağabeyi Edward, Edward'ın arkadaşı Lord Hastings ve birkaç yandaş vardı. Hiçbirinin üzerindeki kilerden başka şeyi yoktu ve geminin kaptanı bir miktar münakaşadan sonra yol parası niyetine Edward'ın kürk pelerinini kabul etmeye razı gelmişti.

Warwick en sonunda, Woodville klanını daha fazla sineye çekemeyeceğine karar vermişti. Kuzeni Edward'ın İngiltere tahtına oturmasına yardım etmişti; onu kolayca da yerinden indirebilirdi. Bunu başarmak için tüm Nevill çocuklarının yardımını ve akıl almaz bir şekilde, anlaşılması zor bir insan olan George'un da faal desteğini almıştı. George, Warwick'in diğer kızı Isabel'le evlenerek Montague, Nevill ve Beauchamp topraklarının yarısına mirasçı olmanın, ağabeyi Edward'a sadık kalmaktan daha iyi bir bahis olduğuna karar vermişti. Warwick, on bir gün içinde, şaşkın haldeki İngiltere'nin efendisi olmuştu ve Edward'la Richard, ekim çamuruna bata çıka Alkmaar ile Den Haag arasında yürüyorlardı.

O andan itibaren Richard, hikâyenin arka planında hep vardı. O kasvetli kış boyunca Bruges’de. Burgundy’de, Margaret’le birlikte kalışı -çünkü Richard ve George’la birlikte Baynard Kalesi’nin merdivenlerinde babalarının gidişini izleyen o nazik, sulugözlü Margaret, yeni Burgundy Düşesi’ydi artık. Margaret, yumuşak kalpli Margaret, George’un anlaşılması güç davranışıyla keder ve yeise kapılmış -ileride birçok insanın keder ve yeise kapılacağı gibi- ve kendini, takdire daha layık iki ağabeyi için para kaynakları bulup buluşturma misyonerliğine adanmıştı.

Bayan Payne Ellis’in, muhteşem Edward’a ilgisi bile Margaret’in parasıyla kiralanan gemilerin donatılmasında gerçek işin -henüz on sekizine bile basmamış- Richard tarafından yapıldığını gizlemesine olanak vermedi. Ve Edward bir avuç tuhaf yandaşı ile birlikte, arkasında bir ordu olan George’la karşılaşmak üzere, kendini bir kez daha bir İngiliz çayırında ordugâh kurmuş halde bulduğunda, Margaret’in zayıf düşürdüğü George’un karargâhına gelip, onu yeniden ittifaka ikna eden, böylece Londra yolunu onlara açan Richard oldu.

Bu sonuncusu, diye düşündü Grant, *pek matah bir başarı değil*. Belli ki George, neye olsa ikna edilebilirdi. Doğuştan ikna edilebilir biriydi.

Grant, ertesi sabah on bir civarında, *The Rose of Raby*'yi ve romanın yasak zevklerini henüz bitirmemişken, Marta'nın gönderdiği, merhum Sir Thomas'ın kayda geçirdiği, daha saygın bir tarih eğlencesini içeren bir koli geldi.

Kitapla birlikte, Marta'nın sert, pahalı mektup kâğıdı üzerine kendi büyük, yayvan yazısıyla düştüğü bir de not vardı:

“Kendim getirmek yerine göndermek zorunda kaldım. Deli gibi meşgulüm. M.M.'yi Blessington konusunda ikna ettim sanırım. Kitapçıların hiçbirinde T. More yoktu, ben de halk kütüphanesini yokladım. İnsan ne diye halk kütüphanelerini hiç akıl etmez, anlayamıyorum. Büyük ihtimalle kitapların fazla duygusal olduğunu sandıklarından. Bence bu pek temiz görünüyor, hiç de duygusal değil. On dört günlüğüne senindir. Ödünç verilen bir şeyden ziyade, verilmiş bir cezaya benziyor. Umarım kambura duyduğun bu ilgin, dikenlerin daha az battığı anlamına geliyordur.

Yakında görüşürüz.

Marta.”

Kitap, biraz eskice olsa da gerçekten temizdi ve hiç de duygusala benzemiyordu. Ama *Raby*'nin hafif gidişatından sonra bunun baskısı heyecansız, yoğun paragraflarıysa ürkütücü görünüyordu.

Yine de ilgiyle girişti kitaba. Ne de olsa III. Richard’la ilgili ‘birinci ağızdan’ bir kitaptı.

Bir saat sonra, daldığı kitaptan başını kaldırdığında kafası allak bullaktı ve içi hiç rahat değildi. Mesele, konunun onu şaşırtması değildi; olaylar tam da beklediği gibiydi. Mesele, Sir Thomas’ın bu şekilde yazmasını beklememesiydi.

Geceleri iyi dinlenemiyordu, uzun süre uyanık kalıyor ve derin düşüncelere dalıyordu; dikkatli ve tetikte olmaktan bitkin düşüyor, uyumaktan çok uyukluyordu. Huzursuz kalbi hiç durmadan atıyor, o en iğrenç eylemlerinin usandırıcı tesiri ve fırtınalı hatırasıyla altüst oluyordu.

Buraya kadar tamamdı. Ama ‘bunu, yalnızca odacılarının bildiği sırlardan öğrendiğini’ eklediğinde ani bir tiksintiye kapılıyordu insan. Sayfadan, merdiven arkası dedikodusunun ve uşak casusluğunun kokusu yükseliyordu. İnsanın sempatisi, ruhu bile duymadan, kendini beğenmiş anlatıcıdan, yatağında uykusuzluk içinde işkence çeken insana kayıyordu. Katil, hakkında yazan adamdan daha kişilikli görünüyordu.

Ama bunların hepsi yanlıştı.

Grant, bir yerlerde bir hata olduğunu bildiği o kusursuz hikâyelerden birini anlatan bir tanığı dinlerken içini kaplayan huzursuzluğu şimdi de hissediyordu.

Ve bu, kafasını fazlasıyla karıştırdı. Thomas More gibi, doğruluğuyla dört asır boyunca büyük saygı görmüş bir adamın, kişisel anlatımında ne yanlış olabilirdi?

More’un anlatımındaki Richard, diye düşündü Grant, başhemşirenin tanıyacağı türden biriydi. Hayli gergin ve hem büyük kötülükler yapmaya hem de olağanüstü acılar çekmeye meyilli bir adam. “Kafası hiç rahat değildi, kendini hiçbir zaman güvende hissetmiyordu. Gözleri fırıl fırıl dönüyordu, vücudunu koruma altına

almıştı, eli daima hançerinde, yüz ifadesi ve tavrı, her zaman yine vurmaya hazır birininki gibiydi.”

Ve tabii bir de Grant'ın okul günlerinden hatırladığı, herhalde her okul çocuğunun hatırladığı, o dramatik ve bir o kadar da his-terik olay vardı. Tahtta hak iddia etmeden önce kulede yaşanan konsey olayı. Richard'ın, krallığın koruyucusunun ölümünü ter-tiplemiş bir adama uygun yazgının ne olduğu hakkında, Hastings'i ansızın sorgulayışı... Richard'ın sakat kolundan, yaptıkları büyüyle Edward'ın karısıyla Edward'ın metresinin (Jane Shore) sorumlu ol-duklarına ilişkin çılgın iddia... Richard'ın bir hışımla masaya vur-ması -ki bu, silahlı uşaklarının pat diye içeri girerek Lord Has-tings, Lord Stanley ve Ely Piskoposu John Morton'ı tutuklamaları için bir parolaydı. Hastings'in apar topar avluya indirilişi, bulunan ilk papaza günah çıkartmasına ancak yetecek kadar bir zamandan sonra, el altındaki bir kütükte boynunun vuruluşu.

Kesinlikle, önce -öfkeyle, korkuyla, intikam duygusuyla- hare-ket eden ve sonra tövbe eden bir adamın resmiydi bu.

Ama o, daha hesaplı kötülüklere meyilli biri gibi görünü-yordu. Londra belediye başkanının kardeşi Dr. Shaw'a, 22 Hazi-ran günü, Paul's Cross'ta, hakkında şöyle bir vaaz verdirdi: “Gay-rimeşru çocuklar kök salmayacak.” Vaazın devamında Dr. Shaw, hem Edward'ın hem George'un, York Düşesi'nin meçhul bir adam-dan peydahlanmış çocukları olduklarını, düğ ve düşesin tek meşru çocuklarınınsa Richard olduğunu iddia etti.

Bu öylesine olasılık dışı, doğası gereği o kadar saçma bir iddi-aydı ki, Grant geri dönüp tekrar okudu. Ama hâlâ aynı şeyi söylü-yordu. Richard, inanılmaz bir alçaklıkla, kendi maddi çıkarı için annesini halk içinde karalamıştı.

Eh, Thomas More söylüyordu bunu. Bilen biri varsa o da Tho-mas More'dur. Ve bir rivayetin içinden güvenilir bilgilerin nasıl ayıklanıp seçileceğini bilen biri varsa, o da İngiltere'nin Lordlar Kamarası Başkanı Thomas More olmalıdır.

Oğlunun alnına sürdüğü bu lekeden ötürü Richard'ın annesinin içi yanıyordu, diyordu Sir Thomas. Bütünüyle anlaşılır bir durum, diye düşündü Grant.

Dr. Shaw'a gelince; vicdan azabına yenilmişti. O kadar ki, "Birkaç gün içinde kurudu ve tükendi."

Felç geçirdi herhalde, diye düşündü Grant. Şaşmamak gerek. Kalkıp da Londra halkına öyle bir masalı anlatmak cesaret isterdi.

Sir Thomas'ın kuledeki prenslerle ilgili hikâyesi, Amazon'un-kiyle aynıydı; yalnız Sir Thomas'ınki biraz daha ayrıntılıydı. Richard, kule zabiti Robert Brackenbury'ye, prensler ortadan kay-bolsa ne güzel olur, demişti ama Brackenbury'nin bu işte hiçbir rolü olmayacaktı. Bu yüzden Richard, taç giyme töreninden sonra İngiltere içinde çıktığı resmi gezide, Warwick'e varıncaya kadar bekledi ve sonra Tyrrel'i, kule anahtarlarını bir geceliğine alması emriyle Londra'ya gönderdi. O gece, biri seyis diğeri muhafız iki zorba, Dighton ve Forrest, çocukları boğarak öldürdüler.

O anda içeri, Grant'ın öğle yemeğiyle birlikte Cüce girdi ve Grant'ın sıkı sıkı tuttuğu kitabı elinden çekip aldı. Grant, çatalıyla tabağından aldığı etli böreği ağzına götürürken, sanık sandalyesindeki adamın yüzünü tekrar düşündü. Bir canavara dönüşen sadık ve hoşgörülü küçük kardeşi.

Cüce tepsiyi almak için geri döndüğünde, Grant şöyle dedi: "III. Richard'ın kendi zamanında çok popüler biri olduğunu biliyor muydun? Yani, tahta çıkmadan önce."

Cüce, resme nefret dolu bir bakış attı.

"Bana sorarsan, o hep otların içindeki yılan oldu. Kaypak, işte o kadar; kaypak. Zamanını bekliyordu."

Cüce, koridor boyunca topuklarını vurarak uzaklaşırken, neyin zamanını bekliyordu, diye merak etti Grant. Ağabeyi Edward'ın kırk yaşında beklenmedik şekilde öleceğini bilemezdi. George'un gidişatının, hak mahrumiyetiyle ve iki çocuğunun verasetten mahrum edilmesiyle son bulacağını öngöremezdi. (Onunla az bulunur

bir yakınlık içinde paylaşılmış bir çocukluktan sonra bile.) Beklenecek bir şey yoksa, 'insanın zamanını beklemesinde' pek mantık yoktu. 'Altın yaldızlı' saçlarıyla yıkılmaz, erdemli güzel; iflah olmaz akraba kayırcılığı dışında hayranlık uyandıran bir kraliçe olmuş ve Edward'a, iki oğlan da dâhil olmak üzere sağlıklı çocuklardan ibaret geniş bir aile vermişti. Richard ile tahtın arasında bütün o çocuklar, ayrıca George'la oğlu ve kızı duruyordu. Kuzey İngiltere'nin idaresi veya İskoçlar üzerine (baş döndürücü bir başarıyla) sefere çıkmakla meşgul bir adamın, bir de 'kaypaklıkla' uğraşması kesinlikle mümkün değildi.

O halde, onu bu kadar kısa bir zamanda kökten değiştiren ne olmuştu?

Grant, Cecily Nevill'in en küçük oğlunun bu talihsiz değişimi hakkında Bayan Payne-Ellis'in neler söylediğini görmek için *The Rose of Raby*'ye uzandı. Fakat cingöz yazar konuyu örtbas etmişti. Bunun neşeli bir kitap olmasını istemişti ve onu mantıklı sonucuna götürmek, tam bir trajediye dönüştürmek olacaktı. Böylece Edward'ın en büyük çocuğu genç Elizabeth'in sosyeteye takdimini son bölüm yaparak, kitabı hoş tınılı majör bir akortla bitirmişti. Bu, hem Elizabeth'in küçük kardeşlerinin trajedisini hem Richard'ın savaştaki yenilgi ve ölümünü geçiştirmesini sağlamıştı.

Böyle olunca, kitap bir saray partisiyle ve yeni, beyaz elbisesi içinde ilk incileriyle muhteşem görünen, heyecanlı ve mutlu Elizabeth'in, peri masallarındaki prensesler gibi tabanları aşının-caya kadar ettiği dansıyla bitiyordu. Richard'la Anne ve narin küçük oğulları, parti için Middleham'dan kalkıp gelmişlerdi. Ama ne George ne Isabel oradaydı. Isabel yıllar önce, doğum yaparken anlaşılmas bir şekilde ve George'a kalırsa, arkasından yas tutulmadan ölmüştü. George da anlaşılmas şekilde, ama bilhassa George'a özgü o sapıklıkla ölmüş, tam da bu anlaşılmaslık ona ölümsüz bir şöhret kazandırmıştı.

George'un hayatı, çarpıcı ruhsal aşırılıkların birinden öbürüne ilerleyerek geçmişti. Her seferinde ailesi herhalde şöyle diyordu:

Tamam, nihayet iğrençliğin doruğu bu; George bile bundan daha fantastiğini düşünemez. Ve her seferinde George, onları şaşırtmıştı. George'un acayıplık kapasitesinin sınırı yoktu.

Bunun tohumu, belki de, kayınpederinin yanında kötü yola saptığında; Warwick onu, kuzeni Edward'a nispet olsun diye yenden tahta çıkardığı zavallı, deli ve kukla kral VI. Henry'nin vârisi yaptığında atılmıştı. Ancak Richard'ın Lancaster karargâhına geçerek George ile konuştuğu o gece, hem Warwick'in kızını bir kraliçe olarak görme umutları hem de George'un kraliyette hak idiaları suya düşmüştü. Ama anlaşılan saygınlığın tadı, doğuştan tatlı düşkünü birine çok fazla gelmişti. İleriki yıllarda, aile sürekli George'un beklenmedik garipliklerinin önünü kesiyor veya onu en son suçundan kurtarıyor olacaktı.

Isabel öldüğünde George, onun hizmetçisi tarafından ve erkek bebeğinin de bir başka hizmetçi tarafından zehirlendiğinden emindi. Edward, davanın bir Londra mahkemesinde görülecek kadar önemli olduğunu düşünerek bir mahkeme emri gönderdi, ama bir baktı ki George, kendi yargıçlarınca görülmüş yalandan iki duruşma ile onları zaten yargılayıp asmış. Küplere binen Edward, ona haddini bildirmek için George'un ev halkının iki üyesini ihanetten yargıladı; George bu durumdan anlam çıkarmak yerine yargısız infaz olduğunu ilan etti ve krala karşı ateşli bir ihanetle, bunu yüksek sesle dile getirmeye koyuldu.

Derken Avrupa'nın en zengin kadın vârisi ve Margaret'in üvey kızı, Burgundyli genç Mary'yle evlenmek istediğine karar verdi. Yumuşak kalpli Margaret, ağabeyinin Burgundy'de yaşamasının iyi olacağını düşünüyordu ama Edward, hâlihazırda Avusturyalı Maximilian'ın ricasına arka çıkmıştı ve işte George, onu sürekli rezil ediyordu.

Burgundy entrikası bir işe yaramayınca, aile bir parça huzur konusunda ümitlendi. Ne de olsa George, Nevill topraklarının yarısına sahipti ve servet ya da çocuk için yeniden evlenmeye ihtiyacı

yoktu. Ama George'un, İskoçyalı III. James'in kız kardeşi Margaret'le evlenmek gibi yeni bir planı vardı.

En sonunda büyüklük kompleksi, yabancı saraylarla kendi adına yapılan gizli görüşmelerden, Lancasterlar'ın, VI. Henry'den sonra onu tahtın vârisi ilan eden parlamento kanununu açıkça teşhire kadar ulaştı. Bu, onu kaçınılmaz olarak, o kadar da uyumlu davranmayan bir başka parlamentonun huzuruna çıkardı.

Duruşma, en çok iki kardeş Edward ile George arasında gittikçe alevlenen ve fazlasıyla uzayan ağız dalaşısıyla dikkati çekti, ama beklenen hak mahrumiyeti cezası onaylandığında bir duraklama yaşandı. George'u itibarından mahrum etmek bir şeydi: Arzu edilir ve gerçekten gerekli bir şeydi. Ancak onu idam etmek bambaşka bir şeydi.

Günler, hüküm yerine getirilmeden geçerken, Avam Kamarası bir ihtar gönderdi. Ertesi gün de Clarence Dükü George'un kulede öldüğü ilan edildi.

"Bir Malmsey şarabı fıçısında boğuldu," diyordu Londra. Ve Doğu Londralının tekinin, bir ayyaşın sonu hakkında yaptığı yorum tarihe geçerek, bunu hiç hak etmeyen George'u ölümsüz kıldı.

George, bu nedenle Westminster'daki partide yoktu ve Bayan Payne-Ellis, son bölümde, erkek çocukların annesi Cecily Nevill'e değil, güzel yavruların büyükannesi Cecily Nevill'e vurgu yapmıştı. George, yıpranmış arkadaşlıkların kuru yaprak yığını üstünde, itibarsız olarak ölmüş olabilirdi, ama oğlu genç Warwick iyi ve asil bir çocuktü, on yaşındaki küçük Margaret ise geleneksel Nevill güzelliğinin ipuçlarını şimdiden veriyordu. On yedisinde savaşta ölen Edmund, genç yaşında nedensiz yere heba olmuş gibi görünebilirdi, ama Cecily'nin büyütmeyi hiç düşünmediği nazlı bebek bu durumu dengeliyordu; onun da peşinden gelecek bir oğlu vardı. Yirmili yaşlardaki Richard hâlâ, her an ortadan ikiye ayrılabilcekmiş gibi sıska görünüyordu, ama funda kökü kadar sağlamdı ve kırılğan görünümlü oğlu da büyüyünce dirençli biri olacaktı galiba. Edward'a, uzun boylu sarışın Edward'ına gelince,

onun güzelliği kabalıkla, canayakınlığıysa miskinlikle bulanıyor olabilir, ama iki küçük oğlu ve beş kızı, ortak atalarının bütün karakterine ve iyi görünümüne sahipti.

Bir büyükanne gözüyle, çocuklardan ibaret o kalabalığa kişisel bir gururla, bir İngiltere prensesi gözüyle ise özgüvenle bakabiliyordu. Taç, gelecek nesiller boyunca York soyunda güvendedi.

Herhangi biri, o partide kristal küreye bakıp da dört yıl içinde yalnız York soyunun değil, bütün Plantagenet hanedanının son-suza kadar ortadan kalkacağını Cecily Nevill'e söylemiş olsaydı, o buna ya delilik ya da ihanet derdi.

Ama Bayan Payne-Ellis'in geçiştirmeye çalışmadığı şey, bir Nevill-Plantagenet etkinliği içinde Woodville klanının yaygınlığıydı.

Odada göz gezdirdi ve gelini Elizabeth'e ya daha az cömert bir kalp ya da daha az sayıda akraba bahşedilmiş olmasını diledi. Bir Woodville ile evlilik, herkesin umduğundan çok daha mutlu sonuçlanmıştı; Elizabeth çok iyi bir eş olmuştu ama yan ürünleri hiç de hayırlı olmamıştı. İki oğlanın vasiliğinin Elizabeth'in en büyük ağabeyine verilmesi muhtemelen kaçınılmazdı; gerçi Rivers, gösteriş düşkünlüğüyle bir parça sonradan görme ve biraz fazla aşıkâr şekilde ihtirashı olsa da kültürlü bir insandı ve Ludlow'daki okul günleri boyunca oğlanların sorumluluğunu üstlenecek kadar takdire değer bir kişiydi. Gerisine gelince: Dört erkek kardeş, yedi kız kardeş ve ilk kocasından iki çocuk, peşinden evlilik pazarına sürülemeyecek kadar çoktu.

Cecily, bakışlarını çocukların gülüşerek oynadıkları körebeden, yemek masasının çevresinde duran yetişkinlere çevirdi. Anne Woodville, Essex Kontu'nun vârisiyle evliydi. Eleanor Woodville, Kent Kontu'nun vârisiyle evliydi. Margaret Woodville, Arundel Kontu'nun vârisiyle evliydi. Catherine Woodville, Buckingham Dükü ile evliydi. Jacquette Woodville, Lord Strange ile; Mary Woodville, Lord Herbert'in vârisi ile;

ve John Woodville, utanç verici bir şekilde büyükannesi yaşındaki Norfolklu zengin dul ile evliydi. Taze kanın köklü aileleri güçlendirmesi iyiydi -taze kan her zaman içeri sızmıştır-, ama ansızın ve tek bir kaynaktan sel halinde gelmesi iyi değildi. Ülkenin siyasi kanında hastalık ateşi gibiydi; sindirilmesi zor, yabancı bir girişti. Akılsızca ve esef vericiydi.

Her neyse. Önlerinde, bu içeriye akışın sindirilebileceği uzun yıllar vardı. Siyasal yapı içindeki bu yeni ve ani güç, hep böyle yoğunlaşmış olmayacaktı, yayılacak, durulacak, tehlikeli ve üzüntü verici olmayı bırakacaktı. Tüm dostcanlılığına karşın Edward'ın kurnaz bir sağduyusu vardı; yaklaşık yirmi yıldır yaptığı gibi ülkeyi dengede tutardı. İngiltere'yi hiç kimse onun o açıkgöz, tembel, kadın düşkünü Edward'ından daha despotça bir güçle veya daha tasasız bir hünerle idare etmemişti.

Önünde sonunda her şey yoluna girecekti.

Cecily, tam kalkıp -kusur bulmaya meyilli veya soğuk olduğunu düşünmesinler diye- onların şekerlemelerle ilgili sohbetlerine katılacaktı ki, torunu Elizabeth, itiş kakışın arasından soluğu kesilmiş bir halde gülerek geldi ve yanındaki sandalyeye kıvrıldı.

“Bu tür şeyler için çok yaşlıyım,” dedi soluk soluğa, “Hem insanın giysilerini de mahvediyor. Elbisemi beğendin mi büyükanne? Bunun için babama amma dil döktüm. Eski alaca satenimin yeteceğini söyledi. Hani Margaret Hala, Burgundy'den bizi ziyarete geldiğinde üzerimde vardı ya. Kadınların ne giydiğine dikkat eden bir babanın olması ne kötü. İnsanın gardırobu hakkında çok şey biliyor. Duydun mu, Dauphin benimle evlenmekten vazgeçmiş! Babam çok kızgın ama ben o kadar mutluyum ki... Azize Catherine'e on tane mum yaktım. Cep harçlığım ona gitti. İngiltere'den ayrılmak istemiyorum. İngiltere'den ayrılmayı hiç istemiyorum, hiç. Benim için bunu ayarlayabilir misin büyükanne?”

Cecily gülümsedi ve deneyeceğini söyledi.

“İhtiyar Ankaret, hani fal bakan, kraliçe olacağımı söylüyor. Ama benimle evlenecek bir prens olmadığından, bu nasıl gerçekleşecek anlamadım.” Durakladı, sonra daha alçak sesle ekledi: “İngiltere Kraliçesi dedi. Herhalde bir parça çakırkeyifti. Baharatlı şaraba pek düşkündür de.”

Bayan Payne-Ellis’in, arada geçen tatsızlıklarla yazar olarak yüzleşmeye hazır olmadığından Elizabeth’in VII. Henry’nin müstakbel karısı olarak geleceğine dair ipucu vermesi, hem haksızlıktı hem de sanatsal açıdan değersizdi. Okurlarının, Elizabeth’in ilk Tudor kralıyla evlendiğini bildiğini varsayması, aynı zamanda kardeşlerinin katledildiğinden de haberdar olduklarını varsayması anlamına geliyordu. Böylece, hikâyesinin sonu için seçtiği şenlik sahnesine imalı, kara bir gölge düşmüş oluyordu.

Ama okuduklarından çıkardığı kadarıyla, genel olarak iyi bir hikâye kotarmış, diye düşündü Grant. Hatta bir süre sonra geriye dönerek, atladığı kısımları okuyabilirdi.

GRANT, o gece başucu lambayı söndürmüş, uykuya dalmak üzereydi ki, zihnindeki bir ses şöyle dedi: “Ama Thomas More, VIII. Henry’ydi.”

Bir anda gözleri fal taşı gibi açıldı. Ani bir hareketle lambayı tekrar yaktı.

Sesin kastettiği, Thomas More ile VIII. Henry’nin bir ve aynı kişi oldukları değildi elbette. Ama hani şu, kişilikleri iktidarlara göre tasnifleme işine göre, Thomas More, VIII. Henry’nin iktidarı dönemindendi.

Grant uzandı ve lambasının tavana yaydığı ışık havuzuna bakarak düşündü. Thomas More, VIII. Henry’nin bakanı idiyse, hem VII. Henry’nin uzun iktidar döneminin tamamı boyunca, hem de III. Richard döneminde yaşamış olmalıydı. Bir yerlerde bir yanlışlık vardı.

More’un, *III. Richard’ın Tarihi* kitabına uzandı. Kitapta ön-söz niyetine, More’un, okuma zahmetine katlanmadığı, kısa bir biyografisi yer alıyordu. More’un nasıl hem III. Richard’ın tarihçisi, hem de VIII. Henry’nin bakanı olabildiğini öğrenmek üzere önsöze döndü. Richard tahta oturduğunda More kaç yaşındaydı?

Beş yaşındaydı.

Kulede, o dramatik konsey sahnesi yaşandığında, Thomas More beş yaşındaymış. Richard, Bosworth’ta öldüğü zamansa daha sekiz yaşındaymış.

Şu tarih kitabındaki her şey dedikoduydu.

Ve bir polisin her şeyden çok tiksindiği bir şey varsa, o da dedikoduydu. Özellikle de delil yerine geçtiğinde.

Öyle tiksinimişti ki, o değerli kitabı yere fırlattı, ama sonra halk kütüphanesinin malı olduğunu ve kendisine on dört günlüğüne lütfedildiğini hatırladı.

More, III. Richard'ı hiç tanımamıştı. Gerçekte Tudor idaresi altında büyümüştü. Bu kitap, III. Richard konusunda bütün tarih dünyasının İncili'ydi -Holinshed, kendi malzemesini bu anlatıdan almış, Shakespeare kendininkini buradan yazmıştı- ve More'un yazdığının doğru olduğuna inanması dışında, bu işle görevlendirilmiş birinin yazdıklarından daha değerli değildi. Kuzeni Laura'nın tabiriyle 'çizmelerindeki kir' buydu işte. Anlatıcının dışında biri tarafından görülmüş 'yadsınamaz gerçek'. More'un eleştirel bir akla veya hayranlık uyandırıcı bir dürüstlüğe sahip olması, dedikoduyu kabul edilebilir bir delil haline getirmiyordu. Hayranlık uyandırıcı pek çok akıl, Rus birliklerinin İngiltere'den geçtiği dedikodusuna inanmıştı. Grant, birinin, birisinin görmüş veya duymuş olduklarından hatırladıkları hakkında yazdığı raporu aktaran başka birinin raporunu gerçek olarak kabul edemeyecek kadar uzun zamandır ilgileniyordu insan zekâsıyla.

Tiksinmişti.

İlk fırsatta, Richard'ın kısa süren iktidarına dair gerçek olayların anlatımını bulmalıydı. Halk kütüphanesi, Sir Thomas More'u ve on dört gününü alıp başına çalabilirdi. Sir Thomas'ın bir şehit ve büyük bir deha oluşu, ona, Alan Grant'a sökmezdi. O, Alan Grant, eleştirel akıldan öylesine uzak büyük dehalar tanımıştı ki, inandıkları hikâyeyle bir dolandırıcının yüzünü utançtan kızartırlardı. Sırf Plymouth'un arka sokaklarından kara cahil bir medyum öyle söyledi diye, bir parça tülbindin büyük halası Sophia olduğuna ikna olmuş büyük bir bilim insanı tanımıştı. İnsan akli ve insan aklının evrimi konusunda büyük bir otoriteyi tanımıştı. Bu kişi, kendi hükmüne inandığı ve polis hikâyelerine güvenmediği için sahip olduğu her şeyi, iflah olmaz bir dolandırıcıya kaptırmıştı.

Ona, Alan Grant'a kalırsa, sizin şu büyük dehanız kadar eleştirelikten uzak ve boş kafalı başka bir şey daha yoktu. Onun, Alan Grant'ın gözünde, Thomas More'un foyası ortaya çıkmıştı, Thomas More hükümsüzdü, silindi; o, Alan Grant ise yarın sabahtan itibaren sıfırdan başlıyordu.

Uykuya daldığında hâlâ mantıksız bir şekilde burnundan soluyordu, sabah da burnundan soluyarak uyandı.

Amazon iri vücuduyla kapı girişinde görüldüğü an Grant, "Biliyor musun, senin Sir Thomas More, III. Richard hakkında hiçbir şey bilmiyormuş!" dedi, suçlayıcı bir ifadeyle.

Amazon ürkmüş görünüyordu, Grant'ın verdiği haberden değil, gaddarlığından. Bir sert söz daha duysa, gözlerinden yaşlar boşanacak gibiydi.

"Hayır, *tabii* ki biliyordun!" diye itiraz etti. "O dönemde *yaşadı*."

"Richard öldüğünde o sekiz yaşındaydı," dedi Grant aman vermeden. "Ve bütün bildiği, ona anlatılmış olanlardan ibaretti. Benim gibi. Senin gibi. Ruhu şad olsun, Will Rogers gibi. Sir Thomas More'un, III. Richard tarihinde kutsallık falan yok. Kahrolası dedikodudan ve üçkâğıttan başka şey değil."

"Bu sabah kendinizi iyi hissetmiyor musunuz?" diye sordu Amazon kaygıyla. "Acaba ateşiniz mi var?"

"Ateşi bilmem ama tansiyonum çok yüksek."

"Aman yarabbi, yarabbi," dedi Amazon gerçek sanarak. "Oysa ne iyi gidiyordunuz. Hemşire Ingham'ın canı çok sıkılacak. Sizin hızla iyileşmenizle iftihar ediyordu."

Cüce'nin onu bir böbürlenme öznesi olarak görmesi, Grant için yeni ama hiç de hazzetmediği bir bilgiydi. Sırf Cüce'yi morartmak için, hani bir yolunu bulabilirse, ciddi ciddi ateşini çıkarmaya karar verdi.

Ama Marta'nın sabah ziyareti, onu, zihninin beden üzerindeki gücüne yönelik deneyinden alıkoydu.

Cüce'nin onun fiziksel iyileşmesiyle övünmesi gibi, Marta da sanki zihinsel sağlığıyla övünüyordu. James'le birlikte basım-evini kolaçan etmelerinin bu kadar işe yaramasına çok sevinmişti.

“Öyleyse, Perkin Warbeck'te mi karar kıldın?” diye sordu Marta.

“Hayır. Warbeck değil. Söylesene: Bana III. Richard'ın portresini getirmenin nedeni neydi? Richard'ın hiçbir esrarı yok, var mı?”

“Hayır. Galiba onu, Warbeck hikâyesine açıklık getirsin diye aldık. Yok, bir dakika. Hatırladım. James resmi kaldırdı ve ‘Yüzlere deli oluyorsa bunu alsın!’ dedi. Sonra, ‘Bu adam, tarihteki en namlı katil, oysa yüzü, bana bir azizin yüzü gibi geliyor,’ dedi.”

“Aziz ha!” dedi Grant; sonra bir şey hatırladı. “*Son derece vicdanlı,*” dedi.

“Ne dedin?”

“Hiç. İlk izlenimlerimi hatırladım da. Sana da öyle mi geldi? Bir azizin yüzü gibi mi?”

Marta, kitap yığınının dayalı resme doğru baktı. “Işık gözümü alıyor,” dedi ve daha yakından incelemek üzere resmi tutup kaldırdı.

Ansızın Grant'ın aklına, yüzlerin, Çavuş Williams için olduğu gibi Marta için de mesleki bir önem taşıdığı geldi. Bir kaşın eğimi, bir ağzın şekli, Williams için olduğu gibi Marta için de karaktere ilişkin bir delildi. Aslında, oynadığı karakterlere uyması için kendi kendine yüzler yapıyordu.

“Hemşire Ingham, onun iç karartıcı olduğunu düşünüyor. Hemşire Darroll'a göre korkutucu biri. Cerrahım, çocuk felci kurbanı olduğu görüşünde. Çavuş Williams, doğuştan bir yargıç olduğunu söylüyor. Başhemşireye göreyse ruhsal azap çeken biri.”

Marta, bir süre hiçbir şey söylemedi. Sonra, “Çok garip, biliyor musun? İlk bakışta kötü, kuşku uyandıran bir yüzü olduğunu düşünüyorsun. Hatta geçimsiz. Ama biraz daha baktığında hiç de öyle olmadığını anlıyorsun. Çok sakın. Aslında çok yumuşak bir yüz. James, azize benziyor derken kastettiği belki de buydu,” dedi.

“Yok, hayır, sanmıyorum. Onun demek istediği -vicdana bağışlılıktı.”

“Her neyse işte, bu bir yüz, öyle değil mi? Salt görme, nefes alma ve yemek yeme organlarından ibaret bir yığın değil. Şahane bir yüz. Bir parça değişiklikle, Muhteşem Lorenzo’nun bir portresi olabilir.”

“Bunun gerçekten Lorenzo olduğunu ve tamamen yanlış kişiyi ele aldığımızı düşünmüyorsun, değil mi?”

“Tabii ki hayır. Niçin böyle düşüneyim?”

“Çünkü bu yüzün hiçbir yanı tarihin gerçeklerine uymuyor. Hani resimler de öteden beri karıştırılır ya.”

“Ah, evet, öyle tabii. Ama bu kesinlikle Richard. Orijinali -veya orijinali olduğu varsayılan resim- Windsor Sarayı’nda. Bana James söyledi. VIII. Henry’nin envanterine kayıtlıymış, bu yüzden dört yüz yıldır falan oradaymış. Hatfield ve Albury’de de kopyaları varmış.”

“Bu Richard,” dedi Grant boyun eğerek. “Yüzler hakkında hiçbir şey bilmiyorum işte. B. M.’de tanıdığın var mı?”

“British Museum’da mı?” diye sordu Marta, dikkati hâlâ resimdeydi. “Hayır, sanmıyorum. Şu anda aklıma gelmiyor. Oraya bir kez, Geoffrey ile Cleopatra’yı oynarken, birtakım Mısır mücevherlerine bakmaya gitmiştim. -Geoffrey’in Anthony’yi oynayışını gördün mü? Son derecede yapmacıktı.- Ama orası beni çok ürkütüyor. Çağlar nasıl da istiflenmiş. Hani yıldızlar sana kendini nasıl hissettirir, bana kendimi öyle hissettirdi: Küçük ve önemsiz. Ne yapacaksın B. M.’yi?”

“III. Richard döneminde yazılmış tarihle ilgili biraz bilgi istiyordum. Çağdaş anlatımlar.”

“Merhum Sir Thomas işe yaramadı mı?”

“Merhum Sir Thomas, ihtiyar dedikoducudan başka bir şey değil,” dedi Grant kinle. O çok beğenilen More’a karşı, içinde vahşi bir nefret uyanmaya başlamıştı.

“Hay aksi. Kütüphanedeki kibar adam, görsen ona nasıl saygı duyuyordu. Sir Thomas More’un kaleminden III. Richard’ın çıplak gerçeği, falan.”

“Ne çıplak gerçeği?” dedi Grant kabaca. “Kendisi beş yaşındayken Plantagenet İngiltere’sinde meydana gelmiş olayları biri ona anlatmış, o da bunları Tudor İngiltere’sinde kaleme almış.”

“Beş yaşında mı?”

“Evet.”

“Aman yarabbi. Pek de birinci ağız değilmiş.”

“Yanından bile geçmez. Düşününce, ancak bir bahisçinin tüyoları kadar güvenilir. Yolun bütünüyle yanlış tarafında. Tudor beslemesi olduğundan, konu III. Richard olunca saldıran tarafta yer alıyordu.”

“Evet. Evet, bana da öyle geliyor. Madem araştırılacak bir esrar yok, Richard ile ilgili ne bulmak istiyorsun?”

“Onun canına tak ettiren şeyi bulmak istiyorum. Son zamanlarda karşılaştığım her şeyden daha derin bir gizemi var bunun. Onu adeta bir gecede değiştiren ne oldu? Ağabeyinin öldüğü ana kadar her yönüyle iyi biri gibi görünüyor. Ve kendini ağabeyine adanmış biri gibi.”

“Galiba en yüksek mertebe, her zaman baştan çıkarıcı oluyor.”

“Çocuk reşit olana kadar kral naibiydi o. İngiltere’nin koruyucusu. Geçmişine baktığında, bunun ona yeteceğini düşünürsün. Aslında, tam da onun için biçilmiş kaftan olduğunu düşünürsün: Hem Edward’ın oğlunun muhafızı hem de krallığın.”

“Belki de velet dayanılmaz biriydi, Richard da ona *dersini vermeye* can atıyordu. Ne tuhaf değil mi, kurbanları hep saf ve masum sanırız. İncil’deki Yusuf gibi. Eminim ki aslında katlanılmaz

bir gençti ve kuyuya atılmakta epey geç kalınmıştı. Belki de k-
k Edward, sessiz sedasız öldürülmek için yalvarıyordu.”

“Onlardan iki tane vardı,” diye hatırlattı ona Grant.

“Evet, tabii. Kuşkusuz, hiçbir açıklaması yok. Barbarlığın do-
ruğuydu. Zavallı küçük, tüylü kuzucuklar! Ah!”

“Ah ne içindi?”

“Aklıma bir şey geldi de. Tüylü kuzucuklar bana bir şey ha-
tırlattı.”

“Ee?”

“Hayır, anlatmayacağım, bakarsın boş çıkar. Umam lazım.”

“Madeleine March’ı büyüleyip oyunu yazmaya ikna ettin mi?”

“şey, henüz bir sözleşme imzalamadı ama fikri beğendi sanı-
rım. Hoşçakal canım. Yakında yine uğrarım.”

ıktı ve yüzü kızaran Amazon’un yanından hızla geçti. Grant
ise tüylü kuzucukları aklından tamamen çıkardı, ta ki tüylü kuzu-
cuk ertesı akşam çıkıp odasına gelinceye kadar. Tüylü kuzucuk,
boynuz çerçeveli bir gözlük takmıştı ve bu, benzerliğı azaltmak
yerine acayip bir şekilde vurguluyordu. Grant şekerleme yapıyordu,
dünya ile son zamanlarda hiç olmadığı kadar barışıktı. Tarih, baş-
hemşirenin belirttiğı gibi perspektif duygusu kazanmanın kusur-
suz bir yoluydu. Kapısı şöyle çekingen bir şekilde vurulmuştu ki,
kapının vurulduğunu hayal ettiğı sonucuna varmıştı. Hastane kapı-
larının çekinilerek vurulması mümkün değıldir. Ama bir şey ona,
“Girin!” dedirtti ve kapı açıldığında orada bir şey duruyordu; şöyle
kuşku götürmez bir şekilde Marta’nın tüylü kuzucuğuydu ki, Grant
yüksek sesle gülmekten kendini alamadı.

Genç adam mahcup mahcup baktı, sinirli bir şekilde gülümsedi,
uzun ince işaret parmağıyla gözlüğünü burnuna dayadı, boğazını
temizledi ve şöyle dedi: “Bay Grant? Adım Carradine. Brent Car-
radine. Umarım, dinlendiğiniz sırada sizi rahatsız etmemişimdir.”

“Hayır, hayır. İçeri girin Bay Carradine. Sizi gördüğüme memnun oldum.”

“Beni Marta -yani Bayan Hallard- gönderdi. Size yardımcı olabileceğimi söyledi.”

“Nasıl olacağınızı da söyledi mi? Otursanıza. Kapının arkasında bir sandalye göreceksiniz. Buraya, karşıma getirin.”

Uzun boylu, şapkasız bir delikanlıydı, yüksek alnını süsleyen yumuşak, güzel saç lüleleri ve Amerikan tarzı savsak kıvrımlarla üzerinden dökülen, fazla büyük bir tvit paltosu vardı. Doğrusu bu ya, Amerikalı olduğu gün gibi ortadaydı. Sandalyeyi getirdi, vücudunun çevresine bir kralın cppesi gibi yayılan paltosuyla sandalyeye yerleşti, ışıldayan büyüsünü gözlük çerçevelerinin bile kartamadığı sevecen, kahverengi gözleriyle Grant’a baktı.

“Marta -yani Bayan Hallard- bir şeyin aranmasını istediğınızı söyledi.”

“Siz de arayıcı mısınız?”

“Burada, Londra’da araştırma yapıyorum. Demek istediğim, tarihsel araştırma. Sizin de bu doğrultuda bir şey istediğimize dair bir şeyler söyledi. Çoğu sabah B. M.’de çalıştığımı biliyor. Size yardımcı olmak için yapabileceğim bir şey varsa çok memnun olurum Bay Grant.”

“ok nazıksınız; gerçekten çok nazıksınız. zerinde çalıştığınız nedir? Araştırmanız yani.”

“Köylü ayaklanması.”

“Ah. II. Richard.”

“Evet.”

“Sosyal koşullarla mı ilgileniyorsunuz?”

Genç adam, bir öğrenciye hiç de yakışmayan bir ifadeyle ansızın sırtıttı ve şöyle dedi: “Hayır, İngiltere’de kalmakla ilgileniyorum.”

“Araştırma yapmadan İngiltere’de kalamıyor musunuz?”

“O kadar kolay değil. Bana bir bahane lazım. Babam, aile işine girmem gerektiğini düşünüyor. Mobilya işi. Toptan mobilya. Postayla sipariş veriyorsunuz. Bir kitaptan. Yanlış anlamayın Bay Grant, çok iyi mobilyalardır. Evladiyelik. Ama benim mobilya ünitelerine hevesim yok işte.”

“Ve kutup keşfinden başka, aklınıza gelen en iyi gizlenme yeri British Museum oldu.”

“Eh, en azından sıcak. Hem tarihi de gerçekten seviyorum. Bu konuda anadal yaptım. Ve... şey, Bay Grant, gerçekten bilmek istiyorsanız, işin aslı, İngiltere’ye Atlanta Shergold’un peşinden gelmek zorunda kaldım. Marta’nın -yani Bayan Hallard’ın- oyunundaki aptal sarışın. Yani aptal sarışını *oynuyor*. Yoksa hiç de aptal değil, Atlanta.”

“Değil gerçekten. Doğrusu çok yetenekli bir genç kadın.”

“Onu gördünüz mü?”

“Sanmıyorum ki Londra’da onu görmemiş bir tek kişi olsun.”

“Bence de. Sonu bir türlü gelmiyor değil mi? Biz, Atlanta ve ben, birkaç haftadan fazla süreceğini hiç sanmıyorduk, o yüzden el sallayıp ayrıldık ve birbirimize şöyle dedik: *Ay başında görüşürüz*. Ama baktık ki bitecek gibi değil, İngiltere’ye gelmek için bir bahane bulmak zorunda kaldım.”

“Atlanta, yeterli bir bahane değil miydi?”

“Babam için değil! Ailem, Atlanta konusunda çok kibirli ama çetenin başı babamdır. Atlanta’dan söz etmeyi kendine yedirebildiği zamanlarda, onun adını şöyle anar: *Tanıdığın şu genç aktris*. Babam, Üçüncü Carradine’dir, anlarsınız ya, Atlanta’nın babası da tam anlamıyla Birinci Shergold. Aslına bakarsanız, Main Street’te küçük bir bakkal. Ve muhterem biri, merak ediyorsanız. Tabii Atlanta, Amerika’da pek dikiş tutturamamıştı. Yani sahnede. Bu, onun ilk büyük başarısı. Böyle olunca sözleşmeyi feshedip de eve dönmek istemedi. Şu bir gerçek ki, onu bir şekilde eve geri götürmek epey zorlu olacak. Biz onun değerini hiç bilememişiz, öyle diyor.”

“Böylece siz de araştırmaya başladınız.”

“Yalnızca Londra’da yapabileceğim bir şey düşünmek zorundaydım, anlıyorsunuz ya. Üniversitede biraz araştırma yapmıştım. British Museum, hani sizlerin dediği gibi, tam dişıme göreymi. Aynı anda hem hoşça vakit geçirebilir hem de gerçekten çalıştığımı babama gösterebilirdim.”

“Evet. Şimdiye kadar karşılaştığım en güzel bahane. Aklıma gelmişken, neden köylü ayaklanması?”

“Şey, ilginç bir dönem. Bir de babamın hoşuna gider diye düşündüm.”

“O halde *babanız*, sosyal reformla ilgileniyor, öyle mi?”

“Hayır, ama krallardan nefret ediyor.”

“Üçüncü Carradine mi?”

“Evet, çok komik, değil mi? Kiralık kasalarındaki kutulardan birinde bir taş varsa hiç şaşırmam. Bahse girerim, arada bir çıkarıyor, Grand Central’a doğru sıvışıp erkekler tuvaletinde deniyordur. Korkarım, kendi meselelerim hakkında böyle boş boş konuşarak sizi yoruyorum Bay Grant. Bunun için gelmedim. Gelişimin nedeni...”

“Her ne sebeple gelmiş olursanız olun, başıma devlet kuşu gibi kondunuz. Bu yüzden aceleniz yoksa rahatınıza bakın.”

“Asla acelem yoktur,” dedi genç adam, bacaklarını önüne doğru uzatırken. Bunu yaparken ayakları, uzun uzuvlarının ucuyla komodine değdi ve nazik konumdaki III. Richard portresini sarsarak yere düşürdü.

“Ah, çok affedersiniz! Ne kadar dikkatsizim. Bacaklarımın uzunluğuna hâlâ alışamadım da. İnsan kendi gelişimine yirmi ikisine kadar alışmış olur, değil mi?” Fotoğrafi yerden alarak manşetiyle dikkatlice tozunu aldı ve fotoğrafa ilgiyle baktı. Yüksek sesle okudu: “Richardus III. Ang. Rex.”

“Arka plandaki yazıya dikkat eden ilk kişi sizsiniz,” dedi Grant.

“Şey, iyice bakmadıkça görülmüyor galiba. Siz de, benim tanıdığım odasında poster niyetine bir kralın resmini bulunduran ilk kişisiniz.”

“Çirkin, değil mi?”

“Bilmiyorum,” dedi delikanlı yavaşça. “Konu yüzse, kötü bir yüz değil. Üniversitede ona çok benzeyen bir profesörümüz vardı. Yaşamını bizmut ve süt şişeleriyle devam ettirdiği için hayata karşı biraz düşmanca bir bakışı vardı ama düşünülebilecek en iyi insandı. Richard hakkında mı bilgi istiyordunuz?”

“Evet. Pek çapraşık veya zor bir şey değil. Yalnızca o dönemin yetkilisinin kim olduğunu öğrenmek istiyorum.”

“Eh, bu pek kolay olmalı. Benim dönemimden çok uzak değil. Yani araştırdığım dönemden. Aslında II. Richard döneminin çağdaş otoritesi -Sir Cuthbert Oliphant- iki döneme de uzanır. Oliphant’ı okudunuz mu?” Grant, okul kitapları ve Sir Thomas More dışında hiçbir şey okumadığını söyledi.

“Möre mu? VIII. Henry’nin bakanı mı?”

“Evet.”

“Sanıyorum o kitap özel bir rica olmuş!”

“Bana daha çok parti broşürü gibi geldi,” dedi Grant, ağzında kalan tadın bu olduğunu yeni fark ediyordu. Bir devlet adamının anlatımı gibi değil de, bir parti bildirisi gibi gelmişti. Hayır, bir köşe yazısı gibi gelmişti. Bilgilerini merdivenaltından alan bir köşe yazarının yazısı gibi.

“III. Richard hakkında bilginiz var mı?”

“Yeğenlerini öldürdüğü ve bir at karşılığında krallığını teklif ettiği dışında hiçbir bilgim yok. Ha, bir de Kedi ve Fare diye bilinen iki yordakçısı varmış.”

“Ne!”

“Bilirsiniz, *Kedi, Fare ve Köpeğimiz Lovel*, bir Domuz’un emrinde hükmeder tüm İngiltere’ye.”¹⁰

“Evet, tabii. Bunu unutmuştum. Ne anlama geliyor, biliyor musunuz?”

“Hayır, hiçbir fikrim yok. O dönemi pek bilmiyorum. Nasıl oldu da III. Richard’a ilgi duyduunuz?”

“Marta, biraz akademik araştırma yapmamı önerdi çünkü epey bir zaman daha uygulamalı araştırma yapamayacağım. Yüzlere de ilgi duyduğum için bana bütün önemli kişilerin portrelerini getirdi. Yani türlü gizemleri olduğunu öne sürdüğü önemli kişilerin. Richard, biraz tesadüfen araya girmiş ama aralarında en büyük gizemi o koydu ortaya.”

“O mu? Hangi şekilde?”

“O, tarihteki en iğrenç suçun faili ama büyük bir yargıcın yüzüne sahip; büyük bir idarecinin. Üstelik eldeki tüm verilere göre olağanüstü uygar biriydi ve refah içinde yaşıyordu. Bu arada, sahiden de iyi bir idareciydi. Kuzey İngiltere’yi yönetiyordu, hem de kusursuz bir biçimde. İyi bir kurmay subay ve iyi bir askerdi. Özel yaşamı aleyhinde hiçbir şey bilinmiyor. Ağabeyi, muhtemelen biliyorsunuz, II. Charles’ı saymazsak -genç kızlara en düşkün kraliyet meyvemizdir.”

“IV. Edward. Evet, biliyorum. Bir seksenlik, iri yarı erkek güzeli. Belki de Richard buna içerliyordu. Bu, ağabeyinin tohumlarını ortadan kaldırma eğilimini açıklar.”

Grant’ın aklına hiç gelmemiştii bu.

“Richard’ın, ağabeyine karşı bastırılmış bir nefret duyduğunu mu ileri sürüyorsunuz?”

“Neden bastırılmış olsun?”

10 William Colyngbourne’un tekerlemesi, “The Cat, the Rat and Lovel our Dog / Doe rule all England under a Hog”. Burada geçen Cat ve Rat, Catesby and Ratcliffe olup, tarihte Richard’ın kötü kalpli yandaşları olarak tanımlanmaktadır. [ç.n.]

“Çünkü onu en çok kötüleyenler bile ağabeyine bağlı olduğunu teslim ediyorlar. Richard’ın on iki-on üç yaşından beri her şeyde birlikteydiler. Diğer kardeşinse kimseye faydası yoktu. George’un yani.”

“George kimdi?”

“Clarence Dükü.”

“Ha. O! Malmsey şarabı fıçısı Clarence.”

“Ta kendisi. Demek istediğim, yalnızca ikisiydiler, Edward ve Richard. Aralarında da on yaş vardı. Tam da taparcasına hayranlık duymak için uygun bir yaş farkı.”

“Kambur olsaydım,” dedi genç Carradine, derin derin düşünerek, “saygınlığımı, kadınlarımı ve parlak konumumu elimden alan bir ağabeyden kesinlikle nefret ederdim.”

“Bu mümkün,” dedi Grant biraz sonra. “Şu ana kadar karşıma çıkan en iyi açıklama.”

“Açıktan açığa bir şey olmayabilir, anlatabiliyor muyum? Bilincinde bile olmayabilir. Taht fırsatını gördüğü anda içi fokur fokur kaynamaya başlamış olabilir. Şöyle demiş olabilir -yani kanı, şunu demiş olabilir-; *İşte fırsat ayağıma geldi! Onca yıl ayakçılık yaptım, hep bir adım geride durdum ve bir kuru teşekkür bile almadım! İşte şimdi, payımı alıyorum. İşte şimdi, hesabı kapatıyorum.*”

Grant, Carradine’in de, tamamen tesadüfen, Bayan Payne-Elis’in hayali Richard tanımının aynısını yaptığını fark etti. *Bir adım geride duran.* Romancı böyle görmüştü Richard’ı, sarışın güzel Margaret ve George ile birlikte Baynard Kalesi’nin merdivenlerinde durup babalarının savaşa gidişini izlerken. Bir adım geride, ‘her zamanki gibi’.

“Gerçi bu dediğiniz çok ilginç: Richard’ın suçun işlendiği ana kadar iyi bir tip gibi görünmesi,” dedi Carradine, kendine özgü jestiyle uzun işaret parmağını gözlük çerçevelerinin bir kenarına dayayarak. “Ona daha çok kişilik katıyor. Shakespeare’in şu Richard yorumu, hani, yalnızca bir karikatürden ibaret. Asla bir adam

değil. İsteddiğiniz her türlü araştırmayı memnuniyetle yaparım, Bay Grant. Köylülerden sonra, bu konu güzel bir değişiklik olacak.”

“John Ball ve Wat Tyler yerine, Kedi ile Fare.”

“Aynen öyle.”

“Şey, çok nazıksınız. Aydınlabileceğiniz her şey beni mutlu eder. Ama şu anda, olayların çağdaş bir anlatımı için yanıp tutuşuyorum. Bunlar, herhalde ülkeyi sarsan olaylardı. O dönem yaşamış birinin bunlara dair anlatımını okumak istiyorum. Yoksa birinin, kendisi beş yaşındayken yaşanmış olaylar hakkında duyduklarına dair, büsbütün başka bir rejim altındayken yazdıklarını değil.”

“Dönemin tarihçisinin kim olduğunu öğrenirim. Fabyan, belki. Yoksa o VII. Henry dönemi miydi? Neyse, bulacağım. Belki siz de bu arada Oliphant’a bir göz atmak istersiniz. O dönem konusundaki modern otoritedir veya ben öyle anlıyorum.”

Grant, Sir Cuthbert’e memnuniyetle bir göz atacağını söyledi.

“Yarın geçerken bırakırım -onu sizin için ofise bıraksam bir sorun olmaz, değil mi?- ve dönemin yazarlarına ilişkin bilgi bulur bulmaz buraya geleceğim. Size uyar mı?”

Grant, mükemmel olduğunu söyledi.

Genç Carradine, birdenbire bir mahcupluğa büründü ve Grant’a, bu yeni Richard yaklaşımına duyduğu ilgi nedeniyle aklından tamamen çıkmış olan tüylü kuzucuğu hatırlattı. Sessiz ve boğuk bir şekilde iyi geceler dedi ve salınarak odadan çıktı, paltosunun geniş etekliği de onu takip etti...

Grant, Carradine serveti bir yana, Atlanta Shergold iyi yere dükkân açmış, diye düşündü.

“Ee,” dedi Marta geri geldiğinde, “tüylü kuzucuğumu nasıl buldun?”

“Bana onu bulman çok hoştu.”

“Onu bulmak zorunda kalmadım. Zaten sürekli ayakaltındadır. Adeta tiyatroda yaşıyor. *To Sea in a Bowl*¹¹ oyununu herhalde beş yüz kez izlemiştir; Atlanta’nın soyunma odasında olmadığı zamanlarda ön taraftadır. Keşke evlenseler de onu daha az görsek... Biliyor musun, birlikte bile yaşamıyorlar. Tamamen saf ve temiz bir aşk.” Aktris sesini bir anlığına bir yana bıraktı ve şöyle dedi: “Birlikte çok tatlılar. Bir bakıma sevgiliden çok ikiz kardeş gibiler. Birbirlerine mutlak güvenleri; tam bir bütün oluşturmak için öteki yarıya duyulan o bağımlılıkları var. Hiç kavga etmezler; gördüğüm kadarıyla tartışmazlar bile. Dediğim gibi temiz bir aşk. Sana bunu Brent mi getirdi?”

Parmağının kuşkucu bir dokunuşuyla Oliphant’ın sert kütesini dürtükledi.

“Evet, kapı görevlisine bırakmış.”

“Hazmı bir hayli zor görünüyor.”

“Azıcık iştah kaçırıcı diyelim. Bir kere yuttuktan sonra çok kolay hazmedilir. Öğrenciler için tarih. Ayrıntılı olaylar biçiminde düzenlenmiş.”

“Öf!”

11 *Bir Kabin İçinde Dalgalara Karşı* (ç.n)

“En azından muhterem ve merhum Sir Thomas More’un Richard’la ilgili hikâyesini nereden aldığını keşfettim.”

“Ya? Neredenmiş?”

“John Morton diye birinden.”

“Adını hiç duymadım.”

“Ben de, ama bu bizim cehaletimiz.”

“Kimmiş peki?”

“VII. Henry’nin Canterbury Başpiskoposuymuş. Richard’ın da en amansız düşmanı.”

Marta’nın ısıklık çalma kabiliyeti olsaydı, yorum niyetine ısıklık çalardı.

“Demek, birinci ağız oydu!” dedi.

“Birinci ağız oydu. Ve ardından gelen anlatımların hepsi, Richard’ın bu tasviri üzerine kuruldu. Holinshed, tarihini bu hikâyeyi esas alarak oluşturdu ve Shakespeare, karakterini bu hikâyeden şekillendirdi.”

“O halde bu, Richard’dan nefret eden birinin yorumu. Bunu bilmiyordum. Merhum Sir Thomas More, niçin başka birinden değil de Morton’dan nakletmiş ki?”

“Kimden nakletmiş olursa olsun, bir Tudor yorumu olacaktı. Ama o, Morton’dan nakletmiş çünkü anlaşılan, çocukluğunda Morton’ın evinde bulunmuş. Ve tabii Morton, *girişime fazlasıyla dâhil olduğu* için en doğalı, ilk elden alabileceği bir tanığın yorumunu yazmaktı.”

Marta, parmağıyla Oliphant’ı tekrar dürttü. “Senin sıkıcı, şişman tarihçin, bunun yanlı bir yorum olduğunu kabul ediyor mu?”

“Oliphant mı? Yalnızca ima yoluyla. Dürüst olmak gerekirse, ne yazık ki onun da Richard konusunda kafası karışık. Aynı sayfada hem onun Woodville görmemişlerinin (kraliçenin akrabaları) aksine çok itibarlı, vakur ve refah içinde yaşayan, çok sevilen,

hayranlık uyandırıcı bir idareci ve general olduğunu söylüyor, hem de *taca ulaşma konusunda kan gölüne bata çıka ilerlemeye hazır, son derece vicdansız, ahlaksız biri* olduğunu. Bir sayfada kerhen şöyle diyor: ‘Onun, vicdandan yoksun olmadığını varsaymak için nedenler var.’ İlerleyen sayfalardaysa More’un, yaptığıının sonucunda çektiği azaptan uyuyamayan bir adam tasvirini naklediyor. Buna benzer şeyler.”

“Demek senin sıkıcı, şişman Oliphant, güllerini kırmızı seviyor, öyle mi?”

“Ah, sanmıyorum. Bilinçli bir şekilde Lancaster yanlısı olduğunu düşünmüyorum. Gerçi şimdi düşündüm de, VII. Henry’nin gasplarına karşı gerçekten çok hoşgörülü. Henry’nin tahtı arzuldığına dair en küçük bir belirti göstermediğini herhangi bir yerde, sert bir şekilde söylediğini hatırlamıyorum.”

“Peki, onu oraya kim çıkardı? Henry’yi yani.”

“Lancaster kalıntıları ve galiba, delikanlıların katilinden nefret eden bir ülkenin arka çıktığı, sonradan görme Woodvilleler. Belli ki, damarlarında bir parça Lancaster kanı dolaşan kim olsa yapardı. Henry, taht iddiasında ilk sıraya ‘fethi’, ikinci sıraya Lancaster kanını koyacak kadar kurnazdı. *Kanunen savaşa ve kanunen Lancaster*. Annesi, III. Edward’ın üçüncü oğlunun gayrimeşru oğlunun vârisiydi.”

“VII. Henry hakkında tüm bildiğim, olağanüstü zengin ve olağanüstü cimri olduğu. Kipling’in, bir zanaatkâra güzel iş çıkardı diye değil, onu birkaç süs işinin maliyetinden kurtardı diye şövalyelik vermesi hakkındaki o güzel hikâyesini biliyor musun?”

“Duvar halısının arkasından aldığı paslı bir kılıçla. Onların iç yüzünü bilen birkaç kadından birisin herhalde.”

“Ah, birçok yönden dikkate değer bir kadını. Richard’ın kişiliğini çözmeye yaklaşmadın mı yani?”

“Hayır. Ruhu şad olsun, Sir Cuthbert gibi büsbütün şaşkına dönmüş haldeyim. Aramızdaki tek fark, ben şaşkına döndüğümü biliyorum, o ise farkında görünmüyor.”

“Tüylü kuzucuğumla sık görüşüyor musun?”

“İlk ziyaretinden beri onu hiç görmedim, o da üç gün önceydi. Merak etmeye başlıyorum, acaba söz verdiğiine pişman mı oldu?”

“Ah, hayır. Eminim olmamıştır. Bağlılık, onun sancağı ve amentüsüdür.”

“Richard gibi.”

“Richard mı?”

“Parolası şuydu: *‘Loyaulté me lie’*. Sadakat beni bağlar.”

Kapıda belli belirsiz bir tıkırtı duyuldu ve Grant’ın davetine cevaben, her zamanki paltosuyla Brent Carradine göründü.

“Ah! Lafınızı böldüm galiba. Burada olduğunuzu bilmiyordum Bayan Hallard. Koridorda özgürlük heykeliyle karşılaştım da, sizin yalnız olduğunuzu sanıyordu Bay Grant.”

Grant, özgürlük heykelini zorlanmadan teşhis etti. Marta, zaten gitmek üzere olduğunu ve üstelik, bu aralar Brent’in kendisinden çok daha baş üstünde tutulan bir ziyaretçi olduğunu söyledi. Bir katilin ruhunu aramayı sürdürsünler diye onları rahat bırakacaktı.

Brent, Marta’yı kapıya kadar uğurladıktan sonra geri geldi ve bir İngilizin kadınlar masadan kalktıktan sonra doğal durumuna geçerken takındığı tavrın tıpatıp aynıyla, ziyaretçi sandalyesine oturdu. Grant, bir dışının yörüngesine kapılmış Amerikalının bile bir bekârlığa veda partisine çöreklenirken, bilinçaltında bir rahatlama duyup duymadığını merak etti. Brent’in Oliphant ile işlerin nasıl gittiğine dair sorusuna, Sir Cuthbert’in takdire şayan biçimde anlaşılır olduğu cevabını verdi.

“Aklıma gelmişken, Kedi ve Fare’nin kim olduğunu buldum. Her bakımdan saygıdeğer kraliyet şövalyeleri: William Catesby ve Richard Ratcliffe. Catesby, Avam Kamarası sözcüsüydü,

Ratcliffe ise İskoçya ile barış delegelerinden biri. Sözcüklerin salt sesinden, böyle kötü niyetli bir siyasi tekerleme çıkması ne tuhaf. Domuz da Richard'ın nişanıydı tabii. Beyaz Yabandomuzu. Bizim İngiliz birahanelerine sık gidiyor musun?"

"Tabii. Bizden daha iyi olduğunuz şeylerden biri bence."

"Yabandomuzu'ndaki biranın hatırına, derinine indiğimiz için bizi affet."

"Affettiğimi söyleyecek kadar ileri gitmem. Hesaptan düşüyorum diyelim."

"O senin yüce gönüllülüğün. Şey, hesaptan düşmen gereken bir şey daha var. Ağabeyinin yakışıklılığıyla kendi kamburluğu arasındaki tezatlıktan dolayı, Richard'ın ağabeyinden nefret ettiğine ilişkin şu teorin. Sir Cuthbert'e göre kambur, bir efsane. Sakat kol da öyle. Anlaşılan, gözle görülür hiçbir şekil bozukluğu yokmuş. En azından öyle önemli bir şey yokmuş. Sol omzu, sağdakine oranla biraz düşükmüş, hepsi bu. Dönemin tarihçisinin kim olduğunu öğrendin mi?"

"Öyle biri yok."

"Hiç mi?"

"Sizin kastettiğiniz anlamda değil. Richard'ın çağdaşı olan yazarlar *varmış* ama onun ölümünden sonra yazmışlar. Tudorlar namına. Yani dikkate alınacak gibi değiller. O dönemde bir keşişin Latince kaleme aldığı vakayinamesi var ama henüz ele geçiremedim. Ama keşfettiğim bir şey var: Şu III. Richard hikâyesi Sir Thomas More'a mal ediliyor, ama o yazdığı için değil, el yazmaları onun belgeleri arasında bulunduğu için. Bitmiş haliyle başka yerde çıkan bir hikâyenin bitmemiş müsveddesiymiş."

"Bak sen!" Grant bunu ilgiyle değerlendirdi. "Yani More'un kendi el yazması mıymış?"

"Evet. Kendi el yazısıyla. Otuz beş yaşlarındayken yazılmış. O günlerde, basım henüz yaygınlaşmamışken kitapların el yazmaları olması olağandı."

“Evet. O halde, bilgiler John Morton’dan geldiyse ki öyle olmuş, büyük olasılıkla metin de Morton tarafından yazılmıştır.”

“Evet.”

“Bu da şu duyarlılık yoksunluğunu kesinlikle açıklar. Onun gibi gözü yükseklerde olan biri, merdivenaltı dedikodusundan hiç mi hiç utanmazdı. Morton hakkında bilgin var mı?”

“Hayır.”

“Avukattan dönme bir papaz ve kayda geçen en büyük çoğulcuydu. Lancaster tarafını seçti ve onlarla kaldı, ta ki IV. Edward’ın alnının akıyla işi kotardığı netleşinceye kadar. Sonra York tarafıyla barıştı ve Edward, onu Ely Piskoposu yaptı. Ayrıca, Tanrı bilir kaç tane cemaatin bölge papazı oldu. Ama Richard tahta çıktıktan sonra, önce Woodville’leri destekledi, ardından da Henry Tudor’u ve sonunda kafasında bir kardinal başlığıyla VII. Henry’nin Başpiskoposu-”

“Bir dakika!” dedi delikanlı neşeyle. “Morton’ı tabii ki biliyorum. ‘Morton’ın Çatalı’nın Morton’ı. *Çok fazla harcamıyorsun, o halde birazını krala vermeye ne dersin; o kadar harcıyorsun ki zengin olmalısın, o halde birazını krala vermeye ne dersin?*”

“Evet. O Morton. Henry’nin en iyi ayar cıvatası. Az önce aklıma, oğlanların öldürülmesinden çok önce, Morton’ın Richard’a karşı neden kişisel bir hınç duyabileceği geldi.”

“Evet?”

“Edward, Fransa’da onursuz bir barış yapmak için XI. Louis’ten büyük bir rüşvet aldı. Richard buna çok kızdı -sahiden de yüz kırtarıcı bir işti- ve bu işten elini eteğini çekti. Buna, büyük bir nakit teklifini reddetmesi de dâhildi. Ama Morton, hem anlaşılmaya hem nakde fazlasıyla taraftardı. Hatta Louis’ten maaş alıyordu. Güzel bir maaştı. Yıllık iki bin kron. Ama saf altınla pekiştirilse bile, Richard’ın açıksözlü yorumlarının iyi karşılandığını sanmıyorum.”

“Hayır. Sanmıyorum.”

“Ve kuşkusuz Morton, bağınaz Richard idaresinde, kalender Edward idaresindeki gibi terfi alamazdı. Yani cinayet işlenmemiş olsaydı bile, yine Woodville tarafına geçerdi.”

“Cinayet dediniz de...” dedi delikanlı ve durakladı.

“Evet?”

“Hani şu cinayet var ya -iki çocuğun katli-, kimsenin bundan söz etmemesi garip değil mi?”

“Ne demek, kimsenin bundan söz etmemesi?”

“Şu son üç gündür dönemin belgelerini araştırıyorum; mektupları filan. Ve hiç kimse, hiçbir şekilde onların adını anmıyor.”

“Belki korkuyorlardı. Öyle bir dönemdi ki dilini tutman yararınaydı.”

“Evet ama daha garibini söyleyeyim. Bosworth’tan sonra Henry’nin Richard’a karşı Hak Mahrumiyeti Önergisi getirdiğini biliyorsunuz. Parlamento huzuruna yani. Ama Richard’ı zulüm ve despotlukla suçlarken cinayetten hiç söz etmiyor.”

“Ne!” dedi Grant irkilerek.

“Evet, irkilmekte haklısınız.”

“Emin misin?”

“Kesinlikle eminim.”

“Ama Henry, Bosworth’tan sonra Londra’ya varır varmaz kulenin sahibi oldu. Çocuklar kayıp olsaydı, bu gerçeği hemen duyurmaz mıydı? Elindeki kozdu bu.” Grant şaşkın bir sessizlik içinde bir süre uzandı. Pencere pervazındaki serçeler yüksek sesle atışıyorlardı. “Anlam veremiyorum,” dedi. “Çocukların kayıp oluşundan çıkar sağlamayı ihmal etmesinin, ne tür bir açıklaması olabilir?”

Brent, uzun bacaklarını daha rahat bir pozisyonda uzattı. “Tek bir açıklaması var,” dedi, “o da çocukların kayıp olmadığı.”

Bu sefer, birbirlerine bakakaldıkları daha uzun ve hareketsiz bir sessizlik yaşandı.

“Yok, hayır, bu çok saçma,” dedi Grant. “Bizim göremediğimiz bariz bir açıklaması olması gerekiyor.”

“Ne gibi mesela?”

“Bilmiyorum. Düşünmeye zamanım olmadı.”

“Benim düşünmek için yaklaşık üç günüm oldu ve henüz, yerinde diyebileceğim bir neden bulamadım. Henry kuleyi ele geçirdiğinde çocukların hayatta olduğu dışında *hiçbir şey*, gerçeğe uygun olmayacaktır. O önerge, ahlaki değerleri hiçe sayan bir hak mahrumiyeti cezası yasasıydı; öyle ki Richard’ın yandaşları -bir işgalciye karşı savaşı, vaftiz edilmiş bir kralın sadık yandaşları- ihanetle suçlandı. Henry’nin yanına kâr kalacağı ümidiyle bulabileceği her tür suçlama, o önergeye kondu. Ve Richard’ı itham edebildiği suçların en kötüsü, zulüm ve despotluk oldu. Çocukların sözü bile edilmiyor.”

“Bu çok saçma.”

“İnanılmaz. Ama gerçek.”

“Bu, *o dönemde hiçbir suçlama olmadığı* anlamına geliyor.”

“Aynen.”

“Ama-dur bir dakika. Tyrrel cinayet yüzünden *asıldı*. Ölmeden önce de itiraf etti. Bir dakika bekle...” Oliphant’a uzandı ve bahsettiği yeri bulmak için sayfaları hızla çevirdi. “Buralarda bir yerde bütün hikâye var. Gizemli hiçbir nokta yoktu. Özgürlük heykeli bile bunu biliyor.”

“Kim?”

“Koridorda karşılaştığın hemşire. Cinayeti işleyen kişi Tyrrel’di, suçlu bulundu ve ölmeden önce itiraf etti.”

“Henry, Londra’yı ele geçirdiğinde mi yani?”

“Bir dakika. İşte burada.” Paragrafın altına doğru hızla göz gezdirdi. “Hayır, 1502 yılında.” Birden ne söylediğinin farkına vardı ve yeni, şaşkın bir ses tonuyla tekrarladı: “1502 yılında.”

“Ama... ama... ama bu...”

“Evet. Hemen hemen yirmi yıl sonrası.”

Brent, el yordamıyla sigara kutusunu arandı, bulup çıkardı ve sonra alélacele tekrar cebine koydu.

“İç istiyorsan,” dedi Grant. “Benim de şöyle sert bir içkiye ihtiyacım var. Aklım çok iyi çalışmıyor. Çocukken, körebe oyununa başlamadan önce gözlerim bağlı fırıl fırıl döndürüldüğümde hissettiğim duyguları hissediyorum.”

“Evet,” dedi Carradine. Bir sigara çıkardı ve yaktı. “Zifiri karanlıkta ve hayli sersemlemiş halde.”

Oturduğu yerde uzun uzun serçelere baktı.

“Kırk milyon okul kitabı yanılıyor olamaz,” dedi Grant bir süre sonra.

“Olamaz mı?”

“Olabilir mi?”

“Ben de yanılmaz diyordum ama artık o kadar emin değilim.”

“Kuşkuculuğunda biraz aceleci davranmıyor musun?”

“Ah, beni sarsan bu değildi.”

“Ne peki?”

“Boston Katliamı denen küçük bir mesele. Hiç duydunuz mu?”

“Elbette.”

“İşte, üniversitede bir şey ararken, şans eseri Boston Katliamı’nın, bir grubun nöbetçi askere taş atmasından ibaret olduğunu öğrendim. Toplam dört kişi ölmüş. Ben Boston Katliamı’yla büyüdüm Bay Grant. Bu katliamı her hatırlayışımda, yetmiş santimlik göğsüm şişerdi. Ispanak yüklü kıpkırmızı kanım, çaresiz sivillerin İngiliz askerlerince kurşun yağmuruna tutulduğu düşüncesiyle köpürürdü. İşin aslının, herhangi bir Amerikan lokavtında polis ile grevciler arasında çıkmış arbedeye dair yerel bir haberden öte değer taşımadığını öğrenince, ne kadar şaşırdığımı anlatamam.”

Grant herhangi bir karşılık vermezken, Brent ışığa doğru gözlerini kıstı ve Grant'ın nasıl tepki verdiğini görmek için ona baktı. Ama Grant gözlerini tavana dikmiş, orada oluşan desenleri izliyormuş gibi duruyordu.

“Araştırma yapmayı bu kadar sevmemin nedeni kısmen budur,” dedi Carradine kendiliğinden, sonra arkasına yaslanarak serçeleri izlemeye devam etti.

Az sonra Grant elini uzattı, Carradine tek kelime etmeden ona da bir sigara verdi ve sigarasını yaktı.

Sessizlik içinde sigaralarını içtiler.

Serçelerin oyununu yarıda kesen Grant oldu.

“Tonypandy,” dedi.

“Nasıl?”

Ama hâlâ uzaklardaydı Grant.

“Bunu kendi işimde de görmedim mi sanki?” dedi ama Carradine’e değil, tavana söyledi. “Tonypandy bu.”

“Tonypandy de neyin nesi?” diye sordu Brent. “Kulağa ilaç markası gibi geliyor. Çocuğunuz huzursuz mu? Minik yüzü kızarıyor, çabuk sinirleniyor, bacakları kolayca yoruluyor mu? Ufaklığa bir Tonypandy verin ve mutluluk verici sonuçlarını görün.” Ardından, Grant cevap vermeyince, “Tamam, peki, Tonypandy’nizi kendinize saklayın. Ben almayayım,” dedi.

“Tonypandy,” dedi Grant, hâlâ uyurgezer o sesle, “Güney Galler’de bir yerin adı.”

“Tıpla ilgili bir şey olduğunu biliyordum.”

“Güney Galler’e gidersen, 1910’da hükümetin askerlere ateş açtırarak, hakları için grev yapan Galli madencileri öldürdüğünü duyarsın. Muhtemelen bu olaydan, o dönemki içişleri bakanı Winston Churchill’in sorumlu olduğunu duyarsın. Güney Galler’in, Tonypandy’yi asla unutmayaacağını söylerler sana!”

Carradine'in uçarı havası yok olmuştı.

“Öyle değil miymiş?”

“İşin gerçeği şu. Rhondda Vadisi halkının sertlik yanlısı kesimleri büsbütün çığırından çıkmıştı. Dükkânlar yağmalanıyor, mal mülk tahrip ediliyordu. Glamorgan emniyet müdürü, tebaasını korumak için içişleri bakanlığından asker talebinde bulundu. Emniyet müdürü, bir durumu askeri yardım isteyecek kadar ciddi görüyorsa, içişleri bakanının bu konuda pek de seçeneği olmaz. Ama Churchill, askerlerin bir isyancı kalabalığıyla yüz yüze gelme ve bu kalabalığın üzerine ateş açmak zorunda kalma olasılığı karşısında o kadar dehşete kapılmıştı ki, askerlerin ilerleyişini durdurdu ve onların yerine, rulo edilmiş yağmurlukları dışında hiçbir silahla donatılmamış bir grup sade, sağlam büyükşehir polisini gönderdi. Askerler yedekte bekletildi ve isyancılarla bütün temas, silahsız Londra polisi tarafından sağlandı. Bütün bu olay sırasında, sadece bir-iki burun kanadı. İçişleri Bakanı, *emsalsiz müdahalesinden* dolayı Avam Kamarası tarafından, laf arasında acımasızca eleştirildi. Tonypandy buydu. İşte askerlerce açılan ve Galler'in asla unutamayacağı ateş buydu.”

“Evet,” dedi Carradine düşünceli bir halde. “Evet. Boston olayı ile hemen hemen paralel. Basit bir mesele, siyasi bir sonuç için birileri tarafından muazzam boyutlara getiriliyor.”

“Mesele paralel olup olmaması değil. Asıl mesele, orada bulunan herkesin bu hikâyenin palavra olduğunu bilmesi. Buna rağmen olay hiçbir zaman yalanlanmamış. Artık asla geride bırakılmayacak. Tamamen uydurma bir hikâye, ama yalan olduğunu bilen adamlar seyirci kaldığı ve tek kelime etmediği için efsaneye dönüşmüş durumda.”

“Evet. Çok ilginç, çok. Yapıldığı haliyle tarih.”

“Evet. Tarih.”

“Bir araştırayım. Ne de olsa bir şeyin doğruluğu sadece birinin anlatımıyla kalmaz. O dönemin küçük küçük bütün olgularında

yatar. Gazetede ki bir reklâmda. Bir evin satışında. Bir yüzüğün fiyatında.”

Grant tavana bakmayı sürdürdü ve serçelerin yaygarası tekrar odanın içine doldu.

“Seni güldüren ne?” dedi Grant, sonunda başını çevirip ziya-retçisinin yüzündeki ifadeyi yakaladığında.

“İlk kez bir polise benzediğinizi görüyorum.”

“Kendimi bir polis gibi hissediyorum. Bir polis gibi *düşünüyo-rum*. Her cinayet vakasında bütün polislerin sorduğu soruyu ken-dime soruyorum: Kimin çıkarı var? Ve şimdi; Richard’ın tahtı sağlama almak için oğlanlardan kurtulması gibi kolaya kaçan bir teorinin çok saçma olduğunu görüyorum. Diyelim ki oğlanlardan kurtulmuştu. Hâlâ onunla taht arasında, oğlanların beş kız kar-deşi duruyordu. George’un iki çocuğundan, oğlundan ve kızından söz etmiyorum bile. Babalarının hak mahrumiyeti sonucu, Geor-ge’un oğlu ve kızı tahttan men edilmişlerdi ama sanırım bir hak mahrumiyeti hükmü bozulabilir veya iptal filan edilebilirdi. Ric-hard’ın hak iddiası şüpheli olsa bile, kendisi ile tahtı sağlama al-mak arasında bütün o hayatlar duruyordu.”

“Peki, bunların hepsi Richard’ın elinden kurtulmuş mu?”

“Bilmiyorum. Ama bunu ortaya çıkarmayı kendime iş edine-ceğim. Oğlanların en büyük ablalarının kurtulduğu kesin, çünkü Henry’yle evlenerek İngiltere kraliçesi oldu.”

“Bakın Bay Grant, siz ve ben, bu işe en başından başlayalım. Tarih kitapları olmadan, çağdaş yorumlar veya herhangi birinin herhangi bir şey hakkındaki fikirleri olmadan. Gerçek, hikâye-lerde değil hesap defterlerindedir.”

“Hoş bir söz,” dedi Grant hayranlıkla. “Bir anlamı var mı?”

“Çok anlamı var. Gerçek tarih, tarih amacı taşımayan biçim-lerde yazılır. Gardırop hesaplarında, hükümdar hazinesi harca-malarında, kişisel mektuplarda, tapu kütüklerinde... Birisi, diye-lim, leydi falancanın hiç çocuğu yoktu, diye ısrar etti. Ama hesap

defterinde, ‘Aziz Michael Yortusu arifesinde leydimden doğan oğul için beş metrelik mavi kurdele, dört buçuk peni,’ diye bir kayıt bulursanız, işte o zaman, leydinin Aziz Michael Yortusu arifesinde bir oğul doğurduğu çıkarımında bulunmanız doğrudur ve mantık dâhilindedir.”

“Evet. Anlıyorum. Pekâlâ, nereden başlıyoruz?”

“Dedektif sizsiniz. Ben yalnızca bulucuyum.”

“Araştırmacı.”

“Teşekkürler. Ne öğrenmek istiyorsunuz?”

“Eh, başlangıç olarak, olaydaki belli başlı kişilerin Edward’ın ölümüne nasıl tepki verdiğini öğrenmek yararlı olmanın ötesinde, çok da aydınlatıcı olur. IV. Edward’ın demek istiyorum. Edward, hiç beklenmedik bir anda ölüverdi ve ölümü herkesi hazırlıksız yakalamış olmalı. İlgili insanların nasıl tepki verdiğini öğrenmek istiyorum.”

“Bu çok net ve basit. Anladığıma göre, demek istediğiniz, ne düşündükleri değil ne yaptıkları.”

“Evet, kuşkusuz.”

“Ne düşündüklerini ancak tarihçiler söyler. Araştırmacılar ne yaptıklarına yoğunlaşırlar.”

“Tüm bilmek istediğim ne yaptıkları. Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz, diyen eski deyişe hep inanmışımdır.”

“Aklıma gelmişken, merhum Sir Thomas, ağabeyinin ölümünü duyduğunda Richard’ın ne yaptığını söylüyor?” diye sordu Brent.

“Merhum Sir Thomas (nam-ı diğer John Morton) diyor ki; Richard, kraliçeye sevimli görünmekle ve onu, genç prensi Ludlow’dan getirmek üzere büyük bir koruma birliği göndermesin diye ikna etmekle meşgulmüş. Bu arada çocuğu Londra yolunda kaçırmak üzere bir kumpas tezgâhlıyormuş.”

“O halde, merhum More’a göre Richard, en başından beri çocuğun ayağını kaydırmak niyetindeydi.”

“Ya, evet.”

“Her neyse, niyetlerini ortaya çıkarsak da çıkarmasak da, en azından kimin nerede olduğunu ve ne yaptığını öğreneceğiz.”

“İstediğim de bu işte. Tam anlamıyla.”

“Polis!” diye dalga geçti delikanlı. “Ayın on beşinde akşam beşte neredeydin?”

“İşe yarıyor,” diye temin etti onu Grant. “İşe yarıyor.”

“Pekâlâ, ben de gidip işe yarayayım. İstedığınız bilgiyi bulur bulmaz tekrar geleceğim. Size çok minnettarım, Bay Grant. Bu, köylülerden çok daha iyi.”

Carradine, kış ikindisine bastıran alacakaranlığa doğru süzülerek uzaklaştı, trene benzeyen paltosu zayıf, genç çehresine akademik bir etki ve saygınlık katıyordu.

Grant lambasını yaktı ve ışığın tavanda oluşturduğu deseni daha önce hiç görmemiş gibi inceledi.

Delikanlı, eşi benzeri bulunmayan, merak uyandırıcı bir problemi kucağına gelişigüzel bırakıvermişti. Beklenmedik olduğu kadar şaşırtıcıydı da.

O dönemde bir suçlamanın yokluğunun nasıl bir nedeni olabilirdi?

Henry, bizzat Richard’ın sorumlu olduğuna dair kanıta bile gerek duymamıştı. Oğlanlar, Richard’ın himayesindeydi. Kule ele geçirildiğinde çocuklar bulunmamışlarsa, suçu ölmüş rakibine atmak -zulüm ve despotluk gibi sıradan suçlamalardan- çok daha güzel, çok daha yoğun bir çamur olurdu.

Grant, ne tadının ne de ne olduğunun farkına vararak yedi akşam yemeğini.

Ancak Amazon tepsisini alırken yumuşacık bir sesle: “Hadi bakalım, bu çok iyiye işaret. İki köfte de son kırıntısına kadar sili-nip süpürülmüş!” dediğinde yemek yemiş olduğunun farkına vardı.

Bir saat boyunca daha, tavandaki lamba desenini izleyerek konuyu zihninde tekrar tekrar inceledi; özüne inen yolu gösterebilecek küçük bir çatlak arayarak konunun çevresinde döndü dolaştı.

Sonunda, dikkatini problemten tamamen uzaklaştırdı. Bir bilmece, anında çözülemeyecek kadar yuvarlak, kaygan ve katı çıktığında hep böyle yapardı Grant. Ertesi güne bıraktığında, meselelin gözden kaçırdığı bir yönünü görebilirdi.

Aklını şu hak mahrumiyeti kararına dönmekten alıkoyabilecek bir şeyler aradı ve ilgilenilmeyi bekleyen bir yığın mektubu gördü. Birkaç eski mahkûm da dâhil, her çeşit insandan gelmiş nazik, iyi dilek mektupları. Gerçekten sevimli olan eski mahkûmlar, günden güne azalan, modası geçmiş tiplerdi. Onların yerini, benmerkezci ruhlarıyla insanlıktan nasibini almamış, enikler kadar cahil ve bir döner testere kadar merhametsiz, küstah, genç haydutlar almıştı. Eski profesyonel hırsızlar, ancak başka herhangi bir mesleğin mensubu kadar bireysel, onun kadar da az kötü olma eğilimindeydiler. Aile tatillerine meraklı, çocukların bademcikleriyle ilgilenen, sessiz, bir parça evcimen adamlardı. Veya kafes kuşlarına veya ikinci el kitaplara ya da karmaşık ve yanılmaz bahis sistemlerine düşkün, müzmin bekârlardı. Bunlar modası geçmiş tiplerdi.

Hiçbir modern haydut, 'faal' bir polisin kenara atılmasından duyduğu üzüntüyü bildirmek için mektup yazmazdı. Böyle bir düşünce, modern haydudun aklından bile geçmezdi.

Sırtüstü uzanmış halde mektup yazmak zahmetli işti ve Grant bundan kaçındı. Ama yığının en üstündeki zarf, kuzeni Laura'nın yazısını taşıyordu ve ondan cevap alamadı mı meraklanırdı Laura. O ve Laura, çocuklukta yaz tatillerini birlikte geçirmiş ve bütün bir Highland yazı boyunca birbirlerine bir parça âşık olmuşlardı; bu da aralarında asla kopmayacak bir bağ yaratmıştı. Laura'ya hayatta olduğunu bildiren bir not yazsa iyi olacaktı.

Onun mektubunu bir daha, bir parça tebessümle okudu; Tur-lie'nin suları kulaklarında çağıldadı ve gözlerinin önünde canlandı. Kış mevsimindeki bir Highland fundalığının tatlı, soğuk kokusunu

hissetti ve bir an için kendisinin hastanede yatan bir hasta, yaşamınsa aşağılık, sıkıcı ve klostrofobik olduğunu unuttu.

Pat, biraz daha büyük veya biraz daha küçük olsaydı, muhtemelen sevgisini gönderirdi. Ancak dokuz yaşında olduğu için, “Onu sorduğumu, özlediğimi Alan’a söyle,” diyor ve de hastalık iznine geldiğinde sana sunulmayı bekleyen, kendi icadı bir sineği var. Şu sıralar, okulda yerin dibine girmiş durumda... İskoçların I. Charles’ı İngilizler’e sattığını yeni öğrenmiş ve artık böyle bir ulusun mensubu olamayacağına karar vermiş. Bu yüzden, anladığım kadarıyla, İskoç olan her şeye karşı tek kişilik bir protesto sürdürüyor, ne tarih öğrenecekmiş ne şarkı söyleyecekmiş ne de böylesine acınacak haldeki bir ülkenin coğrafyasını ezberleyecekmiş. Dün gece yatağa giderken Norveç vatandaşlığına başvurmaya karar verdiğini ilan etti.

Grant, masadan defterini aldı ve kurşun kalemle şöyle yazdı:

Çok sevgili Laura,

Kuledeki prenslerin, III. Richard’ın elinden ölmemiş olduğunu öğrensen, dayanamayacak kadar şaşırır mıydın?

Her zamanki gibi

Alan

Not: Hemen hemen iyileştim.

Ertesi sabah cerraha, “III. Richard’ı parlamento huzurunda hak mahrumiyeti cezasına çarptıran önergede, kuledaki prenslerin adının geçmediğini biliyor musun?” diye sordu Grant.

“Sahi mi?” dedi cerrah. “Ne garip, değil mi?”

“Fazlasıyla garip. Aklına bir açıklama geliyor mu?”

“Herhalde skandalı küçültme çabasıdır. Ailenin hatırına.”

“Aileden hiç kimse onun halefi olmadı. Soyunun sonuncusuydu o. Halefi ilk Tudor oldu. VII. Henry.”

“Evet, tabii. Unutmuşum. Tarih dersinde hiçbir zaman iyi olmadım. Tarih derslerini cebir ödevlerimi yapmak amacıyla kullanırdım. Okulda tarihi pek ilgi çekici kılamıyorlar. Daha çok portrenin yararı olabilir belki.” Başını kaldırıp Richard’ın portresine baktı ve profesyonel muayenesine geri döndü. “Memnuniyetle söylemek isterim ki çok iyi ve sağlıklı görünüyor. Sözüünü etmeye de-
gecek bir ağrı yok, değil mi?”

Sonra resmiyetten uzak ve nazikçe çıkıp gitti. Yüzlere, işinin bir parçası olduğu için ilgisi vardı ama tarih, salt başka amaçlarla kullandığı bir şeydi; cebir lehine sıranın altında bir kenara koyduğu bir şey. Onun bakımı altında canlı bedenler ve ellerindeyse gelecek vardı; akademik problemleri düşünecek zamanı yoktu.

Başhemşirenin de daha ivedi kaygıları vardı. Grant ona meramını anlatırken onu kibarca dinledi ama Grant onun her an şöyle diyebileceği izlenimini edindi: “Yerinde olsam bu konuda sosyal görevliyle görüşürdüm.” Onun meselesi değildi. Kraliyet zirvesinden

aşağıya, acil ve önemli faaliyetlerle altında vızıldayan büyük kovana tepeden bakıyordu; bakışını, üstünden dört yüz yılı aşkın zaman geçmiş bir şeye odaklaması beklenemezdi.

Şöyle demek istedi Grant: “Ama herkesten çok siz, itibarınızın kırılğan değeri ortadayken, kraliyetin başına ne gelebileceğiyle ilgilenmelisiniz. Yarın, bir fısıltı sizi yok edebilir.” Ama suçluluk duygusuyla, bir başhemşireyi konu dışı şeylerle alıkoymanın, onun zaten uzun süren sabah postasını nedensiz ve mazeretsiz olarak daha da uzatmak anlamına geldiğinin bilincindeydi.

Cüce’yse hak mahrumiyeti cezasının ne demek olduğunu bilmiyordu, umurunda da olmadığını açıkça belirtti.

“Bu mesele sizde bir saplantı haline geliyor,” dedi, portreye doğru başını yatırarak. “Hiç sağlıklı değil. Neden şu güzel kitaplardan birini okumuyorsunuz?”

Grant’ın bu tuhaf, yeni sorunu açarak tepkisini görebilmek için ziyaretini dört gözle beklediği Marta bile ona kulak vermedi, çünkü Madeleine March’a karşı öfke doluydu.

“Yazacağına söz vermesine ramak kalmıştı! O kadar buluştuk, bitmek bilmeyen şu iş artık nihayet bitecek diye o kadar plan yaptım. Jacques’la giysileri bile konuşmuştum! Ve şimdi kadın, o berbat dedektif hikâyelerinden birini yazması gerektiğine karar veriyor. Diyor ki, taze taze yazmalıymış -ne demekse artık.”

Grant, Marta’nın kederini sempatiyle dinledi -iyi oyunlar, dünyada en nadir bulunan ürünlerdi, oyun yazarlarıysa ağırlıklarınca platin değerindeydi- ama bu, bir şeyi pencereden izlemeye benziyordu. Grant için on beşinci yüzyıl, Shaftesbury Bulvarı’nda sürüp giden her şeyden daha günceldi bu sabah.

Rahatlatıcı şekilde, “Dedektif kitabını yazması fazla zaman almayacaktır,” dedi.

“Ah, hayır. Altı haftada filan yazıyor. Ama artık zincirlerinden boşandığına göre, bir daha onu ikna edebilir miyim, bilmiyorum? Tony Savilla, ona bir Marlborough oyunu yazdırmak istiyor ve bir

işe baş koyduğu zaman Tony'nin nasıl olduğunu bilirsin. Amirallik kemerine tünemiş güvercinleri bile oradan inmeye ikna edebilir.”

Marta ayrılmadan önce, hak mahrumiyeti cezası sorununa kısaca geri döndü.

“Eminim bunun bir açıklaması vardır, canım,” dedi kapı ağzında.

Elbette bir açıklaması var, diye bağırarak istedi arkasından ama nedir? Bu iş, bütün olasılıklara ve mantığa aykırı. Tarihçilerin dediğine göre cinayet, Richard’a karşı büyük bir duygusal tepki yarattı, bu suçu nedeniyle İngiltere halkı ondan nefret etti, işte bu yüzden de Richard’ın yerine geçen bir yabancıyı baş tacı ettiler. Hal böyleyken, görevi suistimal masalı parlamento huzuruna getirildiğinde, bu suçtan hiç söz edilmiyordu.

Suç isnat edildiğinde Richard hayatta değildi, yandaşlarıysa ya firarda ya sürgündeydi; düşmanları, akıllarına gelebilecek her türlü suçlamayı Richard’ın üzerine yıkmakta serbestti. *Ama bu sarsıcı cinayeti akıllarından bile geçirmemişlerdi.*

Neden?

Dediklerine göre ülke, çocukların ortadan kaybolduğu skandalıyla çalkalanıyordu. En yeni skandalla. Ama düşmanları, ahlaka ve devlete karşı sözde suçlarını topladıklarında, Richard’ın kötü şöhretinin en gösterişli parçasını bu suça dâhil etmemişlerdi.

Neden?

Tahta yeni çıkmış olmanın belirsizliği içinde, Henry’nin tüy ağırlığında olsun, en küçük avantaja dahi ihtiyacı vardı. Ülkenin büyük çoğunluğunca tanınmayan biriydi ve kan bağı açısından bulunduğu yerde olmaya hakkı yoktu. Ama Richard’ın afişe edilmiş suçunun ona sağladığı ezici avantajı kullanmamıştı.

Neden?

Büyük şöhrete sahip bir adamın, Galler bataklıklarından İskoç sınırına kadar halkın şahsen tanıdığı, yeğenlerinin ortadan kayboluşuna kadar herkesçe sevilen ve hayranlık duyulan bir adamın

halefiydi. Öyleyken Richard'a, o bağışlanamaz, tiksindirici yaratığa karşı sahip olduğu tek gerçek avantajı kullanmayı ihmal etmişti.

Neden?

Aklını meşgul eden acayiplikle yalnızca Amazon ilgilenmiş göründü; Richard'a karşı herhangi bir şey hissettiğinden değil, vicdanı herhangi bir hata olasılığına karşı rahatsız olduğundan. Yapraklı bir takvimde birinin koparmayı unuttuğu yaprağı koparmak için koridor boyunca tüm yolu yürüyüp geri gelirdi Amazon. Ama kaygılanma içgüdüğü, rahatlatma içgüdüğü kadar güçlü değildi.

"Dert etmemelisiniz," dedi, Grant'ı yatıştırmaya çalışarak. "Daha önce aklınıza gelmeyen çok basit bir açıklaması vardır. Bambaşka bir şeyi düşünürken aklınıza gelecektir. Nereye koyduğumu unuttuğum bir şeyin yerini, ben genelde bu şekilde hatırlarım. Kilerdeki su ısıtıcısını açarken veya hemşirenin dağıttığı steril giysileri sayarken birdenbire aklıma gelir: *İlahi, yağmurluğumun cebinde bırakmıştım ya*. Her ne olursa olsun yani. O yüzden endişelenmeyin."

Çavuş Williams, Essex'in tenhahlıklarında, yaşlı bir esnafın kafasına pirinç bir tartı ağırlığıyla vurarak, onu ayakkabı bağları ve binbir çeşit meyankökünün arasında ölüme terk edenin kim olduğuna karar vermesi konusunda yerel polis teşkilatına yardım ediyordu, yani dedektiflik masasından da hayır yoktu.

Hiç kimseden yardım görmedi, ta ki üç gün sonra genç Carra-dine çıkıp gelinceye kadar. Onun olağan umursamazlığında, her zamankinden bir parça fazla derinlik gördü Grant; adeta kendini kutlayan bir havası vardı. İyi yetiştirilmiş bir çocuk olduğundan, kibarca, Grant'ın fiziksel iyileşmesi hakkında sorular sordu ve bu konudaki endişesi giderildikten sonra paltosunun çok şey alan cebinden birtakım notlar çıkardı, gözlük çerçevelerinin arasından parlayan gözlerle meslektaşına baktı.

"Merhum More'u hediye verseler almazdım," diye yorum yaptı keyifle.

"Teklif eden de yok zaten. Hiç kimse almaz."

“Çok yanlış doğrultuda. Çok yanlış.”

“Hiç kuşkum yok. Biz gerçeklere gelelim. Edward’ın öldüğü günden başlayabilir misin?”

“Elbette. Edward, 9 Nisan 1483’te öldü. Londra’da. Yani Westminster’da; tabii o zamanlar aynı yer değildi. Kraliçe ile kızları orada yaşıyordu, *bir de* oğlanların küçüğü galiba. Genç prens, Ludlow Sarayı’nda, kraliçenin erkek kardeşi Lord Rivers’in sorumluluğu altında dersler görüyordu. Kraliçenin akrabaları fazlasıyla ön planda, biliyor muydunuz? Ortalık Woodville’den geçilmiyor.”

“Evet, biliyorum. Devam et. Richard neredeymiş?”

“İskoç sınırında.”

“Ne?”

“Evet, İskoç sınırında, dedim. Üssün epey dışında. Ama hay-kırarak bir at isteyip apar topar Londra’ya gidiyor mu? Hayır.”

“Ne yapmış?”

“York’ta, Kuzey’in bütün soylularının davet edildiği bir ağıt ayini düzenlemiş ve genç prensin huzurunda ona bağlılık yemini etmiş.”

“İlginç,” dedi Grant soğuk soğuk. “Rivers ne yapmış peki? Kraliçenin erkek kardeşi?”

“Nisan ayının 24’ünde, prens ile birlikte Londra’ya hareket etmiş. İki bin adam ve bolca silahla.”

“Silahları ne diye istemiş?”

“Bana sormayın. Ben yalnızca bir araştırmacıyım. Dorset, kraliçenin ilk evliliğinden olma iki oğlundan büyük olanı, kuledeki mühimmat deposuyla hazineyi devraldı ve kanala hâkim olmak için gemileri donatmaya başladı. Bu arada, *Rivers ile Dorset –sıra-sıyla avunculus Regis ve frater Regis uterinus–* adına konsey kararları çıkarıldı. Bu kararlarda, Richard’ın adı bile anılmadı. Bu da, Edward’ın vasiyetnamesinde, Richard’ı çocuğun muhafızı ve herhangi bir azınlık durumunda krallığın koruyucusu olarak atadığını

hatırladığınızda epey tatsız bir durumdu. Dikkatinizi çekerim, siyasal bir meslektaş olmadan, tek başına Richard'ı.”

“Evet, bu, hiç değilse karakterine uyuyor. Richard'a daima gözü kapalı güvenmiş olmalı. Hem kişiliğine hem idareciliğine. Richard da genç bir orduyla Güney'e mi gelmiş?”

“Hayır. Hepsi derin matemde olan, Kuzeyli, altı yüz kral muhafızıyla geldi. Nisan'ın 29'unda Northampton'a vardı. Anlaşılan, orada Ludlow topluluğuna katılmayı ummuştum ama bu bir rivayet ve yalnızca bir tarihçi böyle diyor. Ama Ludlow kafilesi -Rivers ve genç prens- onu beklemeden Stoney Stratford'a geçmişti. Onu Northampton'da karşılayan kişi, üç yüz adamıyla birlikte Buckingham dükü oldu. Buckingham'ı tanır mısınız?”

“Merhabamız vardır. Edward'ın bir arkadaşıydı.”

“Evet. Londra'dan alelacele geldi.”

“Neler döndüğüne dair haberlerle.”

“Doğru bir çıkarım. Sırf başsağlığı dilemek üzere üç yüz adamını getirmezdi. Her neyse, orada ve o anda bir konsey düzenlendi -kendisinin ve Buckingham'ın maiyetinde, adamakıllı bir konsey için gerekli tüm malzemeye sahipti. Sonra, Rivers ve üç yardımcısı tutuklanıp Kuzey'e gönderilirken Richard, genç prens ile birlikte Londra'ya geçti. 4 Mayıs'ta Londra'ya vardılar.”

“Pekâlâ, bu çok güzel ve açık. Zaman ve uzaklıkları göz önüne aldığımızda, merhum More'un, Richard'ın çocuk için çok küçük bir koruma birliği göndermeye razı etmek üzere, kraliçeye sevimli mektuplar yazdığı hakkındaki hikâyesinin tam bir saçmalık olduğu ortada.”

“Zırva.”

“Doğrusu, Richard ondan beklenenin dışında bir şey yapmadı. Edward'ın vasiyetnamesindeki hükümleri bildiğine kuşku yok. Yaptıklarının bıraktığı izlenim, insanın tam da bırakmalarını beklediği izlenim; kendi matemi ve çocuğun bakımını üstlenmesi. Bir ağıt ayini ve bir bağlılık yemini.”

“Evet.”

“Bu akılcı yapıdaki kırılma nerede ortaya çıkıyor? Demek istediğim, Richard’ın davranışındaki kırılma.”

“Ah, uzun süre ortaya çıkmıyor. Londra’ya vardığında, kraliçenin, küçük oğlanın, kızların ve ilk evliliğinden olan oğlu Dorset’in hep birlikte Westminster’daki bir mabede sığındıklarını öğrendi. Fakat bunun dışında her şey normal görünüyordu.”

“Çocuğu kuleye götürdü mü?”

Carradine notlarını hızlıca karıştırdı. “Hatırlamıyorum. Belki de anlamadım. Ben yalnızca - hah, işte burada. Hayır, çocuğu Aziz Paul Kilisesi’nin bahçesindeki piskoposluk sarayına götürdü, kendi de annesiyle kalmak üzere Baynard Sarayı’na gitti. Nerede olduğunu biliyor musunuz? Ben bilmiyorum.”

“Evet. Yorklar’ın kasaba evi. Aziz Paul Kilisesi’nin az batısında, nehrin kıyısında.”

“Yaa. Şey, 5 Haziran’a kadar orada kaldı, karısı Kuzey’den geldiğinde birlikte gidip Crosby Sarayı adındaki bir evde kaldılar.”

“Adı hâlâ Crosby Sarayı’dır. Chelsea’ye taşındı, Richard’ın takıldığı pencere artık yoktur belki -son zamanlarda görmedim- ama bina hâlâ duruyor.”

“Öyle mi?” dedi Carradine sevinçle. “Bir an önce gidip göreyim. Düşününce, ne kadar da ailevi bir hikâye, öyle değil mi? Karısı gelene kadar annesiyle kalması, sonra karısıyla birlikte ayrı eve taşınması. Crosby Sarayı onlara mı aitti?”

“Richard kiralamıştı sanırım. Londra şehir meclisi üyelerinden birine aitti. Demek ki Londra’ya geldiğinde, onun koruyuculuğu aleyhine veya planlarda bir değişikliğe dair hiçbir belirti yok.”

“Yok, hayır. Londra’ya varmadan önce koruyucu olarak tanındı.”

“Nereden biliyorsun?”

“Patent sicilinde, iki olayda koruyucu olarak anılıyor -bir bakayım- 21 Nisan, Edward’ın ölümünün üzerinden iki hafta geçmeden ve 2 Mayıs, bu da Londra’ya varmadan iki gün önce.”

“Tamam, tükendim. Yaygara kopmamış mı? Belaya dair ipucu yok mu?”

“Bulabildiğim kadarıyla yok. 5 Haziran’da, oğlanın, ayın 22’sindeki taç giyme töreni için ayrıntılı emirler verdi. Hatta Bath şövalyesi ilan edilecek kırk toprak sahibine davetiyeler bile gönderdi. Anlaşılan, kralın taç giyme töreni münasebetiyle onları şövalye ilan etmesi adettendi.”

“Ayın 5’i,” dedi Grant derin derin düşünerek. “Taç giyme töreni için ayın 22’sini belirledi. Kendine pek bir geçiş süresi bırakmamış.”

“Hayır. Taç giyme töreninde çocuğun giyeceği kıyafetlerin siparişine dair kayıt bile var.”

“Peki, sonra ne oluyor?”

“Şey,” dedi Carradine özür dilercesine. “Buraya kadarını bulabildim. Bir konseyde -sanırım 8 Haziran’da- bir şeyler olmuş ama o dönem yazılan hikâye, Philippe de Comines’in *Mémoires*¹² adlı eserinde var, onun da kopyasını henüz alamadım. Ama birinden, yarın Mandrot’un 1901 baskısının bir kopyasına bakmak için söz aldım. Görünen o ki, Bath piskoposu 8 Haziran’da konseye bazı haberler getirmiş. Bath piskoposunu biliyor musunuz? Adı, Stillington’dı.”

“Hiç duymadım.”

“Tüm Ruhlar Kardeşliği’nin -ne demekse artık- bir üyesi ve York Katedral rahibiydi, o *da* ne demekse.”

“İkisi de bilgece ve saygıdeğer şeyler, öyle görünüyor.”

“Göreceğiz bakalım.”

“O dönemin herhangi bir tarihçisine rastladın mı, Comines’ten başka?”

12 Anılar (ç.n)

“Şu ana kadar, Richard’ın ölümünden önce yazmış hiç kimseye rastlamadım. Comines’in bir Fransız yanlılığı var ama Tudor eğilimli değil. Böyleyken, Tudorlar’ın idaresi altında Richard hakkında yazan bir İngilizin olabileceğinden daha güvenilir. Ama size, tarihin nasıl yazıldığına dair bir örnek vereyim. Dönemin tarihçilerini araştırırken buldum. Biliyorsunuz, insanların III. Richard hakkında söylediği şeylerden biri de, Tewkesbury Muharebesi’nden sonra VI. Henry’nin tek çocuğunu soğukkanlılıkla öldürdüğü. Şey, ister inanın ister inanmayın ama bu hikâyeye kuyruklu yalan. Bunun izini daha ilk söylendiği ana kadar sürebilirsiniz. Ateş olmayan yerden duman çıkmaz, diyenlere de mükemmel bir cevaptır. İnanın bana, bu duman, iki parça kuru dalın birbirine sürtülmesiyle çıktı.”

“Ama Tewkesbury zamanında Richard daha çocuktuktu.”

“Galiba on sekizindeydi. Ve döneme ait tüm anlatımlara göre gürbüz bir savaşçıydı. Henry’nin oğlu ile Richard aynı yaşıydılar. Şey, dönemin tüm rivayetleri, karakteri ne olursa olsun, onun savaşta öldürüldüğünde hemfikir. Sonra gırgır başlıyor.”

Carradine notlarına sabırsızca göz gezdirdi.

“Kahrolası, ne yaptım onu? Hah! İşte. Şimdi. VII. Henry için yazan Fabyan, delikanlının yakalanıp IV. Edward’ın huzuruna getirildiğini, Edward’ın zırh eldiveniyle onun yüzüne vurduğunu, daha sonra kralın hizmetkârlarının onu derhal katlettiğini söylüyor. İyi mi? Ama Polydore Virgil daha iyisini yapıyor. Cinayetin bizzat Clarence Dükü George, Gloucester Dükü Richard ve William, yani Lord Hastings tarafından işlendiğini söylüyor. Hall ise, katillere Dorset’i de ekliyor. Ama bu Holinshed’i tatmin etmemiş: Holinshed, ilk vuruşu yapanın Gloucester Dükü Richard olduğunu bildiriyor. Nasıl, hoşunuza gitti mi? Birinci sınıf Tonypany, değil mi?”

“Halis muhlis Tonypany. İçinde gerçeğe dair tek sözcük bulunmayan, dramatik bir hikâyeye. Merhum More’un birkaç cümlesini

dinlemeye tahammül edebileceksen, ben de sana tarihin nasıl yazıldığına dair bir örnek vereyim.”

“Merhum More midemi bulandırıyor ama dinlerim.”

Grant, okumak istediği paragrafı aradı ve okumaya başladı:

Kimi bilge adamlarsa onun gidişatının (yani Richard'ın gidişatının), ağabeyi Clarence'ı gizliden gizliye ölüme taşıdığını, onun ölümüne yardımdan eksik kalmadığını farz ederler; o buna açıkça, o adamların hükmettiğine göre, kendi yararına gönülden düşkün olduğundan daha zayıf bir şekilde direndi. Ve o varsayımda bulunanlar, Kral Edward'ın yaşamında uzun zaman boyunca, gün olur da kardeşi kral (ki berbat diyetinin onun yaşamını kısaltmasını bekledi), çocukları henüz küçükken ölürse (nitekim gerçekten vefat etti) onun kral olacağını öngörmüştür. Ve onlar, bu amaçla kardeşi Clarence'ın ölümünden memnun olduğunu farz ederler çünkü onun yaşaması, aynı Clarence, yeğeni genç krala sadık kalsa da veya bizzat kral olmaya kalkışsa da, kendisinin bu niyetine herhalde ister istemez engel olacaktı. Mamafih bütün bu noktalarda kesinlik yoktur ve her kim ki zanlar üzerinden hareket eder, uzağı vurabileceği gibi yakını da vurabilir.

“Rezil, mırıltılı, kinayeli, yaşlı bunak,” dedi Carradine tatlı tatlı.

“Bütün bu dayanaksız görüşteki tek olumlu ifadeyi ayırt edebilecek kadar zeki misin?”

“Ya, evet.”

“Saptadın ha? Çok akıllısın. Tek mutlak gerçeği buluncaya dek ben üç kez okumak zorunda kaldım.”

“Richard'ın, ağabeyi George'un öldürülmesine açıkça karşı çıktığı.”

“Evet.”

“Elbette, bütün o *adamların hükmettiğine göre* saçmalığından geriye,” dedi Carradine, “tam tersi bir izlenim kalıyor. Dedim ya, merhum More’u hediye verseler almazdım.”

“Bunun More’un değil de, John Morton’ın hikâyesi olduğunu hatırlamamız gerekir, sanırım.”

“Merhum More, kulağa daha hoş geliyor. Hem rivayeti, kop-yasını çıkaracak kadar sevmiş.”

Eski asker Grant, uzanarak Northampton’daki o çok zorlu du-rumun ustaca idare edilişini düşündü.

“Hiçbir sıcak çatışma olmadan, Rivers’ın iki bin adamını te-mizlemesi de ne hüner ama.”

“Sanırım yüz yüze gelseler kralın kardeşini, kraliçenin karde-şine tercih ederlerdi.”

“Evet. Hem savaştan bir adamın askerlerle şansı, kitap yazan bir adaminkinden kuşkusuz daha fazladır.”

“Rivers kitap mı yazıyordu?”

“İngiltere’de basılan ilk kitabı o yazdı. Çok kültürlü biriydi.”

“Hah. Bu ona, on sekizinde tugay komutanı, yirmi beşine var-madan da general olan bir adamla boy ölçüşülmeyeceğini öğrete-memiş anlaşılan. Bu beni şaşırtan bir şey, biliyor musunuz?”

“Richard’ın askerî nitelikleri mi?”

“Hayır, gençliği. Onu hep ortayaşlı, dırdırcı herifin biri sanır-dım. Bosworth’ta öldürüldüğünde henüz otuz iki yaşındaymış.”

“Söylesene; Richard, Stoney Stratford’da çocuğun muhafızlığını devraldığında Ludlow topluluğunun hepsini ezip geçti mi? Yani çocuk, yanında büyümüş olduğu tüm insanlardan koparıldı mı?”

“Yok, hayır. Bilhassa öğretmeni Dr. Alcock, Londra’da onunla görüştü.”

“O halde, Woodville tarafında olabilecek herkesi, çocuğu ona karşı etkileyebilecek herkesi temizleme telaşında değildi.”

“Anlaşılan değildi. Yalnızca o dört tutuklama var.”

“Evet. Baştan sona tertemiz ve titiz bir operasyon. Richard Plantagenet’ı kutluyorum.”

“Kesinlikle ben de sevmeye başlıyorum adamı. Pekâlâ, şimdi Crosby Sarayı’na bakmaya gidiyorum. Onun yaşadığı bir yeri bilfiil göreceğimi düşündükçe zevkten dört köşe oluyorum. Ayrıca yarın, Comines’in kopyası da elime geçecek ve 1483 İngilteresi’ndeki olaylar hakkında ne dediği, Bath Piskoposu Robert Stillington’ın da o yılın haziran ayında konseye neler anlattığı konusunda sizi bilgilendireceğim.”

GRANT'IN öğrendiği kadarıyla, 1483'ün o yaz günü, Stillington'ın konseye söylediği şey, kendisinin -Edward, Elizabeth Woodville ile evlenmeden önce- IV. Edward'ı birinci Shrewsbury Kontu'nun kızlarından Leydi Eleanor Butler'la evlendirmiş olduğuydu.

Haberi hazmettiğinde, “Onca zaman neden sakladı bunu?” diye sordu.

“Edward, bu sırrı saklamasını emretmişti. Doğal olarak.”

“Edward, gizli evlilikleri alışkanlık haline getirmiş gibi görünüyor,” dedi Grant kayıtsızca.

“Şey, doğruluğundan şüphe edilmez erdemle karşılaştığında zorlanıyordu herhalde. Evlenmekten başka yapacak şey yoktu. Hem kadınlarla ilişkisinde kendi bildiğini okumaya o kadar alıştı ki -yakışıklılığını ve tacını da hesaba katarsak- hüsrana boyun eğemezdi.”

“Evet. Woodville evliliğinin de kalıbı buydu. Altın yaldızlı saçlarıyla yıkılmaz, erdemli güzel ve gizli düğün. Demek ki Edward, önceki sefer de aynı formülü kullanmıştı, tabii Stillington'ın rivayeti doğruysa. Doğru muymuş?”

“Şimdi, anlaşılan, adam Edward'ın döneminde sırasıyla kraliyet mührünün koruyucusu ve Lordlar Kamarası Başkanı olmuş; ayrıca, Brittany Büyükelçiliği yapmış. Yani Edward, ya ona bir şey borçluydu ya da onu seviyordu. Adamınsa, kendi açısından bakarsak, Edward'a tezgâh kurması için hiçbir nedeni yoktu. Hani, diyelim ki tezgâhçı bir tipti.”

“Hayır, sanmam.”

“Her neyse, yalnızca Stillington’ın sözüyle yetinmiyoruz çünkü konu parlamentoya sunulmuştu.”

“Parlamentoya mı?”

“Tabii. Gizlisi saklısı olmadan. Lordlar, ayın dokuzunda Westminster’da, çok uzun bir toplantı yaptılar. Stillington, kanıtıyla birlikte şahitlerini getirdi ve yirmi beşinde toplanacak parlamentoya sunulmak üzere bir rapor hazırlandı. Richard, ayın onunda York şehrine bir mektup göndererek, kendisini koruyup destekleyecek askerler istedi.”

“Hah! Nihayet bela.”

“Evet. On birinde, kuzeni Lord Nevill’e de benzer bir mektup gönderdi. Yani tehlike gerçektir.”

“Gerçektir herhalde. Northampton’daki o beklenmedik berbat durumun üstesinden öyle idareli bir şekilde gelen bir adam, bir tehdit karşısında kafayı sıyırmaz.”

“Yirmisinde, küçük bir hizmetli grubuyla birlikte kuleye gitti -kulenin Londra’daki kraliyet konutu olduğunu ve bir hapishane olmadığını biliyor muydunuz?”

“Evet, biliyordum. Hapishane anlamını taşımaya başladı, çünkü günümüzde kuleye gönderilmenin tek bir anlamı var. Ve çünkü, Londra’daki kraliyet kalesi ve sağlam olan tek iç kale olduğundan, henüz majestelerimizin hapishanelerine sahip olmadığımız günlerde, emniyetli nezaret için suçlular oraya gönderilirdi. Richard kuleye neden gitmiş?”

“Komplocuların toplantısını bölmeye gitti; Lord Hastings, Lord Stanley ve bir de Ely Piskoposu olan John Morton adında birini tutukladı.”

“Er geç John Morton’a varacağımızı biliyordum!”

“Richard’a suikast komplosunun ayrıntılarını veren bir bildiri yayımlandı ama anlaşılan bunun günümüze ulaşan bir kopyası

yok. Komploculardan yalnızca birinin boynu vuruldu; o da, ne gariptir ki hem Edward hem de Richard'ın eski bir arkadaşı olan Lord Hastings.”

“Evet, merhum More’a göre avluya apar topar indirilmiş ve en yakın kütükte boynu vurulmuş.”

“Ne apar toparı,” dedi Carradine tiksinererek. “Boynu bir hafta sonra vuruldu. Bununla ilgili o döneme ait, tarih veren bir belge de var. Dahası, Richard bunu sırf kininden yapmış olamaz, çünkü Hastings’in ceza olarak kaybettiği malını mülkünü onun dul eşine bağışladı ve çocuklarının otomatik olarak kaybettikleri haleflik haklarını geri verdi.”

“Hayır, Hastings’in ölümü herhalde kaçınılmazdı,” dedi Grant, More’un *III. Richard* kitabının sayfalarını çevirirken. “Merhum More bile şöyle diyor: *Hiç kuşku yok ki koruyucu onu çok sevdi ve onu kaybetmek istemedi.* Stanley ile John Morton’a ne olmuş?”

“Stanley bağışlandı -neye hayıflanıyorsunuz?”

“Zavallı Richard. Bu, onun ölüm fermanı oldu.”

“Ölüm fermanı mı? Stanley’yi bağışlamak niçin ölüm fermanı olsun ki?”

“Çünkü Stanley’nin ani bir kararla öteki tarafa geçmesi, Richard’a Bosworth Savaşı’nı kaybettirdi.”

“Demeyin.”

“Ne garip, Richard çok sevdiği Hastings gibi, Stanley’nin de idamı konusunda gereğini yapsaydı Bosworth Savaşı’nı kazanacaktı, Tudorlar hiç ortaya çıkmayacaktı ve Tudor geleneğinde beliren kambur canavar, hiçbir zaman uydurulmayacaktı. Siciline bakılırsa, herhalde tarihte görülmüş en iyi ve en aydın hükümdarlığa sahip olacaktı. Morton’a ne yapmış?”

“Hiçbir şey.”

“Al, bir hata daha.”

“Veya kaydadeğer hiçbir şey diyelim. Buckingham himayesi altında, bir beyefendiye yakışır şekilde tutuklandı. Boynu vurulanlar, Richard’ın Northampton’da tutukladığı komplonun başları oldu; Rivers ve beraberindekiler. Bir de Jane Shore cezaya mahkûm edildi.”

“Jane Shore mu? Onun bu davayla ne ilgisi var yahu? Edward’ın metresi değil miydi o?”

“Öyleydi. Ama anlaşılan Hastings, onu Edward’dan miras almış. Daha ziyade -bir bakayım- Dorset aldı. Ve o, komplonun Hastings tarafı ile Woodville tarafı arasında aracıydı. Richard’ın bugüne ulaşan mektuplarından biri de onun hakkında. Jane Shore hakkında.”

“Nesi hakkında?”

“Richard’ın başsavcısı onunla evlenmek istiyormuş; Richard kralken yani.”

“Richard kabul etmiş mi?”

“Kabul etmiş. Hoş bir mektup. Öfkeden çok hüznün içeriyor -içinde bir tür pırıltı var.”

“*Tanrım, şu faniler ne kadar da aptal oluyor!*”

“Kesinlikle öyle.”

“Anlaşılan, orada da bir kindarlık yok.”

“Hayır. Tam tersi. Biliyorum, düşünmek veya sonuçlar çıkarmak benim işim değil -ben yalnızca araştırmacıyım-, ama sanki Richard’ın en büyük amacı, York-Lancaster kavgasına tek kalemde son noktayı koymakmış gibi bir izlenim edindim.”

“Bunu da nereden çıkardın?”

“Şey, onun taç giyme töreni listelerine bakıyorum da. Bu arada, kayıtlardaki en yüksek katılımlı taç giyme töreniymiş. Hemen hiç kimsenin gelmezlik yapmaması karşısında etkilenmemek elde değil. Lancaster veya York olsun.”

“Fırıldak Stanley de dâhil sanırım.”

“Galiba öyle. Onları tek tek hatırlayacak kadar iyi tanımıyorum.”

“Onun York-Lancaster kan davasına son verme isteğinde haklı olabilirsin. Belki de Stanley’ye hoşgörüsü tam da bu yüzdendi.”

“Stanley bir Lancaster yanlısı mıydı?”

“Hayır ama aşırı fanatik bir Lancaster yanlısıyla evliydi. Karısı Margaret Beaufort’tu ve Beaufortlar da Lancaster ailesinin ters tarafındaydılar, deyim yerindeyse gayrimeşru tarafındaydılar. Gayrimeşru yönü kadını üzmedi. Oğlunu da.”

“Oğlu kimdi?”

“VII. Henry.”

Carradine alçak sesle, uzun uzun ısıklık çaldı.

“Aslında Leydi Stanley’nin, Henry’nin annesi olduğunu söylüyorsunuz.”

“Öyleydi. İlk kocası Edmund Tudor’dan.”

“Ama -ama Leydi Stanley, Richard’ın taç giyme töreninde şeref konuğuydu. Kraliçenin elbisesinin kuyruğunu taşıyordu. Fark ettim çünkü bana çok acayip geldi. Elbise kuyruğunu taşıması yani. Biz, ülkemizde elbise kuyruklarını taşımayız. Sanıyorum bu bir şeref.”

“Son derece büyük bir şeref. Zavallı Richard. Zavallı Richard. İşe yaramadı.”

“İşe yaramayan ne?”

“Yüce gönüllülük.” Grant bunu düşünerek yatağında uzanırken, Carradine notlarını karıştırdı. “Demek ki parlamento, Stillington’ın kanıtını kabul etti.”

“Daha fazlasını da yaptılar. Bunu bir yasa haline getirerek Richard’a hükümdarlık unvanını verdiler. Buna Titulus Regius¹³ denildi.”

“Kutsal din adamı Stillington, öyle muhteşem bir tablo çizmiyordu. Ama sanırım daha erken konuşsaydı kendi çöküşünü hazırlamış olurdu.”

“Ona karşı biraz katı değil misiniz? Daha erken konuşmasının gereği yoktu. Kimse zarar görmemişti.”

“Ya Leydi Eleanor Butler?”

“Bir manastırda ölmüştü. İlginizi çekiyorsa, Norwich’teki White Carmelites Kilise Mezarlığı’nda gömülüdür. Edward yaşadığı sürece hiç kimseye haksızlık yapılmadı. Ama iş haleflik meselesine gelince, nasıl bir tablo çizerse çizsin konuşmak *zorundaydı*.”

“Evet. Elbette haklısın. O halde çocuklar açık parlamentoda gayrimeşru ilan edildiler. Richard da taç giydi. İngiltere’nin bütün soylularının katılımıyla. Kraliçe hâlâ mabette miydi?”

“Evet. Ama küçük oğluna, ağabeyine katılma iznini vermişti.”

“Bu ne zaman oldu?”

Carradine notlarını karıştırdı. “16 Haziran’da. Açıklama da koymuşum: ‘Canterbury başpiskoposunun isteği üzerine. Her iki çocuk da kulede yaşıyor.’ ”

“Bu tarih, haberin yayılmasından sonraya denk geliyor. Gayrimeşru oldukları haberinin.”

“Evet.” Carradine, notlarını bir çeşit düzen içinde derleyip toparladıktan sonra devasa cebine koydu. “Şimdilik hepsi bu gibi görünüyor. Şu da ikramiyesi: *Elbisesinin kuyruğunu, hem Marta’nın hem de Kral Richard’ın gıpta edeceği bir jestle, iki taraftan dizinin üstünde toparladı*. Şu yasa var ya, Titulus Regius.”

“Evet, ne olmuş ona?”

“Şey, VII. Henry tahta oturduğunda, o yasanın okunmadan yürürlükten kaldırılmasını emretti. Yasanın kendisinin de yok edilmesini emretti ve kopyalarının saklanması yasakladı. Herhangi bir kopyasını saklayan herkes cezalandırılacak ve o istediği sürece hapis kalacaktı.”

Grant, büyük bir şaşkınlıkla bakakaldı.

“VII. Henry!” dedi. “Ama neden? Onun için ne fark ederdi ki?”

“En ufak bir fikrim yok. Ama çok yaşlanmadan bulmaya niyetliyim. Bu arada, Özgürlük Heykeli size İngiliz çayınızı getirinceye kadar sizi oyalayacak bir şey var burada.”

Grant’ın göğsünün üzerine bir kâğıt bıraktı.

“Bu nedir?” dedi Grant, bir not defterinden koparılmış sayfaya bakarken.

“Bu, Richard’ın Jane Shore hakkındaki mektubu. Görüşmek üzere.”

Grant, sessizlikte tek başına kaldıktan sonra, kâğıdı çevirip okumaya başladı.

Carradine’in iri ve çocuksu el yazısıyla, Richard’ın imgelediği resmî anlatım tarzı arasındaki zıtlık, son derece keskindi. Ama ne düzensiz modern yazının ne de ağırbaşlı cümlelerin bozabildiği şey, mektubun lezzetiydi. İyi bir şaraptan hoş kokuların yükselmesi gibi, kâğıttan da iyi espri anlayışının hoş kokusu yükseliyordu. Güncel dile çevrildiğinde mektup şöyle diyordu:

Tom Lynom’ın, Will Shore’un karısıyla evlenmek istediğini büyük bir şaşkınlıkla öğrendim. Görünüşe bakılırsa ona abayı yakmış ve bu konuda hayli kararlı. Değerli piskoposum, onu çağırtın ve akılsız kafasını ikna edip edemeyeceğinize bakın. Eğer yapamazsanız, evlenmelerine kilise açısından da bir engel yoksa razı gelirim ama ona, ben Londra’ya dönünceye kadar evliliği ertelemesini söyleyin. Bu arada bu durum, kadının iyi halden serbest bırakılmasını sağlama almaya yetecektir ve onu, şimdilik babasına veya sizin güvendiğiniz başka birine teslim etmenizi öneririm.

Kesinlikle, genç Carradine'in dediği gibi 'öfkeden çok hüznü vardı' mektupta. Doğrusu, bu mektubun, ona karşı ölümcül bir hata yapmış bir kadın hakkında yazıldığı düşünöldüğünde, inceliği ve sakinliği dikkate değerd. Hem bu öyle bir durumdu ki yüce gönüllölük ona kişisel hiçbir yarar getirmiyordu. Bir York-Lancaster barışı arayışının peşinde olan açıkfikirliliğin ilgisi yok denemezdi; birleşik bir ülkeye hükmetmek elbette onun çıkarına olurdu. Ama Lincoln piskoposuna giden bu mektup küçük, özel bir meseleye dairdi ve Jane Shore'un serbest kalması, kara sevdalı Tom Lynom dışında hiç kimse için önem taşımıyordu. Bu cömertliğiyle kazanacağı hiçbir şey yoktu Richard'ın. Bir arkadaşını mutlu görme dürtüsü, belli ki intikam dürtüsünden daha ağır basıyordu.

Doğrusu, intikam içgüdüğü, yürekli her erkeğe şaşırtıcı gelecek derecede eksikti ve söz konusu ünlü canavar III. Richard olunca iyice şaşırtıcıydı.

Amazon ona çayını getirene kadar Grant, mektupla güzelce vakit geçirdi. Penceresinin pervazındaki yirminci yüzyıl serçelerini dinledi ve dört yüz yıldan daha uzun zaman önce, bir adamın aklında şekillenmiş cümleleri okuyuşuna şaşıtı. Dört yüz yıl sonra birinin kalkıp da Shore'un karısı hakkında yazdığı şu kısa, samimi mektubu okuyacağını ve onu merak edeceğini düşünmek, Richard'a nasıl uçuk bir fikir gibi gelirdi kim bilir.

"Bir mektubunuz var, ne güzel değil mi?" dedi Amazon, Grant'ın iki parça tereyağlı ekmeği ve kurabiyesi ile içeri girerken.

Grant, kurabiyenin ödünsüz sağlıklılığından gözlerini ayırdı ve mektubun Laura'dan geldiğini gördü.

Zevkle açtı mektubu.

Sevgili Alan, (diyordu Laura)

Tarih söz konusuysa hiçbir şey (tekrarlıyorum, hiçbir şey) beni şaşırtmaz. İskoçya'da, inançları uğruna boğulmuş iki azizeye adanmış büyük anıt heykeller var, oysa işin gerçeği ne boğulmuş ne de şehit olmuşlardı. İhanetten mahkûm edildiler -Hollanda'nın planladığı işgal için beşinci kol faaliyeti sanırım. Yine de tamamen sivil bir suçtan. *Kendi verdikleri dilekçe üzerine*, Kraliyet Danışma Meclisi cezalarını erteledi ve bu erteleme, Kraliyet Danışma Meclisi sicilinde halen duruyor.

Bu durum, İskoç şehit derleyicilerini yıldırılmamıştı tabii... Bu kadınların hazin sonları, yürek parçalayıcı diyaloglarla birlikte

bütün İskoç kitaplıklarında bulunacaktı. Her bir derlemede bambaşka diyaloglar. Kadınlardan birinin Wigtown Kilisesi'nin mezarlığındaki mezar taşında şunlar yazıyor:

Kıydılar ona, zira üstünlüğüne sahip çıkmıştı Mesih'in

Kilisesinin yüce önderinin, başka suçu yok

Psikoposluğu reddetmekten

Ve Presbiteryenlikten dönmemekten başka

Denizin içinde bir kazığa bağlı

Acı çekti Mesih İsa aşkına

Anladığım kadarıyla, duygulu Presbiteryen vaazlarının konusu haline de geldiler -gerçi bu noktada söylediklerim kulaktan dolmadır. Turistler gelir ve anıt heykellerle onların göz yaşartıcı kitabeleri karşısında başlarını iki yana sallarlar. Böylece herkes çok verimli zaman geçirir.

Oysa malzemeyi asıl derleyen kişi, hem de sözde şehitlikten yalnızca kırk yıl sonra ve Presbiteryen utkusunun zirvesinde, Wigtown bölgesinde propaganda yaparken, "birçok kişinin bunun gerçekleştiğini inkâr ettiğinden" şikâyet etmiş ancak tek bir tanık bile bulamamıştı.

İyileşmekte olman çok güzel bir haber, hepimizi çok rahatlattı. Bir yolunu bulursan hastalık iznini bahar tatiline denk getir. Şu anda su çok sık ama sen iyileşinceye kadar hem balıkları hem de seni memnun edecek kadar derinleşir.

Hepimizden sevgilerle,

Laura

Not: Gariptir, ne zaman birilerine efsanevi bir masalın gerçeklerini söylesen, masalı anlatana değil de sana darılırlar. Kendi fikirlerinin altüst edilmesini *istemezler*. İçlerinde, galiba anlaşılması güç bir kaygı uyanır ve buna içerlerler. Bu yüzden

reddederler ve üzerinde düşünmekten kaçınırlar. Yalnızca kayıtsız kalsalar doğal ve anlaşılır olacak. Ama bundan çok daha güçlü, çok daha belirgin bir duyguya kapılırlar. Rahatsız olurlar, kızarlar.

Ne acayip, değil mi?

Al, bir Tonypandy *daha*, diye düşündü Grant.

Şimdiye kadar, ona İngiliz tarihini anlatan okul kitaplarının ne kadarının Tonypandy olduğunu merak etmeye başlıyordu.

Artık birkaç gerçeği bildiğine göre, merhum More'u okumaya geri döndü. İlgili pasajların, kulağa şimdi nasıl geleceğini görmek istiyordu.

Sırf kendi eleştirel aklının ışığında ilk okuduğunda, ona ilginç bir gevezelik gibi ve yer yer saçma gelmişlerse de, şimdi düpedüz rezilce geldiler. Laura'nın küçük Pat'inin "tıksindim" deme alışkanlığını geliştirdiği durumdaydı. Ayrıca kafası karışmıştı.

Bu Morton'ın anlatımıydı. Görgü tanığı Morton'ın, olayın taraflarından Morton'ın. Morton, o yılın haziran başı ile sonu arasında neler olup bittiğini en küçük ayrıntısına kadar biliyor olmalıydı. Ve henüz Leydi Eleanor Butler hiç anılmıyordu; Titulus Regius'tan hiç söz edilmiyordu. Morton'a göre Richard'ın meselesi, Edward'ın daha önce metresi Elizabeth Lucy'yle evlenmiş olmasıydı. Ama Morton, Elizabeth Lucy'nin, kralla evlendiğini inkâr ettiğine dikkati çekiyordu.

Morton, sırf tekrar devirmek için dokuz kukayı neden dikmişti?

Niçin Elizabeth Lucy'yi, Eleanor Butler'ın yerine geçirmişti?

Lucy'nin kralla evlendiğini inkâr edebilirdi ama Eleanor Butler söz konusu olduğunda aynı şey yapılamayacağı için mi?

Doğal varsayım, Richard'ın, çocukların gayrimeşru olduğuna dair iddiasının çürük olduğunun gösterilmesinin, birileri açısından çok önem taşıdığıydı.

Ve -merhum More'un el yazısıyla- Morton, VII. Henry adına yazdığına göre, o birileri büyük olasılıkla VII. Henry'ydi. Titulus Regius'ı yok eden ve herkesi kopyasını saklamaktan men eden VII. Henry.

Grant'ın aklına, Carradine'in söylediği bir şey geldi.

Henry, yasayı *okunmadan* yürürlükten kaldırtmıştı.

Yasa içeriğinin akla gelmemesi, akılda yer etmemesi için okunmadan imha edilmesi, Henry için çok önemliydi.

VII. Henry için neden bu kadar önemli oldu ki bu?

Richard'ın haklarının ne olduğu, Henry'yi neden ilgilendirdi? Şöyle diyemezdi ki: Richard'ın iddiası uydurma, demek ki benimki sağlam. Henry Tudor'un elinde bulunan acınası küçük iddia her ne olursa olsun, bir Lancaster iddiasıydı ve York mirasçıları işin içine girmiyorlardı.

O halde, Titulus Regius'ın içeriğinin unutulması, Henry açısından neden böylesine olağanüstü önem taşıyordu?

Eleanor Butler'ı saklamak, yerine o ana dek hiç kimsenin kralla evlendiğini ileri sürmediği metresini getirmek neden?

Bu problem Grant'ı, akşam yemeğinden hemen önce kapı görevlisi ona gönderilmiş bir notla gelene kadar mutlu mesut idare etti.

"Ön bürodan, Amerikalı arkadaşınızın bunu size bıraktığını söylediler," dedi kapı görevlisi, katlanmış bir kâğıt sayfasını ona uzatırken.

"Teşekkür ederim," dedi Grant. "III. Richard hakkında ne biliyorsun?"

"Ödül var mı?"

"Ne için?"

"Bilgi yarışması için."

"Hayır, salt entelektüel merakın tatmini. III. Richard hakkında ne *biliyorsun*?"

“İlk seri katildi o.”

“Seri mi? Sadece iki yeğeni sanıyordum.”

“Hayır, yok, hayır. Tarihten pek çıkmam ama bunu bilirim. Ağabeyini, kuzenini, kuledeki zavallı yaşlı kralı öldürdü, sonra da küçük yeğenlerinin işini bitirdi. Toptancı.”

Grant bunu düşündü.

“Sana onun hiç kimseyi öldürmediğini söylesem, ne derdin?”

“İstediğiniz şekilde düşünmekte özgür olduğunuzu söylerim. Bazıları yeryüzünün düz olduğuna inanır. Bazıları M.S. 2000’de dünyanın sonunun geleceğine inanır. Bazılarıysa kıyametin beş bin yıldan daha önce başladığına inanır. Bir pazar günü, Marble Arch’ta bundan çok daha komiklerini duyarsınız.”

“Yani bu fikri bir an olsun düşünmez misin?”

“Tamam, bu fikri eğlenceli buluyorum ama hani, akla yatkın değil, öyle diyelim. Ama ben size mani olmayayım. Daha iyi bir bombalama menziline deneyin bunu. Bir pazar günü, Marble Arch’a götürün; bahse girerim ki bir sürü taraftar bulursunuz. Belki de bir hareket başlatırsınız.”

Eliyle neşeli ve baştan savma bir selam verdikten sonra kaygısız ve vurdumduymaz bir tavırla kendi kendine mırıldanarak uzaklaştı.

Yemin ederim ki, diye geçirdi içinden Grant, çok da uzağında değilim. Bu işin biraz daha derinine inersem kendimi gerçekten de Marble Arch’ta, bir konuşma kürsüsünde bulacağım.

Carradine’dan gelen notu açıp okudu: “Tahtın öteki vârislerinin, Richard’ın elinden kurtulup kurtulmadıklarını, Richard’dan sonra yaşayıp yaşamadıklarını öğrenmek istediğinizi söylemişsiniz. Çocukların yanı sıra yani. Söylemeyi unutmuşum: Bana onların bir listesini çıkarabilir misiniz, böylece araştırıp bulabilirim. Sanırım önemli olacak.”

Güzel; bütün dünya çevik ve umursamaz bir şekilde mırıldanarak yoluna gitse bile, hiç değilse yanında genç Amerikalı vardı.

Pazar gazetelerine yaraşır histerik sahneler ve çılgın suçlamalarla dolu rivayetleriyle birlikte merhum More'u bir yana kaldırdı ve III. Richard'ın İngiliz halefliğindeki muhtemel rakiplerini listeleymek üzere, ağırbaşlı öğrencinin tarih kitabına davrandı.

Ve More-Morton'ı kenara koyarken aklına bir şey geldi.

More'un anlattığı ve kuledeki konsey sırasında gerçekleşen şu histerik sahne, Richard'ın kendini zor durumda bırakan büyücü-lüğe zıvanadan çıkışı, Jane Shore'un aleyhine olmuştu.

Nakledilen sahneyle -ki tarafsız bir okura bile amaçsız ve itici gelirdi-, Richard'ın onun hakkında gerçekten yazdığı mektubun nazik, hoşgörölü ve gelişigüzel havası arasında, sarsıcı derecede zıtlık vardı.

Yemin ederim, diye düşündü yine, şu hikâyeyi yazan adam ile şu mektubu yazan adam arasında bir seçim yapmak zorunda kal-sam, her ikisinin de bunlar dışındaki eylemleri ne olursa olsun mektubu yazan adamı seçerim.

Morton'ı düşünmek, Grant'ın, John Morton'a sonradan ne olduğunu bulana kadar York vârislerinin listesini çıkarmasını er-teledi. Görünüşe göre Buckingham'daki misafirliğinde, boş za-manlarını bir Woodville-Lancaster ortak girişimini (Henry Tudor Fransa'dan gemileri ve askeri birlikleri getirecek, Dorset ve Wo-odville klanının geri kalanıysa arkalarından gelmeye ikna edebi-lecekleri şikâyetçi İngilizlerle birlikte gelerek onunla buluşacaktı) organize etmek üzere kullandıktan sonra Ely bölgesindeki eski av-lanma sahasına, oradan da anakaraya kaçmıştı. Ve hem Bosworth'u hem de tacı kazanan Henry'nin peşinden gelene kadar geri dönme-mişti. Kendisi de Canterbury'ye, bir kardinal başlığına ve 'Mor-ton Çatalı'nın Morton'ı olarak ölümsüzlüğe doğru yol aldı. Efen-disi VII. Henry ile ilgili olarak her okul çocuğunun hatırladığı tek şey, neredeyse buydu.

Akşamın geri kalanında, Grant, tarih kitaplarında mutlu bir şe-kilde vakit geçirerek vârisleri topladı.

Sayıları hiç de az değildi. Edward'ın beş çocuğu, George'un oğlu ve kızı. Bunlar düşüldüğünde -ilki gayrimeşruluktan, ikinciyse hak mahrumiyeti cezasından dolayı- bir olasılık daha vardı: Büyük ablası Elizabeth'in oğlu. Elizabeth Suffolk Düşesi'ydi, oğlu da Lincoln Kontu John de la Pole.

Ailede bir de, Grant'ın varlığından hiç kuşkulanmadığı bir erkek çocuk daha vardı. Öyle görünüyordu ki Middleham'daki hassas çocuk, Richard'ın tek oğlu değildi. Gayrimeşru bir çocuğu vardı; John adında bir çocuk. Gloucesterli John. Mertebe bakımından hiçbir önem taşımayan ama ev halkınca kabul edilmiş ve orada yaşayan bir çocuk. Gayrimeşruluk armasının kahırsızca kabul edildiği bir devirdi. Aslında Fatih, bunu moda haline getirmişti. Ve o andan itibaren bütün fatihler, bunun dezavantajının olmadığını reklamını yapmışlardı. Belki de ödüne için.

Grant, kendine küçük bir anımsatıcı not hazırladı.

EDWARD	ELIZABETH	GEORGE	RICHARD
	John de la Pole,		Gloucesterli
	Lincoln Kontu		John

Edward, Warwick Kontu
Margaret, Salisbury Kontesi

Edward, Galler Prensi
Richard, York Dükü
Elizabeth
Cecily
Anne
Katherine
Bridget

Edward'ın iki oğlunun tasfiyesinin Richard'ı isyandan koruyabileceği fikri, nasıl olur da insanın, her şeyden önemlisi Richard'ın

aklına gelir diye merak ederek, genç Carradine kullansın diye notun bir kopyasını çıkardı. Ortalık, genç Carradine'in deyimiyle vâristen geçilmiyordu. Muhalefet edecek odaklarla dolup taşıyordu.

Grant, çocukları öldürmenin yalnızca yararsız değil, aynı zamanda çok da aptalca olduğunu anladı.

Ve Gloucesterli Richard hakkında, en ufak bir kuşku duyulmayacak kadar doğru bir şey varsa, o da kesinlikle aptal olmadığıydı.

Rivayetdeki bu apaçık çatlak hakkında Oliphant'ın ne söylediğini öğrenmek için Oliphant'ı arayıp buldu.

"Çok gariptir," diyordu Oliphant, "Richard, çocukların ölümünü kamuoyuna hiçbir surette açıklamış görünmüyor."

Bu, garipten de öteydi; akıl almazdı.

Richard, ağabeyinin oğullarını öldürmek isteseydi, bunu kesinlikle ustalıkla yapardı. Yüksek ateşten ölürlerd, bedenleri de, kraliyet ailesinin bedenlerine yapılması âdetten olduğu üzere, halkın gözleri önünde teşhir edilir, böylece gerçekten de bu yaşamdan ayrıldıklarını herkesi bilirdi.

Hiç kimse bir adamın cinayet işleyemeyeceğini söyleyemezdi -Embankment'ta geçen uzun yıllardan sonra Grant, bunu çok iyi biliyordu- ama insan, bir adamın aptallık yapamayacağından bir dereceye kadar kesinlikle emin olabilirdi.

Buna rağmen Oliphant'ın cinayete dair hiç şüphesi yoktu. Richard, Oliphant'a göre, Canavar Richard'dı. Galiba bir tarihçi, Ortaçağ ve Rönesans kadar geniş bir alanla ilgilendiğinde, durup ayrıntıları analiz etmeye zaman bulamıyordu. Oliphant, ara sıra bir garipliği merak edip duraklasa da merhum More'u kabul ediyordu. Garipliklerin, teorisinin tam da temellerini ufak ufak aşındırdığını görmüyordu.

Hazır elinde Oliphant varken onunla devam etti; taç giyme töreninden sonra İngiltere'nin dört bir yanına yapılan zafer gezisiyle. Oxford, Gloucester, Worcester, Warwick. Bu gezide kayda geçen hiçbir muhalif ses yoktu. Yalnızca koro halinde verilen bir destek

ve şükran nidası duyuluyordu. İyi hükümetin, gelecek bir ömür boyu revaçta olacağına dair bir bayram sevinci. Sonuçta, Edward'ın ani ölümünün onları bölünme yıllarına ve oğlunun kişiliği üzerinden yeni bir iç çekişmeye mahkûm etmediğine şükrediyorlardı.

Hal böyleyken bu zafer, bu oybirliğiyle kabul, bu genel şükran sırasında (merhum More'un avucunun içindeki Oliphant'a bakılırsa) Richard, kulede öğrenim gören çocukları ortadan kaldırsın diye Tyrrel'i Londra'ya gönderdi. Temmuz'un 7'si ile 15'i arasında. Warwick'te. Tam da selamete erdiği yaz, Galler sınırlarındaki York bölgesinin göbeğinde, itibarsız iki çocuğun yok edilmesini planladı.

Bu, olasılık dışı bir hikâyeydi.

Acaba tarihçiler, karşılaştığı şu safdil akıllı kişilerden daha sağduyulu akıllara sahip mi, diye merak etmeye başladı Grant.

Tyrrel, bu işi 1485 Temmuz'unda yaptıysa, neden yirmi yıl sonrasına kadar kendisinden hesap sorulmamıştı, bunu hiç gecikmeden bulmalıydı. O süre içinde Tyrrel neredeydi?

Ama Richard'ın yazı bir nisan günü gibiydi. Boşa çıkan vaatlerle doluydu. Sonbaharda, Morton'ın bu kıyılardan ayrılmadan tezgâhladığı, şu Woodville-Lancaster işgaliyle yüzleşmek zorunda kaldı. Meselenin Lancaster kısmı, Morton'ın yüzünü kara çıkarmadı: Bir filo dolusu Fransız gemisi ve bir Fransız ordusuyla geldiler. Ama Woodville kısmı, birbirinden çok ayrı merkezlerde, Guildford, Salisbury, Maidstone, Newbury, Exeter ve Brecon'da, dağınık küçük topluluklardan ötesini sağlayamadı. İngilizler, ne hiç tanımadıkları Henry Tudor'a ne de çok iyi tanıdıkları Woodville'ler'e bulaşmak istiyorlardı. İngiliz havası bile hiçbirini kabul etmedi. Dorset'in de, üvey kız kardeşi Elizabeth'i, Henry'nin karısı ve İngiltere kraliçesi olarak görme umutları, Severn sellerinde sürüklenip gitti. Henry batıya inmeye çalıştı ama, bu fikir karşısında infiale kapılmış Devon ve Cornwall'ın silahlanmış olduklarını gördü. Böyle olunca, daha şanslı bir günü beklemek üzere yenisinden Fransa'ya doğru yelken açtı. Dorset ise gitti, Fransız sarayında

aylak aylak gezinen ve sayıları gittikçe artan Woodville sürgünleri topluluğuna katıldı.

Böylece Morton'ın planı, sonbahar yağmurunda ve İngiliz duyarsızlığında kaybolup gitti, Richard da kısa bir süreliğine huzur buldu. Ne var ki, ilkbaharla birlikte hiçbir şeyin alıp götüremeyeceği bir acı geldi; oğlunun ölümü.

“Kralın umutsuz bir kederin belirtilerini gösterdiği söylenir; bir babanın duygularından yoksun olacak kadar insanlık dışı bir canavar değildi,” diyordu tarihçi.

Anlaşılan, ne de bir kocanın duygularından yoksundu. Bir yıldan az bir süre sonra, Anne öldüğü zaman, kendisine aynı acının izleri nakledildi.

Ve işte artık, başarısızlığa uğramış işgalin tekrarlanmasını beklemekten, İngiltere'nin savunma durumunda tutulmasından ve devlet hazinesindeki boşalmaya karşı kaygı duymaktan başka yapacak bir şey yoktu.

Yapabileceği yararlı ne varsa yapmıştı. Örnek bir parlamentoya adını vermişti. En sonunda İskoçya'yla barış yapmış ve kız yeğeni ile III. James'in oğlunu evlendirmişti. Fransa'yla barış yapmak için çok uğraşmış ama başaramamıştı. Fransız sarayında Henry Tudor vardı ve Henry Tudor, Fransa'nın özellikle kayırılan çocuğuydu. Henry'nin, bu kez arkası daha sağlam bir şekilde İngiltere'ye dönmesi an meselesiydi.

Grant aniden, Leydi Stanley'yi, Henry'nin şu ateşli Lancaster yanlısı annesini hatırladı. Richard'ın yazını berbat eden o sonbahar işgalinde Leydi Stanley'nin nasıl bir rolü vardı?

Bütün kitabı aradı, sonunda küçük bir paragrafta buldu.

Leydi Stanley, oğluyla vatana ihanet içeren yazışmalarından dolayı suçlu bulunmuştu.

Ama öyle görünüyor ki Richard, yine kendi zararına, fazla merhametli davranmıştı. Kadının mülküne el konmuş, ama her şey

kocasına devredilmişti. Leydi Stanley de. Emaneten. İşin acı yanı, Stanley'nin işgalden en az karısı kadar haberdar olduğu kesindi.

Sahiden, kendisinden beklenen şekilde davranmıyordu canavar.

Grant uykuya dalarken zihnindeki bir ses şöyle dedi: "Eğer çocuklar temmuzda öldürüldüyse ve Woodville-Lancaster işgali de ekimde gerçekleşiyse, nasıl oldu da çocukların öldürülüşünü bir toplanma çağrısı niyetine kullanmadılar?"

İşgal, elbette, ortada herhangi bir cinayet şüphesi olmadan önce planlanmıştı; on beş gemi ve beş bin paralı askerin tam teçhizat hazırlanması herhalde uzun zaman almıştı. Ama ayaklanma başlayana kadar, Richard'ın alçaklığına dair söylentiler alabildiğine yayılmış olmalıydı, tabii ortada söylentiler vardıysa. Nasıl olmuştu da Richard'ın suçunu, dehşeti kendi davalarına adam toplasın diye, İngiltere'nin dört bir yanına bas bas bağırarak duyurma yoluna gitmemişlerdi?

“SAKİN ol, sakın ol,” dedi kendi kendine, ertesi sabah kalktığında. “Taraflı davranmaya başlıyorsun. Bir soruşturma böyle yürütülmez.”

Bunun üzerine, manevi disiplin yoluyla savcı kesildi.

Diyelim ki Butler hikâyesi, atılmış bir çamurdu. Stillington’ın yardımıyla uydurulmuş bir hikâye. Diyelim ki hem lordlar hem de avam kamarası, istikrarlı bir hükümet umuduyla gözlerinin bağlanmasına istekliydiler.

Bu, bizi çocukların cinayetine yaklaştırıyor muydu?

Yaklaştırmıyordu, değil mi?

Hikâye yalansa sepetlenecek kişi Stillington olurdu. Leydi Eleanor, manastırında uzun zaman önce ölmüştü, yani ortada yoktu ki aklına koyduğunda Titulus Regius’ı tuz buz etsin. Ama Stillington yapabilirdi. Ve Stillington’ın yaşamaya devam etmekte hiçbir sıkıntıyla karşılaşmadığı apaçık ortadaydı. Tahta çıkardığı adamdan daha uzun yaşadı.

Merasimdeki ani sarsıntı, taç giyme töreninin biçim düzenindeki beklenmedik kırılma, ya mükemmel bir sahne yönetimi ya da Stillington’ın itirafının yarattığı gök gürültüsünün, hazırlıksız kulaklara inmesi durumunda, insanın tam da bekleyeceği şeydi. Butler sözleşmesi imzalanıp, tanıklık edildiğinde Richard kaç yaşındaydı? -On bir, on iki?- Bu konuda herhangi bir şey bilmesine imkan yoktu.

Butler hikâyesi, Richard’ı minnettar bırakmak için icat edil-diye eğer, Richard, Stillington’ı ödüllendirmiş olmalıydı. Ama

ortada Stillington'a bir kardinal şapkası, bir terfi veya makam lüt-fedildiğini gösteren hiçbir belirti yoktu.

Ancak Butler hikâyesinin doğru olduğunun en kesin delili, VII. Henry'nin onu acilen yok etmeye gerek duymasında yatıyordu. Uy-durma olsaydı, Richard'ın itibarını sarsmak için tüm yapması ge-reken bunu ortaya çıkarıp, Stillington'a sözlerini yedirmek olurdu. Böyle yapmak yerine örtbas etti.

Bu noktada Grant, bıkkınlıkla, yeniden, savunma tarafında ol-duğunun farkına vardı. Bırakmaya karar verdi. Masasında böyle-sine pahalı bir ihmal içinde duran Lavinia Fitch'i, Rupert Rouge'u veya revaçtaki diğer yazarlardan bazılarını okumaya başlayacak ve genç Carradine soruşturmayı canlandırmak üzere ortaya çıkana kadar Richard Plantagenet'ı unutacaktı.

Cecily Nevill'in torunlarının soyağacı şemasını bir zarfa ko-yup zarfın üzerine Carradine'in adresini yazdı ve postalaması için zarfı Cüce'ye verdi. Sonra, Çavuş Williams'ın tereddütsüz şekilde yargıç kürsüsüne yerleştirdiği o yüz aklını çelmesin diye, kitaplara dayalı duran portrenin yüzünü aşağıya çevirdi ve Silas Weekley'in *The Sweat and the Furrow*'una uzandı. Ondan sonra, gittikçe ar-tan bir hoşnutsuzlukla Silas'ın aşağılık güreşlerinden Lavinia'nın çay fincanlarına, Lavinia'nın çay fincanlarından Rupert'in kulis-lerde tepinmelerine geçti, ta ki Brent Carradine hayatına yeniden giriverinceye kadar.

Carradine ona endişeyle baktı ve şöyle dedi: "Sizi son gördü-ğüm zamanki kadar canlı görünmüyorsunuz, Bay Grant. İyi de-ğil misiniz?"

"Konu Richard olunca değilim," dedi Grant. "Ama elimde se-nin için yeni bir Tonypandy var."

Ve ona Laura'nın asla boğulmamış olan boğulmuş kadınlarla ilgili mektubunu uzattı.

Carradine, güneş ışığı gibi, üzerinde yavaş yavaş beliren bir zevkle okudu mektubu, en sonunda kıpkırmızı kesildi.

“Vay be, şahane. İşte, bu üstün kalite, birinci sınıf, rengi çıkmaz Tonypandy desenize! Çok güzel, çok güzel. Siz bilmiyor muydunuz? Bir de İskoçyalı olacaksınız.”

“Ben ancak ikinci göbekten İskoçyalıyım,” dedi Grant. “Yok, bu Ahitçilerin hiçbirinin *inancı uğruna* ölmediğini tabii ki biliyordum ama onlardan birinin -daha doğrusu ikisinin de- hiç ölmemiş olduklarını bilmiyordum.”

“İnançları uğruna ölmediler mi yani?” diye tekrarladı Carradine, afallamış bir halde. “*Olay baştan sona* Tonypandy mi yani?”

Grant güldü. “Sanırım öyle,” dedi şaşkın bir halde. “Bunu daha önce hiç düşünmedim. ‘Şehitlerin’, Essex’teki yaşlı esnafı öldürdüğü için ölüme gidecek şu caniden daha fazla şehit olmadıklarını, o kadar uzun zamandır biliyordum ki artık düşünmüyorum. İskoçya’da hiç kimse, sivil suç dışında hiçbir şey için ölüme gitmedi.”

“Ama çok kutsal insanlar olduklarını zannediyordum, Ahitçilerin yani.”

“Hep on dokuzuncu yüzyılın gizli ayin resimlerine bakmışsın. Fundalıkta vaizi dinleyen saygılı küçük topluluk; kendinden geçmiş genç yüzler ve Tanrı’nın rüzgârlarında savrulan beyaz saçlar. İrlanda’da IRA neyse, Ahitçiler de İskoçya’da oydu. Küçük, uzlaşmaz bir azınlık ve Hristiyan bir milleti sürekli rezil eden, kana susamış bir topluluk. Pazar günleri gizli ayin yerine kiliseye mi gittin? Pazartesi günü kalktığı anda ahırını yanmış veya atlarını sakatlamış bulabilirdin. Hoşnutsuzluğunu daha çok mu açık ettin, vurulurdun. Fife’da, güpegündüz, yol ortasında, kızının gözü önünde Başpiskopos Sharp’ı vuran adamlar, hareketin kahramanlarıydı. Onlara hayran yandaşlarına bakılırsa, *Tanrı’nın davası için cesaret ve azme sahip erkeklerdiler*. Batıda, Ahitçi yandaşları arasında yıllarca güvende ve kasıla kasıla yaşadılar. Edinburgh’un bir sokağında, Piskopos Honeyman’i vuran *İncil’in bir vaizi* oldu. Carsphairn’in yaşlı kilise papazını da kendi kapısının eşiğinde vurdular.”

“Gerçekten de İrlanda’ya benziyor, öyle değil mi?” dedi Carradine.

“Doğrusu IRA’dan daha kötüydüler çünkü işin içinde bir beşinci kol unsuru vardı. Hollanda’dan finanse ediliyorlardı ve silahları Hollanda’dan geliyordu. Eylemlerinin sahipsiz bir yanı yoktu yani. Günün birinde hükümeti ele geçirmeyi ve İskoçya’ya hükmetmeyi umuyorlardı. Vaazları sırf kışkırtmaydı. Hayal edebileceğin en şiddetli suça teşvik. Çağdaş hiçbir hükümet, böyle bir tehdit karşısında o dönemin hükümeti kadar sabredemezdi. Ahitçilere durmadan genel afklar sunuluyordu.”

“Bak, bak. Ben de sanıyordum ki Tanrı’ya kendi yöntemleriyle ibadet etme özgürlüğü için savaşıyorlar.”

“Kimse onların, Tanrı’ya istedikleri şekilde ibadet etmelerine engel olmadı. Onların güttüğü amaç, kendi kilise yönetim usullerini yalnızca İskoçya’ya değil, aynı zamanda İngiltere’ye de dayatmaktı, ister inan ister inanma. Bir ara Ahit’i okumalısın. Ahit öğretisine göre hiç kimseye ibadet özgürlüğü verilmeyecekti-Ahitçiler dışında tabii.”

“Demek turistlerin gidip gördüğü şu mezar taşları ve anıt heykeller...”

“Hepsi Tonypandy. Eğer bir mezar taşında, John Bilmemkim’in *Tanrı’nın sözüne ve İskoçya’nın taahhüt edilmiş ıslahatına bağlılığından dolayı* öldüğünü okursan; altında da *tiranlığa kurban edilmiş toza dair* küçük, dokunaklı bir dize varsa; emin olabilirsin ki adı geçen John Bilmemkim, usulünce oluşturulmuş bir mahkeme huzurunda, ölüm cezası gerektiren bir sivil suçtan ötürü suçlu bulunmuştur. Ölümünün, Tanrı’nın sözüyle uzaktan yakından ilgisi yoktur.” Alçak sesle güldü. “Kendi dönemlerinde, İskoçya’nın geri kalanınca aforoz edilmiş bir grubun, aziz ve şehit mertebesine yükseltilmiş olması da, hani, ne büyük ironidir.”

“Çıkardığı sese göre isimlendirilmeseydi şaşmazdım,” dedi Carradine düşünceli bir tavırla.

“Ne?”

“Kedi ile Fare gibi işte.”

“Sen neden söz ediyorsun?”

“Hatırlasanıza, hani Kedi ile Fare taşlaması, o uyağın, çıkar-
dığı o sesin, onu bir suç haline getirdiğini söylemişsiniz ya.”

“Evet, onu kin dolu kılıyordu.”

“İşte, *dragon* sözcüğü de aynı etkiyi bırakıyor. Sanırım dra-
gonlar zamanın polisleriydi.”

“Evet. Atlı piyadeler.”

“Şey, bana -ve sanırım bu konuda okuyan her iki kişiden bi-
rine- dragonlar korkunç geliyor. Hiç olmadıkları bir şey anlamına
geliyorlar.”

“Evet, anladım. Mücbir sebepten. Doğrusu şu ki, kocaman bir
alanın güvenliğini sağlamak üzere hükümetin elinde küçücük bir
avuç dolusu adam vardı, böyle olunca bütün avantaj Ahitçilerdeydi.
Hem de birçok bakımdan. Bir dragon, -sen polis anla- tutuklama
emri olmadan kimseyi tutuklayamazdı -sahibinin izni olmadan
atını ahıra bağlayamazdı, ona bakarsan- ama boş zamanlarında,
çalılıklarda pusuya yatıp dragonları teker teker vuran bir Ahit-
çiye engelleyecek hiçbir şey yoktu. Ki bunu da yaptılar. Şimdiyse
elindeki tabancasıyla çalılıklarda hırpalanmış zavallı azizle ilgili
koca bir edebiyat var; görevi başında ölen dragonsa bir canavar.”

“Richard gibi.”

“Richard gibi. Bizim kendi Tonypandy meselemizde ilerleye-
bildin mi bari?”

“Şey, Henry’nin o yasayı örtbas etmenin yanı sıra yürürlükten
kaldırmayı neden bu kadar dert edindiğini henüz bulamadım. Üstü
örtüldü ve unutulup gitti, ta ki yıllar sonra orijinal taslağı, kule ka-
yıtlarında şans eseri bulunana kadar. 1611’de basıldı. *Speed, His-
tory of Great Britain*¹⁴ adlı eserinde tam metnini bastı.”

“Ha. Öyleyse Titulus Regius ile ilgili hiçbir soru işareti kalmadı. Richard, yasanın dediği gibi tahta çıktı ve merhum More’un hikâyesi saçmalıktan ibaret. Ortada bir Elizabeth Lucy falan yoktu.”

“Lucy mi? Elizabeth Lucy de kim?”

“Ah, unutmuşum. O perdede sen sahnede yoktun. Merhum More’a göre Richard, Edward’ın metreslerinden biriyle, Elizabeth Lucy adında biriyle evli olduğunu iddia etti.”

Merhum More’dan ne zaman söz edilse genç Carradine’in yumuşak yüzüne düşen tiksinti dolu bakış, kusmasına ramak kalmış gibi görünmesine yol açıyordu.

“Çok saçma.”

“Kendini beğenmiş merhum More, öyle ifade ediyor.”

Konuyu kavrayan Carradine, “Eleanor Butler’ı neden gizlemek istediler?” diye sordu.

“Çünkü Edward’la gerçekten evlenmişti, çocuklar da gerçekten gayrimeşruydur. Ve bu arada, çocuklar gerçekten gayrimeşruyken hiç kimse onların lehine ayaklanmaz, onlar da Richard açısından bir tehlike oluşturmazdı. Woodville-Lancaster işgalinin, çocukların değil de -her ne kadar Dorset, çocukların üvey kardeşi olsa da- Henry’nin çıkarına olduğunu fark ettin mi? Hem yok oluşlarına dair söylentiler ona henüz ulaşmış olamazdı. Dorset-Morton başkaldırısının liderleri açısından, çocukların beş paralık değeri yoktu. Onlar Henry’yi destekliyorlardı. Bu şekilde Dorset’in eniştesi İngiltere tahtına oturacak, kraliçe de üvey kız kardeşi olacaktı. Meteliksiz bir kaçak için güzel bir dönüşüm.”

“Evet. Evet, asıl mesele bu, tamam; Dorset’in üvey kardeşini eski konumuna getirmek için savaşmaması. İngiltere’nin çocuğu kabullenmesi gibi bir şans söz konusu olsaydı, çocuğu kesinlikle desteklerdi. Bulduğum bir başka ilginç şeyi de söyleyeyim. Kraliçe ve kızları çok geçmeden mabetten çıktılar. Siz, oğlu Dorset hakkında konuşurken aklıma geldi. Mabetten çıkmakla kalmadılar, hiçbir şey olmamış gibi rahat rahat yaşadılar. Kızları saraydaki

şenliklere gittiler. Bir de ikramiyesi var bunun, nedir, biliyor musunuz?”

“Nedir?”

“Bu, *prenslerin ‘katledilmesinden’ sonra* oldu. Evet, bir şey daha söyleyeyim. İki oğlu, kötü ruhlu amcaları tarafından katledilmişken, kraliçe Fransa’daki diğer oğluna -Dorset’e- yazıyor ve eve dönüp -ona iyi davranacak- Richard ile barışmasını istiyor.”

Bir sessizlik oldu.

Ortada konuşacak serçe yoktu bugün. Yalnızca pencereye vuran yağmurun yumuşak sesi.

“Yorum yok mu?” dedi Carradine sonunda.

“Biliyor musun,” dedi Grant, “polis gözüyle baktığımızda Richard aleyhine hiçbir dava yok. Bunu, kelimenin tam anlamıyla söylüyorum. Mesele davanın yeterince iyi olmaması değil. Yani mahkemeye verecek kadar iyi olmaması değil. Kelimenin tam anlamıyla onun aleyhine hiçbir dava yoktu.”

“Ben de yok diyorum. Özellikle, bana ismini gönderdiğiniz o insanların her birinin, Richard, Bosworth’ta öldürüldüğü zaman sağ, işleri yolunda ve *özgür* olduğunu size söylemişken. Yalnızca özgür değildiler, aynı zamanda çok da iyi bakılıyorlardı. Edward’ın çocukları sarayda dans etmekle kalmıyor, aylık da alıyorlardı. Richard, kendi çocuğu öldüğünde o gruptan birini vâris tayin etti.”

“Hangisini?”

“George’un oğlunu.”

“Yani ağabeyinin çocukları üzerindeki hak mahrumiyeti kararını bozmak istedi.”

“Evet. Hatırlarsanız onun mahkûm edilmesine karşı çıkmıştı.”

“Merhum More bile öyle diyor. Demek ki Canavar III. Richard iktidarında, İngiltere tahtının tüm vârisleri işlerine baktılar, özgürce ve çekinmeden.”

“Daha fazlasıydılar. Genel bir planın parçasıydılar. Yani krallığın genel ekonomisinin ve krallığın parçası. Davies adında bir adamın, York kayıtlarından oluşan koleksiyonunu okuyorum. York şehrinin kayıtları yani; aileninki değil. Hem genç Warwick -George’un oğlu- hem de onun kuzeni genç Lincoln, konsey üyesiydiler. Şehir, onlara hitaben bir mektup yazmış. 1485’te. Dahası, York’taki görkemli bir *eğlentide*, Richard kendi oğlunu şövalye ilan ederken, aynı zamanda, genç Warwick’i de şövalye ilan etti.” Uzun bir süre durakladı ve sonra pat diye sordu: “Bay Grant, bu konuda bir kitap yazmak istiyor musunuz?”

“Kitap mı?” dedi Grant şaşırarak. “Tanrı korusun. Neden?”

“Çünkü ben yazmak istiyorum. Köylülerden çok daha iyi bir kitap olacaktır.”

“Yaz gitsin.”

“Hani, babama gösterecek bir şeyim olsun istiyorum. Mobilyaya, pazarlamaya ve satış grafiklerine ilgi duyamadığım için babam işe yaramaz biri olduğumu sanıyor. Benim yazdığım bir kitabı eline alırsa, o kadar da umutsuz bir vaka olmadığını anlayabilir. Aslında değişiklik olsun diye benimle övünmeye başlarsa şaşırمام.”

Grant, ona iyiliksever bir gözle baktı. “Sana Crosby Sarayı hakkında ne düşündüğünü sormayı unuttum,” dedi.

“Ah, iyi, iyi. III. Carradine görse yanında götürüp, Adirondacks diye bir yerde yeniden inşa etmek ister.”

“Richard’la ilgili şu kitabı yazarsan mutlaka isteyecektir. Kendini hissedar gibi görecektir. Adını ne koyacaksın?”

“Kitabın mı?”

“Evet.”

“Henry Ford’dan alıntı yapıp adını *History is the Bunk*¹⁵ koyacağım.”

“Harika.”

15 Tarih Palavradır (ç.n)

“Ancak yazmaya başlamadan önce, daha bir sürü okuma ve araştırma yapmam gerekiyor.”

“Kesinlikle. Henüz gerçek soruya ulaşmadın.”

“Nedir o?”

“Çocukları kim öldürdü?”

“Evet, doğru.”

“Henry kuleyi ele geçirdiğinde çocuklar hayattaydıysa, onlara ne oldu?”

“Evet, ona bakacağım. Ama hâlâ Titulus Regius’ın içeriğini örtbas etmenin, Henry için neden bu kadar önemli olduğunu öğrenmek istiyorum.”

Gitmek için ayağa kalktığında portrenin masada yüzüstü durduğunu fark etti. Uzandı ve resmi asıl yerine geri koyarak büyük bir özenle kitap yığınınına dayadı.

“Sen burada dur,” dedi, resmedilmiş Richard’a. “Seni ait olduğun yere geri koyacağım.”

Kapıdan çıkacağı sırada Grant şöyle dedi: “Aklıma Tonypandy olmayan bir tarih parçası geldi.”

“Evet?” diyerek durdu Carradine.

“Glencoe Katliamı.”

“Gerçekten olmuş mu?”

“Gerçekten oldu. Hem... Brent!”

Brent kapıdan içeri kafasını uzattı.

“Evet?”

“Bu katliam emrini veren adam, ateşli bir Ahitçiydi.”

CARRADINE gideli yirmi dakika olmamıştı ki çiçekler, kitaplar, şekerlemeler ve iyi niyetle yüklü Marta göründü. Grant'ı, Sir Cuthbert Oliphant tarafından nakledildiği haliyle, on beşinci yüzyılın derinliklerine dalmış halde buldu. Hiç alışık olmadığı bir dalgınlıkla selamladı onu Grant.

“İki oğlun, kayınbiraderin tarafından öldürülmüş olsaydı, ondan cömert bir aylık alır mıydın?”

“Bunu retorik bir soru olarak alıyorum,” dedi Marta, çiçek demetini bir kenara koyup, dolu vazolardan hangisinin demet için en uygunu olduğunu görmek amacıyla çevresine bakınırken.

“Dürüst olmak gerekirse bütün tarihçilerin deli olduğunu düşünüyorum. Şunu dinlesene: ‘Dul kraliçenin davranışını açıklamak zor; mabetten zorla alınmaktan mı korktu, yoksa yalnızca Westminster’daki kimsesiz yaşantısından bıktı da kaskatı bir duygusuzlukla oğullarının katiliyle uzlaşmaya mı karar verdi, belirsiz görünüyor.’ ”

“Merhametli Tanrım!” dedi Marta, bir elinde porselen vazo, diğerinde bir cam silindirle duraklayıp, meraklı bir şüpheyle Grant’a bakarken.

“Tarihçilerin ağzından çıkanları kulakları duyuyor mu sence?”

“Adı geçen dul kraliçe kimdi?”

“Elizabeth Woodville. IV. Edward’ın karısı.”

“Ha, evet. Bir keresinde onu oynadım. *Kısacık* bir roldü. Kral Yapan Warwick ile ilgili bir oyunda.”

“Ben yalnızca polisim tabii,” dedi Grant. “Belki de hiçbir zaman doğru ortamlara girmedim. Belki yalnızca iyi insanlarla karşılaşıyorumdur. İki çocuğunun katiliyle ahbab olan bir kadınla karşılaşmak için nereye gitmeli ki insan?”

“Yunanistan diyebilirim,” dedi Marta. “Antik Yunan.”

“Orada bile bir örneğini hatırlamıyorum.”

“Belki de akıl hastanesine. Elizabeth Woodville’de bir gerizekâllılık belirtisi var mıydı?”

“Kimsenin fark ettiği bir şey yoktu. Ve yirmi yıldan uzun süredir kraliçeydi.”

“Tabii bu iş, biraz kaba güldürü, umarım anlıyorsunuz,” dedi Marta, çiçek düzenlemesine devam ederken. “Trajedi değil. Evet, *Edward’ı* ve *küçük Richard’ı* öldürdü ama o aslında pek büyüleyici bir insan, hem zaten doğal ışıklı odalarda yaşamak romatizmayı azdırıyor.”

Grant güldü ve keyfi yerine geldi.

“Evet, doğru. Absürtlüğün zirvesi. Bu, ağırbaşlı tarihe değil, *Ruthless Rhymes’a*¹⁶ girer. İşte tarihçiler beni bu yüzden şaşırtıyor. Bir durumu *algılama* konusunda hiç yetenekleri yok sanki. Tarihi bir dikiz şovu gibi görüyorlar; uzak bir arka plana karşı iki boyutlu şekillerle.”

“Yırtık pırtık kayıtları didiklerken insanları öğrenmeye zaman bulamıyorsun herhalde. Kayıtlardaki insanları demiyorum, yalnızca insanları. Etten kemikten olanları. Ve durumlara nasıl tepki verdiklerini.”

Dürtüyü anlamanın Marta’nın sanatı olduğunu hatırlayan Grant, “Onu nasıl oynardın?” diye sordu.

“Kimi?”

“Mabetten çıkıp, yılda yedi yüz kron ve saray eğlencelerine gitme hakkı karşılığında çocuklarının katiliyle arkadaş olan kadını.”

“Oynayamazdım. Böyle bir kadın, ancak Euripides’te ve bir suçlunun evinde olur. İnsan böyle birini şamata olsun diye oynar. Düşününce, ondan çok güzel de vodvil olur. Şiirsel trajedinin parodisi. Kafiyesiz şiir türünde. Bir ara denemeliyim. Bir yardım matinesinde falan. Umarım mimozadan nefret etmiyorsundur. Ne tuhaf, seni bunca zamandır tanıyorum ama neyi sevip, neyi sevmediğini ne kadar az biliyorum. Çocuklarının katiliyle ahbab olan kadını kim icat etti?”

“Hiç kimse icat etmedi. Elizabeth Woodville mabetten çıktı ve Richard’dan aylık almayı kabul etti. Kendisine aylık tahsis edilmekle kalmadı, ödendi de. Kızları saraydaki eğlencelere gitti ve kadın, diğer oğluna -ilk evliliğinden olan oğluna- da Fransa’dan dönüp Richard’la barışsın diye mektup yazdı. Bunun nedenine ilişkin Oliphant’ın ileri sürdüğü tek fikirse, ya mabetten sürüklenerek çıkarılmaktan korkuyor olması (Mabetten sürüklenerek çıkarılan hiç kimseyi biliyor musun? Bunu yapan adam aforoz edilirdi -Richard ise kutsal kilisenin çok iyi bir oğluydu) ya da mabet yaşan-tısından sıkılmasıydı.”

“Peki, bu tuhaf davranışla ilgili teorin nedir?”

“En bariz açıklaması; çocukların sağ salim olmaları. O dönemde aksini iddia eden hiç kimse yok.”

Marta, mimoza filizlerini inceledi. “Evet, elbette. Şu hak mahrumiyeti cezası yasasında, hiçbir suçlama olmadığını söylemiştin. Richard’ın ölümünden sonra yani.” Marta’nın gözleri mimozadan masadaki portreye, oradan da Grant’a kaydı. “Sen, o halde, yani bir polis gibi, ciddi ciddi, Richard’ın çocukların ölümüyle uzaktan yakından ilgisinin bulunmadığını düşünüyorsun.”

“Kesinlikle eminim ki Henry, Londra’ya gelip de kuleyi ele geçirdiğinde onlar sağ ve iyiydiler. Çocuklar kayıp olsaydı, onun bundan bir skandal çıkarmayı ihmal etmesini açıklayacak hiçbir şey yok. Aklına bir şey geliyor mu?”

“Hayır. Hayır, yok tabii. Anlaşılır gibi değil. Bunun korkunç bir skandal olduğunu her zaman sorgusuz sualsiz kabul etmişimdir. Richard’a yapılan temel suçlamalardan biri olacağını. Sen ve tüylü kuzucuğum, tarihle güzel zaman geçiriyor gibisiniz. Zaman geçirmen ve dikenlerden kurtulman için küçük bir araştırma önerdiğimde, tarihin yeniden yazımına katkıda bulunacağım hiç aklıma gelmemişti. Unutmadan söyleyeyim, Atlanta Shergold vurmak için seni arıyor.”

“Beni mi? Onunla tanışmıyorum bile.”

“Yine de elinde silahla seni arıyor. Brent’in British Museum’a yaklaşımının, bir bağımlının uyuşturucusuna yaklaşımı halini aldığı söylüyor. Onu oradan çekip alamıyormuş. Fiziksel olarak alıp götürse bile Brent, aklında dönüp dolaşıp bu konulara geliyormuş; o kadar ki Brent’e kalırsa Atlanta olmasa da olurmuş. *To Sea in a Bowl* oyununu sonuna kadar oturup izlemeyi bile kesti. Onunla sık görüşüyor musun?”

“Sen gelmeden beş dakika önce buradaydı. Ama önümüzdeki birkaç gün boyunca ondan haber almayı beklemiyorum.”

Ancak bu konuda yanılıyordu.

Akşam yemeğinden hemen önce, kapı görevlisi elinde bir telgrafla çıkageldi.

Grant, postane zarfının kanadındaki incecik yalama yerinin altına başparmağını soktu ve iki sayfalık telgrafı çıkardı. Telgraf, Brent’ten geliyordu.

Kahretsin ve lanet olsun ki berbat bir şey oldu (stop). Bahsettiğim şu Latince vakayiname var ya hani (stop). Croyland Manastırı’ndaki keşişin yazdığı vakayiname (stop). İşte az önce onu okudum, söylenti orada var, çocukların öldüğüne ilişkin söylenti (stop). Richard’ın ölümünden önce yazılmış bu, batık demektir, değil mi, özellikle de ben battım, güzel kitabım

asla yazılmayacak (stop). Nehrinizde herkes intihar edebilir mi, yoksa sadece İngilizler'e mi mahsus?

Brent

Sessizliğin içinde kapı görevlisi şöyle dedi: "İadeli taahhütlü efendim. Cevap göndermek istiyor musunuz?"

"Ne? Yo, hayır. Hemen değil. Birazdan aşağıya gönderirim."

"Peki efendim," dedi kapı görevlisi, iki sayfalık telgrafa saygıyla baktı -kapı görevlisinin ailesinde bir telgraf tek sayfayla sınırlı olurdu- ve bu kez mırıldanmadan uzaklaştı.

Grant, telgraf yazışmasında, böylesine Atlantik ötesi bir abartıyla iletilen haberi düşündü. Yazıyı tekrar okudu.

Croyland, diye geçirdi içinden. Bir şeyleri çağırıyordu ama neden? Şu meselede şimdiye kadar hiç kimse Croyland'e değinmemişti. Carradine, yalnızca keşiş gibi birinin bir yerlerdeki vakayinamesinden söz etmişti.

Grant, meslek hayatında, tüm davasını görünürde mahveden olaylarla o kadar sık karşılaşmıştı ki yılgınlığa kapılmadı. Mesleki bir soruşturmada vereceği tepkiyi verdi. Bu üzücü olguyu çekip çıkardı ve baktı. Sakin kafayla. Duygularına kapılmadan. Zavallı Carradine'in şiddetli ümitsizliği olmadan.

"Croyland," dedi yine. Croyland, Cambridgeshire içinde bir yerdi. Yoksa Norfolk muydu? Oradaki sınırın üstünde bir yer, düzlük arazide.

Cüce, onun akşam yemeğiyle içeri girdi ve kâseye benzer yayvan tabağı, Grant'ın bir nebze rahatça yiyebileceği bir yere dayadı ama o, Cüce'nin farkında bile değildi.

"Oradan pudinginize kolayca uzanabilir misiniz?" diye sordu Cüce. Cevap vermediğini görünce, "Bay Grant, pudinginizi şuradaki köşeye bıraksam ona uzanabilir misiniz?" diye tekrar etti.

"Ely!" diye bağırdı Grant kadına.

“Ne?”

“Ely,” dedi; yumuşak bir sesle, tavana.

“Bay Grant, kendinizi iyi hissetmiyor musunuz?”

Cüce’nin pek pudralı ve kaygılı küçük yüzünü, kendisiyle tanıdığı çatlakların arasına izinsiz girdiğinde fark etti.

“İyiyim ben, iyiyim. Hayatımda hiç bu kadar iyi olmamıştım. Bir dakika bekle, sen iyi bir kızsın, benim için aşağıya bir telgraf gönder. Defterimi ver bana. Şu puding kalabalığından ona uzanamıyorum.”

Cüce ona defterle kalemi verdi ve Grant, iadeli taahhütlü formuna şöyle yazdı:

Bana, aynı tarihlerde Fransa’da dolaşan benzer bir söylenti bulabilir misin?

Grant

Sonra akşam yemeğini afiyetle yedi ve iyi bir gece uykusuna niyetlendi. Tam bilinçsizliğe giden patıkada, o tatlı yarı yol evresinde süzülüyordu ki birinin onu incelemek için üzerine eğildiğini fark etti. Kim olabileceğini görmek üzere gözlerini açtığında, doğrudan Amazon’un, yumuşak lamba ışığı altında her zamankinden daha iri ve masum görünen kaygılı, özlem dolu, kahverengi irislerine baktı. Elinde sarı bir zarf tutuyordu.

“Ne yapacağımı bilemedim,” dedi. “Sizi rahatsız etmek istemedim ama önemli mi, değil mi, onu da bilemedim. Bir telgraf-tır, hani. Bilinmez ki. Bu gece elinize geçmese toplam on iki saatlik gecikme demektir. Hemşire Ingham’ın mesaisi bitmişti, yani saat onda Hemşire Briggs gelene kadar rica edecek hiç kimse de yoktu. Umarım sizi uyandırmamışımdır. Sahiden uyumuyordunuz, değil mi?”

Grant, onu doğruyu yaptığına ikna ettiğinde, Amazon tutuğu derin nefesi öyle bir salıverdi ki az kalsın Richard'ın portresi devrilecekti. Grant telgrafı okurken, o da, telgrafın içerebileceği herhangi bir kötü haber karşısında ona destek olmaya hazır bir edayla yanında bekledi. Amazon'a göre bütün telgraflar kötü havadisler iletirdi.

Telgraf, Carradine'dan geliyordu.

Şöyle diyordu: "Yani başka bir, tekrarlıyorum, başka bir suçlama olsun mu istiyorsunuz, tekrarlıyorum, istiyorsunuz, soru işareti -Brent."

Grant, iadeli taahhütlü formunu aldı ve şöyle yazdı: "Evet. Tercihen Fransa'da."

Sonra Amazon'a şöyle dedi: "Işığı söndürebilirsin bence. Sabah yediye kadar uyuyacağım."

Carradine'i bir daha ne zaman göreceğini ve şu çok istediği ikinci bir söylentinin örneğini bulma ihtimalinin ne olduğunu merak ederek uykuya daldı.

Ama çok geçmeden Carradine çıkageldi, hiç de intihar edecek gibi durmuyordu. Doğrusu, acayip bir şekilde genişlemiş görünüyordu. Paltosu, daha az *vücutunun uzantısı*, daha çok bir giysi gibi görünüyordu. Grant'a bakan gözleri parlıyordu.

"Bay Grant, siz bir harikasınız. Scotland Yard'da sizin gibisi var mı? Yoksa özel mi sayılıyorsunuz?"

Grant ona adeta şüpheyle bakıyordu. "Bana Fransız örneğiyle geldiğini söyleme!"

"Benden bunu istemediniz mi?"

"Evet. Ama ümitlenmeye cesaret edemedim. İhtimal çok düşük görünüyordu. Fransa'daki söylenti hangi şekli almış? Vakayiname mi? Mektup mu?"

"Hayır. Çok daha şaşırtıcı bir şey. Aslında çok daha korkutucu. Anlaşılan, Fransa Şansölyesi, Tours'daki meclise yaptığı bir

konuşmada bu söylentiden bahsetmiş. Doğrusu bu konuda pek dokunaklı konuşmuş. Bir bakıma, onun belagati, bu durumda bulabildiğim tek avuntu kırıntısı.”

“Neden?”

“Çünkü bana daha çok, kendi yurttaşlarının hoşuna gitmeyecek önlemler alan birine karşı, bir senatörün aceleci davranışı gibi geldi. Devletten çok siyaset, bilmem anlatabildim mi?”

“Sen Scotland Yard’da olmalıydın Brent. Şansölye ne demiş?”

“Şey, bu Fransızca ve benim Fransızcam çok iyi değildir, siz okursanız daha iyi olur.”

Çocuksu yazısının bulunduğu bir yaprağı ona verdi ve Grant okumaya başladı: “*Regardez, je vous prie, les événements qui après la mort du roi Edouard sont arrivés dans ce pays. Contemplez ses enfants, déjà grands et braves, massacrés impunément, et la couronne transportée a l’assassin par la faveur des peuples.*”

“*Ce pays,*” dedi Grant. “Demek ki İngiltere’ye karşı çok doluydu. Hatta çocukların *katledilmesinin*, İngiliz halkının isteğiyle gerçekleştiğini bile ileri sürüyor. Barbar bir ırk gibi gösteriliyoruz.”

“Evet. Demek istediğim bu. Puan kazanan bir kongre üyesi. Aslında, Fransız krallığı o yıl Richard’a bir büyükelçi göndermiş -yaklaşık altı ay sonra-, yani onlar söylentinin doğru olmadığını muhtemelen öğrenmişlerdi. Richard, onların yolculuğu için bir geçiş belgesi imzaladı. Ona hâlâ cinayetler işleyen bir dokunulmaz diye küfrediyor olsalardı, Richard herhalde bunu yapmazdı.”

“Hayır. Bana her iki yazılı iftiranın tarihlerini verebilir misin?”

“Elbette. İşte burada. Croyland’deki keşiş, olaylar hakkında 1483 yazının sonlarında yazdı. Ortada çocukların öldürüldüğüne dair bir söylentinin dolaştığını, fakat nasıl yapıldığını kimsenin bilmediğini söylüyor. Meclis toplantısındaki iğrenç tokatsa, Ocak 1484’te.”

“Mükemmel,” dedi Grant.

“Başka bir söylenti örneğinin bulunmasını ne diye istiyordunuz?”

“Çapraz kontrol için. Croyland nerede, biliyor musun?”

“Evet. Fen bölgesinde.”

“Fen bölgesinde. Ely yakınında. Morton, Buckingham’ın suçlamasından kaçtıktan sonra Fen bölgesinde saklanmıştı.”

“Morton! Tabii ya.”

“Eğer ulak Morton’sa, anakaraya gittiğinde orada başka bir isyanın patlak vermesi gerekirdi. Morton, İngiltere’den 1483 sonbaharında kaçtı, söylentiye hemen 1484 yılının Ocak ayında ortaya çıkıyor. Lafı açılmışken, Croyland hayli ıssız bir yerdir; kaçak bir piskoposun yurtdışına çıkışını ayarlayıncaya kadar saklanabileceği ideal bir yer.”

“Morton!” dedi tekrar Carradine, ismi dilinde yuvarlayarak. “Bu işte ne zaman bir dalavere çıksa ayağını Morton’a çarpıyorsun.”

“Sen de fark ettin demek.”

“Richard taç giymeden önce, ona suikast düzenleme komplosunun beyniydi, tacı giydikten sonra Richard’a karşı başlayan ayaklanmanın arkasında da o vardı ve işte anakaraya giderken bir salyangoz gibi bıraktığı izlerde bile yapış yapış yıkıcılık var.”

“Şe-yy, salyangoz kısmı yalnızca çıkarım. Mahkemede delil yerine geçmez. Ama kanalın öte yanına geçtikten sonra giriştiği faaliyetlerde hiçbir belirsizlik yok. Tam zamanlı yıkıcılığa soyundu. O ve Christopher Urswick adında bir kafadarı, Henry’nin çıkarı için arı gibi çalıştılar; Richard’a karşı düşmanlığı körüklemek adına İngiltere’ye *mektuplar ve gizli haberciler gönderdiler.*”

“Öyle mi? Mahkemede neyin delil yerine geçip geçmeyeceğini sizin kadar bilemem ama izniniz olursa, bana göre salyangozun izleri oldukça kabul edilebilir bir çıkarım. Richard’ın altını oymak için Morton’ın denizaşırı bir yere gidene kadar beklediğini sanmıyorum.”

“Hayır. Hayır, elbette beklemedi. Richard’ın gitmesi, Morton için ölüm kalım meselesiydi. Richard gitmediği takdirde, John

Morton'ın kariyeri sona erecekti. Bitecekti. Yalnızca artık terfi alamayacak olması bile değildi söz konusu olan. Hiçbir şey olamayacaktı. Sayısız geçim kaynağını kaybedecek, basit rahip cübbesiyle kalakalacaktı. O, John Morton. O ki elini uzatsa başpiskoposluğu alacak durumdaydı. Ama Henry Tudor'un tahta çıkmasına yardım edebilirse Canterbury Başpiskoposu olmakla kalmaz, kardinal bile olabilirdi. Ah, evet, İngiltere'yi Richard'ın yönetmemesi-nin Morton açısından vahim, son derece büyük bir önemi vardı."

"Eh," dedi Brent, "hükümet devirme işi için doğru adamdı. Vicdan ne anlama gelir, bildiğini sanmıyorum. Çocuk öldürme gibi küçük bir söylenti, ona çocuk oyuncağı gibi gelmiştir."

"Buna gerçekten inandığına dair tuhaf bir olasılık her zaman var elbette," dedi Grant, Morton nefretinin bile üstesinden gelen, delilleri tartma alışkanlığıyla.

"Çocukların öldürüldüğüne inanıyor muydu?"

"Evet. Belki bu söylenti bir başkasının icadıydı. Ne de olsa ülke, Lancaster masallarından geçilmiyor olsa gerekti; kimi salt kötü niyetli, kimi propaganda amaçlı. O da son duyduğunu devam ettirmiş olabilir."

"Hah! Çocukların gelecekte öldürülmesine zemin hazırladıysa şaşırmam," dedi Brent sert bir şekilde.

Grant güldü. "Ben de," dedi. "Senin şu Croyland keşişinde başka neler var?"

"Bir parça da teselli. Size panikle yazdığım o telgraftan sonra, onun sözünün asıl gerçek olarak kabul edilemeyeceğini anladım. Dış dünyadan önüne hangi dedikodu gelmişse yazmış. Örneğin diyor ki; York'ta, Richard'ın ikinci bir taç giyme töreni yapılmış. Bu kesinlikle doğru değil tabii. Taç giyme töreni gibi bilinen, büyük bir gerçekte yanılabiliriyorsa, muhabir olarak ona güven duyulamaz. Ama yeri gelmişken, Titulus Regius hakkında bilgisi vardı. İşin aslını kaydetti, Leydi Eleanor dâhil."

“İlginç. Croyland'deki bir keşiş bile Edward'ın kiminle evlenmekle yükümlü olduğunu duymuş.”

“Evet. Merhum More, Elizabeth Lucy'yi çok sonradan uydurmuş olmalı.”

“Richard'ın hak iddiasını, annesinin ayıbına dayandırıdığına ilişkin ağza alınamaz rivayet de cabası.”

“Ne?”

“Diyor ki; Richard, Edward ve George'un, annesinin başka bir babadan olma çocukları olduğunu, tek meşru çocuğun ve dolayısıyla tek gerçek vârisin kendisi olduğunu iddia eden bir vaaz verdirmiş.”

“Merhum More, çok daha ikna edici bir hikâye uydurabilirdi,” dedi Carradine umursamaz bir alaycılıkla.

“Evet. Özellikle de iftira atıldığında Richard annesinin evinde yaşıyorken!”

“Doğru, öyleydi. Bunu unutmuşum. Doğru dürüst polis beyni yok bende. Bu çok iyi, Morton'ın söylentinin taşıyıcısı olması hakkında söylediğiniz. Yine de söylentinin başka bir yerde daha dolaştığını varsaymalı.”

“Bu elbette mümkün. Ama ellilikleri önüne sermeye hazırım ki dolaşmıyordu. Çocukların kayıp olduğuna dair genel bir söylentiye bir an bile inanmadım.”

“Neden olmasın?”

“Cevaplanamaz olduğunu düşündüğüm bir nedenden. Eğer ortada genel bir huzursuzluk, açıkça yıkıcı herhangi bir söylenti veya hareket olsaydı, Richard onları mat etmek için gerekli adımları derhal atardı. Sonraları, yeğeni Elizabeth'e -çocukların en büyük ablaları- evlenme teklifi ettiği söylentisi ortalıkta dolaştığında şahin gibi atıldı Richard. Farklı farklı şehirlere mektuplar göndererek, söylentiye sert ve açık bir şekilde inkâr etmekle kalmadı, aynı zamanda, o kadar öfkeliydi ki -ayrıca belli ki adının karalanmamasına da çok dikkat ediyordu- Londra'nın 'ağır toplarını' bulabildiği

en büyük salona davet etti -hepsini tek seferde karşısına alabilsin diye- ve o konuda ne düşündüğünü yüzlerine söyledi.”

“Evet. Tabii, haklısınız. Ortada genel bir söylenti olsaydı, Richard halk önünde bunu yalanlardı. Ne de olsa bu, yeğeniyle evleneceği söylentisinden çok daha korkunç.”

“Evet, aslında o günlerde yeğeninle evlenmek için özel izin alabiliyordun. Bildiğim kadarıyla, galiba hâlâ alabiliyorsun. Scotland Yard’da benim alanıma girmiyor. Kesin olan bir şey varsa o da; Richard evlilik söylentisini yalanlamak için her çareye başvurduysa, o zaman cinayet söylentisine, böyle bir söylenti var olsaydı eğer, son noktayı koymak için çok daha fazlasını yapacağı. Sonuç kaçınılmaz: Çocukların kaybolduğuna veya cinayete kurban gittiklerine dair hiçbir yaygın söylenti yoktu.”

“Yalnızca Fen bölgesi ile Fransa arasında incecik bir sızıntı.”

“Yalnızca Fen bölgesi ile Fransa arasında incecik bir sızıntı. Resimde, hiçbir şey, çocuklara ilişkin bir kaygıyı akla getirmiyor. Demek istediğim şu: Bir polis soruşturmasında, suçun şüphelilerinde herhangi bir davranış anormalliği ararsın. Perşembe akşamları her zaman sinemaya giden X, ne oldu da bütün akşamlar arasında o akşam gitmemeye karar verdi? Neden Y, biletin dönüşünü her zamanki gibi aldı da, her zamankinden farklı olarak bu sefer kullanmadı? Bu tür şeyler. Ama Richard’ın tahta çıkışı ile ölümü arasındaki kısacık zamanda, herkes tamamen normal davranıyor. Çocukların annesi mabetten çıkıp Richard’la barışıyor. Kızlar saray yaşamlarına kaldıkları yerden devam ediyorlar. Büyük olasılıkla oğlanlar, babalarının ölümüyle aksayan derslerine dönüyorlar. Genç kuzenleri konsey üyesi ve öyle saygınlar ki York şehri onlara hitaben mektuplar yazıyor. Bu oldukça normal, barışçıl bir görüntü; herkes olağan yaşantısına devam ediyor, aile içerisinde çarpıcı ve gereksiz bir cinayet işlendiğine dair hiçbir izlenim yok.”

“Her şeye rağmen bu kitabı yazabilirim gibi geliyor, Bay Grant.”

“Kesinlikle yazacaksın. Yalnızca Richard’ı üzerine atılmış çamurdan kurtarmak değil, yıllık yaklaşık yedi yüz şilin ve yan ödemeler karşılığında oğullarının öldürülmesine göz yummakla suçlanan Elizabeth Woodville’i de temize çıkarmak zorundasın.”

“Kitabı yazıp havada bırakamam tabii. Çocukların başına ne geldiği hakkında hiç değilse bir teorim *olmak* zorunda.”

“Olacak.”

Carradine, uysal bakışını Thames üzerindeki küçük, yüne benzer bulutlardan çekti ve gözlerinde bir soru işaretiyle Grant’a baktı.

“Bu ifade de neyin nesi?” diye sordu. “Ne diye pişmiş kelle gibi sırtıyorsunuz?”

“Şey, polis yöntemleriyle ilerliyordum. Gelmeni beklediğim o boş günler boyunca.”

“Polis yöntemleri mi?”

“Evet. Bu işten kimin çıkarı var, filan. Çocukların ölümünün Richard’a zerre kadar yarar getirmeyeceğini keşfettik. O halde, bu meselede kimin çıkarının *olduğunu* enine boyuna düşünmekle devam edeceğiz. İşte burada, Titulus Regius devreye giriyor.”

“Titulus Regius’ın cinayetle ne ilgisi var?”

“VII. Henry, çocukların en büyük ablalarıyla evlendi. Elizabeth ile.”

“Evet.”

“Tahtı işgaline York yanlılarını razı etti.”

“Evet.”

“Titulus Regius’ı feshederek Elizabeth’i meşrulaştırdı.”

“Kuşkusuz.”

“Ama çocukları meşrulaştırınca, otomatik olarak iki oğlanı da Elizabeth’ten önce tahtın vârisi yapmış oldu. Aslında Titulus Regius’ı feshederek büyük oğlanı İngiltere kralı yaptı.”

Carradine dilini şaklattı. Gözlük çerçevelerinin ardında, gözleri sevinçten parlıyordu.

“Böylece,” dedi Grant, “soruşturmaya bu hatlar üzerinden devam etmeyi öneriyorum.”

“Elbette. Ne istiyorsunuz?”

“Tyrrel’in şu itirafı hakkında daha çok bilgi. Ama öncelikle ve en önemlisi, ilgili insanların nasıl hareket ettiklerini öğrenmek istiyorum. Onlara ne oldu; birilerinin söylediklerini nakleden birileri olmadan. Aynen Edward’ın beklenmeyen ölümünden sonra Richard’ın tahta çıkışı konusunda yaptığımız gibi.”

“Güzel. Ne öğrenmek istiyorsunuz?”

“Richard’ın böyle sağ, sağlıklı ve dört başı mamur bıraktığı bütün York vârislerinin akıbetini öğrenmek istiyorum. Her birinin. Benim için bunu yapabilir misin?”

“Tabii ki. Çok basit.”

“Ve Tyrrel hakkında daha çok şey bilmeyi sineye çekebilirim. Adamın kendisine dair şeyler yani. Kim olduğuna, neler yaptığına dair.”

“Bunu yapacağım.” Carradine, öylesine görev yüklenmiş bir havayla ayağa kalktı ki Grant, bir anlığına, sahiden de paltosunun düğmelerini ilikleyeceğini sandı. “Bay Grant, size o kadar minnettarım ki tüm bu... Bu...”

“Bu gırgır şamata için mi?”

“Ayağa kalktığınızda, sizi... Sizi... Sizi Londra Kulesi civarında gezdireceğim.”

“Gel şunu, tekneyle Greenwich’e gidiş dönüş yapalım. Ada ırkımız denizciliğe tutkundur.”

“Yataktan kalkmanızın tahminen ne kadar süreceğini hesaplıyorlar, biliyor musunuz?”

“Sen vârisler ve Tyrrel hakkında haberler getirmeden önce kalkmış olurum.”

CARRADINE geri geldiğinde, Grant yataktan çıkmamıştı ama doğrulmuş oturuyordu.

“İnanamazsın,” dedi Brent’e, “tavandan sonra karşı duvar ne kadar büyüleyici görünüyor. Ve oradaki dünya ne küçük, ne acayip.”

Carradine’in bu gelişme karşısındaki gözle görülür sevinci, onu duygulandırdı ve ancak bir süre geçtikten sonra sadede gelebildiler. Lafı önce Grant açmak zorunda kaldı: “Ee, York vârisleri VII. Henry döneminde nasıl yaşamışlar?”

“Ha, evet,” diyen delikanlı, her zamanki not tomarını çıkardı ve sağ başparmağıyla bir sandalyeyi üst demirinden kancalayıp çekti. Sandalyeye oturdu. “Nereden başlayayım?”

“Pekâlâ, tanıdığımız Elizabeth’ten başla. Henry’yle evlendi ve ölene kadar İngiltere kraliçesi olarak kaldı; daha sonra Henry, İspanya’nın deli Juana’sına teklif götürdü.”

“Evet. Henry’yle 1486 ilkbaharında evlendi –Ocak’ta, daha doğrusu; Bosworth’tan beş ay sonra- ve 1503 ilkbaharında da öldü.”

“On yedi yıl. Zavallı Elizabeth. Henry ile yetmiş yıl gibi gelmiştir. O, üstü kapalı bir şekilde *karısına çok düşkün olmayan biri* diye anılıyordu. Aileyle devam edelim. Edward’ın çocuklarıyla yani. İki oğlanın akıbetleri bilinmiyor. Cecily’ye ne oldu?”

“Edward’ın yaşlı amcası Lord Welles ile evlendi ve Lincolns-hire’da yaşamaya gönderildi. Çocuk olan Anne ve Katherine, yeterince büyüdüklerinde, iyi Lancaster yanlılarıyla evlendiler. En küçükleri Bridget, Dartford’da rahibe oldu.”

“Şu ana kadar yeterince akılcı. Sırada kim var? George’un oğlu.”

“Evet. Genç Warwick. Ömür boyu kuleye hapsedildi ve kaçmayı planladığı iddiasıyla idam edildi.”

“Tamam. Ya George’un kızı? Margaret.”

“Salisbury Kontesi oldu. Uydurma bir suçla VIII. Henry tarafından idam edilişi, yargı cinayetlerinin klasik bir örneği gibi görünüyor.”

“Ya Elizabeth’in oğlu? Alternatif vâris?”

“John de la Pole. Burgundy’deki teyzesinin yanında yaşamaya gitti, ta ki...”

“Richard’ın kız kardeşi Margaret ile yaşamaya.”

“Evet. Simnel Ayaklanması’nda öldü. Ama onun kendinden küçük bir erkek kardeşi vardı, siz onu listeye koymamışsınız. VIII. Henry tarafından idam edildi. Bir aman tezkeresi çerçevesinde VII. Henry’ye teslim olmuştu. Henry de, galiba, bunu yok saymanın şansını döndürebileceğini düşündü. Her halükarda John, kotasını hemen hemen tüketmişti. VIII. Henry hiç risk almadı. De La Pole ile durmadı. Şu listeye almadığınız dört kişi daha vardı. Exeter, Surrey, Buckingham ve Montague. Grubun tamamından kurtuldu.”

“Peki ya Richard’ın oğlu? John? Gayrimeşru olan.”

“VII. Henry ona yıllık 20 sterlin maaş bağladı ama grubun içinden ilk giden o oldu.”

“Hangi suçtan?”

“İrlanda’ya gitmek üzere bir davet aldığı şüphesiyle.”

“Şaka yapıyorsun.”

“Yapmıyorum. İrlanda, krala sadakat isyanının odağıydı. York ailesi, İrlanda’da çok sevilirdi ve oralardan bir davet almak, Henry’nin gözünde ölüm fermanıyla eşdeğerdi. Gerçi anlamıyorum, Henry bile küçük John’la neden uğraşsın? Yeri gelmişken, ‘Foedera’ya göre ‘çalışkan, iyi niyetli bir çocuk’tu.”

“Onun iddiası Henry’ninkinden iyiydi,” dedi Grant çok sert bir ifadeyle. “O, bir kralın gayrimeşru tek çocuğuydu. Henry ise bir kralın küçük oğlunun gayrimeşru oğlunun torununun oğluydu.”

Bir süre sessizlik oldu.

Sonra Carradine sessizliği bozarak, “Evet,” dedi.

“Neye evet?”

“Düşündüğünüz şeye.”

“Öyle görünüyor, değil mi? Yalnızca ikisi listede yok.”

Bir kez daha sessizliğe büründüler.

“Hepsi yargı cinayetleriydi,” dedi Grant az sonra. “Yasal kılıfı olan cinayetler. Ama iki çocuk aleyhine ölüm cezası veremezsin.”

“Veremezsin,” dedi Carradine ve serçeleri izlemeyi sürdürdü. “Hayır, başka bir yoldan halledilmeliydi. Sonuçta, önemli olan onlardı.”

“Hayati önem taşıyan onlardı.”

“Nereden başlıyoruz?”

“Richard’ın tahta çıkışında yaptığımız gibi... Henry’nin hükümdarlığının ilk aylarında herkesin nerede olduğunu ve ne yaptığını öğren. İktidarının ilk yılında diyelim. Düzenin bir yerinde bir kırılma olacaktır, tıpkı çocuğun taç giyme töreni hazırlıklarında olduğu gibi.”

“Doğru.”

“Tyrrel ile ilgili bir şey buldun mu? Kim olduğunu?”

“Evet. Hiç de kafamda canlandırdığım gibi değilmiş. Onun bir tür asalak olduğunu hayal etmiştim; siz de öyle düşünmemiş miydiniz?”

“Evet, sanırım düşündüm. Öyle değil miymiş?”

“Hayır. Önemli bir kişiydi. Gippingli Sir James Tyrrel’di o. IV. Edward için değişik komitelerde, sanırım böyle diyebilirsiniz, yer

aldı. Berwick Kuşatması'nda Banneret Şövalyesi yapıldı, ne demekse artık. Richard döneminde durumu iyiydi, gerçi Bosworth Savaşı'nda bulunup bulunmadığını öğrenemedim. O savaşa bir sürü insan geç geldi -biliyor muydunuz- o yüzden özel bir anlamı olduğunu sanmıyorum. Neyse işte, kafamda hep resmettiğim, kazanma hırsıyla yanıp tutuşan o dalkavuk herif değildi Tyrrel."

"İlginç. VII. Henry idaresinde nasıl yaşadı?"

"Şey, *gerçekten* ilginç olan şey bu. York ailesinin böylesine iyi ve başarılı bir hizmetkârıyken, anlaşılan Henry idaresinde iyice serpilmiş. Henry onu Guisnes Zabiti olarak atadı. Sonra da Roma'ya büyükelçi olarak gönderildi. Etaples Anlaşması'nı müzakere eden delegelerden biriydi. Ve Henry, Galler'deki bazı arazilerin gelirlerini ömür boyu ona bağışladı ama onları Guisnes eyaletinin eşit değerdeki gelirleriyle takas ettirdi -nedenini aklım almıyor."

"Benim alıyor," dedi Grant.

"Alıyor mu?"

"Aldığı bütün paye ve görevlerin İngiltere dışında olduğu dikkatini çekti mi? Arazi gelirleri ödülü bile."

"Evet, öyle. Bu size ne ifade ediyor?"

"Şimdilik hiçbir şey. Belki de bronşiti için Guisnes'in bronşitine daha iyi geldiğini gördü. Tarihi alışverişlerden çok fazla anlam çıkarılabilir. Shakespeare'in oyunları gibi; adeta sonsuz sayıda yoruma açıktırlar. VII. Henry ile bu balayı daha ne kadar sürdürdüler?"

"Ah, epeyce uzun bir zaman. 1502'ye kadar her şey tıkırındaydı."

"1502'de ne oldu?"

"Henry, Tyrrel'in, kuledeki York topluluğundan birinin Almanya'ya kaçmasına yardım etmeye hazır olduğunu duydu. Guisnes'deki kaleyi kuşatması için tüm Calais garnizonunu gönderdi. Yeterince çabuk olmadı o iş, bu yüzden kraliyet mührü koruyucusunu gönderdi -ne olduğunu biliyor musunuz?"

Grant başıyla onayladı.

“Kraliyet mührü koruyucusunu gönderdi, -siz İngilizler kardeşlik nişanlarınız için ne isimler uydurmuşsunuz-, Calais’teki bir geminin güvertesine çıkıp, hazine bakanı ile görüşmesi halinde, ona güvenli geçiş tezkeresi sunma teklifiyle.”

“Sakın söyleme.”

“Gerek yok, değil mi? Kendini kulede bir zindanda buldu. Ve 6 Mayıs 1502’de *büyük bir hızla ve yargılanmadan* başı vuruldu.”

“Peki ya itirafı?”

“Öyle bir şey yoktu.”

“Ne?”

“Bana öyle bakmayın. Sorumlusu ben değilim.”

“Çocukların cinayetini itiraf ettiğini sanıyordum.”

“Evet, çeşitli kaynaklara göre öyle. Ama onlar bir itirafın anlatımları, yani resmi bir belge değil, bilmem anlatabiliyor muyum?”

“Yani Henry bir itiraf yayınlamadı mı?”

“Hayır. Maaşlı tarihçisi Polydore Virgil, cinayetin nasıl işlendiğine dair bir hikâye yazdı. Tyrrel öldükten sonra.”

“Ama Tyrrel, Richard’ın azmettirmesiyle çocukları öldürdüğünü itiraf ettiyse neden bu suç ona isnat edilmedi, neden halk önünde yargılanmadı?”

“Kafamda canlandıramıyorum.”

“Şunu açıklığa kavuşturalım. Tyrrel ölene kadar, Tyrrel’in itirafıyla ilgili hiçbir şey duyulmadı.”

“Duyulmadı.”

“Tyrrel, yaklaşık yirmi yıl önce, ta 1483’te, Warwick’ten Londra’ya koşturduğunu, kulenin anahtarlarını zabitten -ismini unutuyorum-”

“Brackenbury. Sir Robert Brackenbury.”

“Evet. Sir Robert Brackenbury’den kulenin anahtarlarını bir geceliğine aldığını, çocukları öldürdüğünü, anahtarları geri verdiğini ve Richard’a bunu rapor ettiğini itiraf ediyor. İtiraf ediyor ve böylece propagandası epeyce yapılmış olması gereken bir gizeme son noktayı koyuyor, ama buna rağmen ona halk önünde hiçbir şey yapılmıyor.”

“Hiç.”

“Mahkemeye böyle bir hikâyeye gitmezdim.”

“Ben aklımdan bile geçirmezdim. Duyduğum en şarlatanca masal.”

“Brackenbury’yi getirtip anahtarları verdiğini doğrulamasını veya reddetmesini bile istemediler mi?”

“Brackenbury, Bosworth’ta öldürüldü.”

“Onun ölümü de münasip oldu, desene.” Uzandığı yerde bunu düşündü. “Biliyor musun, Brackenbury Bosworth’ta öldüyse, o zaman lehimize küçük bir delil parçası daha var.”

“Nasıl? Ne?”

“Bu gerçekten olmuşsa, yani Richard’ın emriyle anahtarlar bir geceliğine teslim edildiyse, o zaman kuledeki kідemsiz görevlilerin birçoğu bunun farkına varmıştır. Henry kuleyi ele geçirdiğinde bunlardan bir veya ikisinin, bu masalı Henry’ye anlatmaya gönüllü olmaması anlaşılır gibi değil. Özellikle çocuklar kayıptıysa. Brackenbury ölmüştü. Richard ölmüştü. Kulenin komutasını alan kişiden, çocukları ortaya çıkarması beklenirdi. Ortaya çıkmıyorlarsa da şöyle *demeliydi*: ‘Bir gece zabıt anahtarları teslim etti, çocuklar o zamandan beri ortada yok.’ Anahtarları veren adamın arkasından en acımasız naralar atılırdı. Richard’a karşı açılan davada *Delil A* olurdu, onu bulup getirmekse Henry’nin koltuklarını kabartırdı.”

“O değil de, Tyrrel kuledekiler tarafından tanınmadan geçemeyecek kadar ünlü biriydi. O günün küçük Londrası’nda hayli tanınmış bir figürdü herhalde.”

“Evet. Bu hikâye doğru olsaydı Tyrrel, çocukların cinayetinden ötürü 1485’te yargılanır ve idam edilirdi, hem de ayan beyan. Onu koruyacak kimsesi yoktu.” Sigarasına uzandı. “Böylece elimizde kalan; Henry’nin, Tyrrel’i 1502’de idam ettiği ve evcil tarihçileri aracılığıyla Tyrrel’in yirmi yıl önce prensleri öldürdüğünü itiraf ettiğini duyurduğu.”

“Evet.”

“Ve itiraf ettiği bu canavarlıktan ötürü, Tyrrel’i yargılamamasına hiçbir zaman, hiçbir yerde, hiçbir gerekçe göstermedi.”

“Hayır. Kestirebildiğim kadarıyla göstermedi. Bir yengeç gibi hareket eden biriymi, anlarsınız ya. Hiçbir meselede asla düz bir çizgide ilerlemedi, cinayette bile. Başka bir şey gibi görünmesi için üstünün örtülmesi gerekiyordu. Cinayeti gizleyecek bir yasal bahane buluncaya kadar yıllarca bekledi. Tirbuşon gibi bir akli vardı. VII. Henry olarak ilk resmi icraatının ne olduğunu biliyor musunuz?”

“Hayır.”

“Bosworth’ta, Richard için savaşan adamların bazılarını *ihanet suçuyla* idam etmek. Ve bunu kanunen ihanet haline getirmeyi nasıl başardığını biliyor musunuz? Kendi iktidarının başlangıç tarihi olarak Bosworth’tan bir gün öncesini saptayarak. Bu çapta dalavere kabiliyetine sahip birinin, her şeye kabiliyeti vardır.” Grant’ın ikram ettiği sigarayı aldı. “Ama yakayı sıyıramadı,” dedi delikanlı, ağırbaşlı bir neşeyle. “Hayır efendim, yakayı sıyıramadı. İngilizler, Tanrı onları kutsasın, buna bir dur dediler. Git işine dediler.”

“Nasıl?”

“Ülkenin mutlak hâkimine hizmet eden hiç kimsenin ihanetten suçlu bulunamayacağını, para cezası veya hapis cezası ile mağdur edilemeyeceğini belirten parlamento kararını, şu hoş ve kibar İngiliz tarzıyla ona sundular ve onu bu yasayı onaylamaya razı ettiler. Şu acımasız nezaket yok mu, ne kadar da İngiliz. Üç beş dalaveresinden hoşlanmadılar diye sokaklarda bağırıp çağırmak veya taş atmak yok. Sineye çekeceği hoş, güzel, kibar, makul bir kanun.

Bahse girerim tepesi atmıştır. Şey, gitmem gerek. Oturduğunuzu ve dikkat kesildiğinizi görmek kesinlikle çok güzel. Bana kalırsa çok geçmeden Greenwich gezisine gideriz. Greenwich'te ne var?"

"Çok güzel mimari yapılar ve güzelce yayılan çamurlu bir nehir."

"Hepsi bu mu?"

"Birkaç da iyi birahane."

"Greenwich'e gidiyoruz o halde."

Carradine gittiğinde, Grant yatakta kaykılarak uzandı ve III. Richard döneminde zenginleşip de VII. Henry döneminde mezarı boylayan şu York vârislerinin öyküsünü düşünürken peş peşe sigara içti.

Bazıları bunu 'hak etmiş' olabilirdi. Ne de olsa Carradine'in raporu bir özetti; nitelikten yoksun, ara tonlara duyarsızdı. Ne var ki, Tudorlar ile taht arasında duran *bütün* yaşamların bu kadar kolay bir şekilde kısa kesilmiş olması, kuşku yok ki, müthiş bir tesadüftü.

Pek heves duymadan, Carradine'in ona getirdiği kitaba baktı. James Gairdner diye birinin *The Life and Reign of Richard III*¹⁷ adlı kitabıydı. Grant'ın, Dr. Gairdner'ı zaman ayırmaya değer bulacağını garanti etmişti Carradine. Brent'e göre Dr. Gairdner 'bir haykırış'tı.

Kitap, Grant'a çok da eğlenceli gibi görünmedi ama Richard hakkında herhangi bir şey, başkalarıyla ilgili şeylerden daha iyi olduğundan, kitaba göz gezdirmeye başladı ve Brent'in bu iyi doktor için 'bir haykırış' tabirini kullanırken neyi kastettiğini biraz sonra fark etti. Dr. Gairdner, inatla, Richard'ın katil olduğuna inanıyordu ama dürüst, bilge ve inançlarının ışığında tarafsız bir yazar olduğundan, gerçekleri bastırmak ona göre değildi. Dr. Gairdner'ın kendi olgularını teorisine uydurma çabasındaki gülünçlük, Grant'ın son zamanlarda tanıklık ettiği en eğlenceli jimnastikti.

17 III. Richard'ın Hayatı ve İktidarı (ç.n)

Dr. Gairdner, belirgin bir bağdaşmazlık hissi taşımadan, Richard'ın büyük bilgeliğinin, cömertliğinin, cesaretinin, yeteneğinin, tılsımının, popülerliğinin ve mağlup ettiği düşmanlarında bile uyandırdığı güvenin doğruluğunu kabul ediyordu ama aynı nefeste, annesine attığı alçakça iftirayı ve iki biçare çocuğu katledişini anlatıyordu. Gelenek söylüyor, diyordu değerli doktor ve iğrenç geleneği kutsal bir şekilde naklederek ona katkıda bulunuyordu. Doktora göre Richard'ın karakterinde kötü veya değersiz hiçbir şey yoktu -ama o, masum çocukların katiliydi. Onun adaletine düşmanları bile güveniyordu -ama kendi yeğenlerini katletmişti. Dürüstlüğü dikkate değerdi -ama menfaat uğruna öldürdü.

Bir akrobat olarak Dr. Gairdner, kendine özgü, kemiksiz bir mucizeydi. Tarihçilerin beyinlerinin hangi kısmıyla akıl yürüttüklerini her zamankinden çok merak etti Grant. Sonuçlarına varırken kullandıkları, kesinlikle sıradan fanilerin bildiği akıl yürütme yöntemlerinden değildi. Kurmacanın veya gerçeğin hiçbir sayfasında, yaşamın hiçbir yerinde, Dr. Gairdner'ın Richard'ına veya Oliphant'ın Elizabeth Woodville'ine uzaktan da olsa benzeyen bir insanoğlula karşılaşmamıştı.

Belki Laura'nın, insan doğasının peşin hükümlü inançlardan vazgeçmekte zorlandığına dair teorisinde bir haklılık payı vardı. Kabul edilmiş gerçeğin tersine çevrilmesine karşı belli belirsiz bir manevi direniş ve içerlemenin olduğuna dair teorisinde. Kuşku yok ki Dr. Gairdner, kendini kaçınılmaza doğru çeken elle birlikte, ürkmüş bir çocuk gibi sürükleniyordu.

Grant, müthiş dürüstlükteki büyüleyici adamların, vaktiyle cinayet işlemiş olduklarını o kadar iyi biliyordu ki. Ama o türden bir cinayet değil, o türden bir nedenle değil. Dr. Gairdner'ın, *The Life and Reign of Richard*'ında resmettiği türde bir adam, ancak kendi özel hayatı bir depremle alabora oldu mu cinayet işlerdi. Ansızın keşfettiği sadakatsizliği üzerine karısına kıyardı, muhtemelen. Veya gizli spekülasyonuyla şirketi ve çocuklarının geleceğini batıran iş ortağını öldürürdü. Ne tür bir cinayet işlerse işlesin,

şiddetli bir duygunun sonucu olurdu, asla taammüden değil: Asla adi bir cinayet işlemezdi.

Şöyle denilemezdi: Richard şu ve bu niteliklere sahipti, öyleyse cinayet işleyemezdi. Ama şöyle denilebilirdi: Richard bu niteliklere sahipti, öyleyse o cinayeti işleyemezdi.

Saçma bir cinayet olurdu, şu çocuk prensler cinayeti; Richard'sa dikkat çekecek derecede becerikli bir adamdı. Bu cinayet, tarifi olanaksız bir alçaklıktı; oysa Richard müthiş dürüstlükte bir adamdı. Katı yürekli bir cinayetti; oysa Richard sıcak kalpliğiyle tanınıyordu.

İnsan onun tanınmış erdemlerinin listesine bakabilir ve ayrı ayrı her birinin, Richard'ın cinayetteki rolünü olasılık dışı hale getirdiğini anlayabilirdi. Birlikte ele alındıklarındaysa, hayale kadar yükselen bir olanaksızlık duvarı oluşturunurlardı.

“SORMAYI unuttuğunuz bir kişi vardı,” dedi Carradine, birkaç gün sonra büyük bir neşeyle içeri dalarken. “Nazik sorularınızın listesinde.”

“Merhaba. Kimmiş o?”

“Stillington.”

“Tabii ya! Muhterem Bath Piskoposu. Eğer Henry, kendi karısının gayrimeşruluğunun ve Richard’ın dürüstlüğüünün tanığı olarak Titulus Regius’tan nefret ediyorduyorsa, Titulus Regius’ın azmettirisinden daha da fazla nefret ediyor olmalıydı. Yaşlı Stillington’a ne oldu? Yargı cinayeti mi?”

“Anlaşılan eski kurt oynamamış.”

“Neyi oynamamış?”

“Henry’nin biricik oyununu. Oynamıyorum demiş. Ya kurnaz, eski kulağı kesiklerdendi ya da tuzağı göremeyecek kadar saf. Kanaatime göre -eğer basit bir araştırmacının kanaat hakkı varsa- Stillington, o kadar masumdu ki hiçbir ajan provokatör, onu herhangi bir şeye kıskırtmadı. En azından, ölüm cezası verilebilecek hiçbir suça.”

“Onun Henry’yi alt ettiğini mi söylüyorsun?”

“Hayır, yok, hayır. Hiç kimse Henry’yi alt edemedi. Henry, ona bir suç isnat etti ve onu uygun bir şekilde serbest bırakmayı unuttu. Adam dönemedi evine. Kimdi o? Dee kumsalındaki Mary miydi?”

“Bu sabah ıslıl ıslısın, çok da coşkulu.”

“Bunu böyle imalı söylemeyin. Bende gözlemlediğiniz bu coşku, düşünsel bir karbonizasyon. Ruhsal şenlik. Bütünüyle ussal bir ışıldama.”

“Öyle mi? Otur da şu baklayı ağzından çıkar. Bu kadar iyi olan ne? Bir şeyler mi var?”

“İyi, tam da uygun sözcük değil. Bu çok güzel, kusursuz ve kutsal güzellikte bir şey.”

“Galiba içmişsin.”

“Bu sabah istesem de içemem. Tıka basa doluyum, gırtlığıma kadar memnuniyetle doluyum.”

“Sanırım düzende aradığımız kırılmayı buldun.”

“Evet, buldum ama düşündüğümüzden daha sonra gerçekleşmiş. Zaman olarak daha sonra yani. Çok sonra. İlk aylarda herkes, kendinden bekleneni yaptı. Henry, yönetimi ele geçirdi -çocukların adı geçmiyor-, düşmanları temizledi, çocukların ablasıyla evlendi. Vatandaşlık haklarını kaybetmiş kendi yandaşlarının oluşturduğu bir parlamentoya, kendi hak mahrumiyeti cezasını bozdurttu -çocukların adı geçmiyor-, sonra Richard ve bir günlük erken tarihlendirme yoluyla hizmetleri güzelce ihanete dönüştürülen sadık tebaası hakkında hak mahrumiyeti kararı çıkarttı. Kasa, cezalı mülklerle tek seferde doldu. Yeri gelmişken, Croyland keşişi, Henry’nin ihanet meselesindeki dalaveresi karşısında feci utanmış. *Ah Tanrım, diyor, yenilen sadık destekçileri yaşam, servet ve mirastan mahrum bırakılırsa bundan böyle krallarımız, savaş günü nasıl güvende olacak?*”

“Kendi hemşerilerini hesaba katmamış.”

“Evet. İngilizler’in konuya er geç zaman ayıracaklarını bilebilirdi. Belki de yabancıydı, kim bilir. Her neyse, iş başında Henry varken her şey nasıl gitmesi bekleniyorsa öyle sürüp gitti. Ağustos 1485’te tahta çıktı, izleyen Ocak ayında Elizabeth ile evlendi. Elizabeth Winchester’da ilk çocuğunu doğurdu, annesi de yanındaydı ve çocuğun vaftizinde bulundu. Bu, Eylül 1486’da oluyor.

Sonra sonbaharda Londra'ya döndü -dul kraliçe yani. Ve Şubat'ta, -sıkı durun- Şubat'ta, ömür boyunca kalmak üzere bir manastıra kapatıldı."

"Elizabeth Woodville mi?" diyen Grant, şaşkınlıktan neredeyse küçük dilini yutacaktı. En son beklediği şey buydu.

"Evet. Elizabeth Woodville. Çocukların annesi."

Bunu biraz düşündükten sonra, "Kendi isteğiyle gitmediğini nereden biliyorsun?" diye sordu Grant. "Saray yaşamından bıkmış asil leydilerin bir tarıkata çekilmesi, alışılmadık bir durum değildi. Ağır bir yaşam biçimi de değildi, hani. Doğrusu, zengin kadınlar için oldukça konforluydu bence."

"Henry, sahip olduğu her şeyi kadının elinden aldı ve ona Bermondsey Rahibe Manastırı'na girmesini emretti. Sırası gelmişken, işte bu bir sansasyon yarattı. Görünüşe göre *fazlaca merak uyandırmış.*"

"Şaşırmadım. Ne kadar sıradışı. Buna bir gerekçe gösterdi mi?"

"Evet."

"Kadının hayatını mahvetmesinin gerekçesi neymiş peki?"

"Richard'a iyi davranması."

"Sen ciddi misin?"

"Tabii ki."

"Bu, resmi ifade mi?"

"Hayır. Henry'nin gözde tarihçisinin yorumu."

"Virgil'in mi?"

"Evet. Kadını kapatan konsey emri, *çeşitli nedenlerle*, diyordu."

"Alıntı mı yapıyorsun?" diye sordu Grant, şaşkınlıkla.

"Alıntı yapıyorum. Söylenen şey bu: *Çeşitli nedenlerle.*"

Bir süre sonra Grant, "Mazeret yeteneği de hiç yokmuş, değil mi? Ben olsam bundan daha iyi altı mazeret bulurdum," dedi.

“Ya zahmet etmek istemedi ya da diğer insanları tümüyle enayi sanıyordu. Dikkatinizi çekerim, kadının Richard’a iyi davranması, Richard’ın yerine geçtikten sonra on sekiz ay boyunca Henry’yi endişelendirmedi. Görünürde o zamana kadar her şey süt limandı. Henry, Richard’ın yerine geçtiğinde kadına hediyeler, köşkler ve daha neler neler vermişti.”

“Asıl gerekçesi neydi? Bir fikrin var mı?”

“Şey, size fikir verebilecek bir küçük haberim var. Bana çok büyük bir fikir verdi.”

“Devam et.”

“O yılın haziranında...”

“Hangi yılın?”

“Elizabeth’in evliliğinin ilk yılı. 1486. Ocak’ta evlenip, Eylül’de Winchester’da annesi üzerine titrerken Prens Arthur’u doğurduğu yıl.”

“Tamam, tamam. Evet.”

“O yılın Haziran ayında, Sir James Tyrrel bir genel af kazandı. 16 Haziran’da.”

“Ama bu pek bir şey ifade etmez, biliyorsun. Alışıl gelmiş bir şeydi bu. Bir hizmet döneminin sonunda. Veya yenisine başlarken. Altı üstü, sonradan birilerinin açmayı aklına getirebileceği bütün eski defterlerinden arındığın anlamına gelirdi.”

“Evet. Biliyorum. Biliyorum bunu. Şaşırtıcı olan ilk af değil.”

“İlk af mı? İkincisi de mi var?”

“Evet. O da ikramiyesi. Tam bir ay sonra Sir James Tyrrel için ikinci bir genel af çıktı. Tam tarihi 16 Temmuz 1486.”

“Evet,” dedi Grant üzerinde düşünerek. “İşte bu sıradışı.”

“Neresinden bakarsanız bakın hiç alışılmamış bir şey. British Museum’da yanımda çalışan bir eski toprağa sorduğumda -tarihsel araştırma yapıyor ve bana müthiş yardımı dokunduğunu bilmeniz

gerekir- bir örneğiyle daha karşılaşmadığını söyledi. Ona iki maddeyi gösterdim, -*Memorials of Henry VII*¹⁸- onları görünce bir âşık gibi havalara uçtu sevinçten.”

Grant düşünceli bir ifadeyle, “16 Haziran’da, Tyrrel’e bir genel af çıkarıldı. 16 Temmuz’da ikinci bir genel af çıkarıldı. Kasım ayı civarında çocukların annesi şehre döndü. Ve Şubat’ta ömür boyu hapsedildi,” dedi.

“Anlamalı mı?”

“Çok.”

“Sizce o mu yaptı? Tyrrel.”

“Olabilir. Oldukça anlamlı değil mi; hani normal düzende aradığımız kırılmayı bulduğumuzda, karşımıza hemen oracıkta Tyrrel çıkıyor, kendi düzenindeki en ölçsüz fırsatla. Çocukların kayboluşuna dair söylenti ilk ne zaman genele yayıldı? Yani hakkında açıkça konuşulur hale ne zaman geldi?”

“Henry’nin iktidarının oldukça başlarında, öyle görünüyor.”

“Evet, uyuyor. İşin başından beri kafamızı karıştıran şeyi kesinlikle açıklar bu.”

“Ne demek istiyorsunuz?”

“Çocuklar ortadan kaybolduğunda nasıl olup da hiç yaygara kopmadığını açıklar. Bu, her zaman kafaları karıştırmıştır, Richard’ın yaptığını düşünen insanlarınkini bile. Aslında, düşündüğünde, Richard’ın bu işten yakayı sıyrması olanaksız olurdu. Richard’ın döneminde büyük, çok etkin ve çok güçlü bir muhalefet vardı. Richard ise hepsini, ülkenin dört bir yanına yayılıp, istedikleri gibi at oynatmakta serbest bıraktı. Çocuklar kaybolmuş olsaydı bütün bir Woodville-Lancaster kalabalığıyla uğraşmak zorunda kalırdı. Ama iş müdahale ve usulsüz meraka gelince, Henry’nin tuzu kuruydu. Henry, *kendi* muhaliflerini emniyetli bir şekilde hapse tuttu. Olası tek tehlike kayınvalidesiydi ki o da, meraklı bir

baş belası olmaya başlar başlamaz hapsi boyladı, kapı da üstüne sıkıca kapatıldı.”

“Evet. Kadının *bir şeyler* yapmış olabileceği aklınıza gelmiyor mu? Çocuklardan haber almasının engellendiğini anladığınızda.”

“Kayıp olduklarını asla öğrenmemiş olabilir. Henry şöyle demiş olabilir: *Dileğim, onları görmemeniz. Bence onların üzerinde kötü bir etkiniz var. Siz ki mabetten çıkagelip, kızlarınızın o adamın eğlencelerine gitmesine izin verdiniz!*”

“Evet, öyle tabii. Kadın kuşkulanıncaya kadar beklemek zorunda değildi. Belki her şey tek hamlede olmuştur. *Siz kötü bir kadın ve kötü bir annesiniz; varlığınızın kirliliğinden ruhunuzu ve çocuklarınızı kurtarmak adına sizi bir rahibe manastırına gönderiyorum.*”

“Evet. İngiltere’nin geri kalanı söz konusu olduğunda, Henry bir katilin asla olamayacağı kadar güvendeydi. ‘İhanet’ suçlamasına yönelik parlak fikrinden sonra hiç kimse, özellikle de çocukların sağlığını soruşturarak kendini ateşe atmazdı. Bu durumda herkes temkinli davranmıştır. Henry’nin bir sonraki sefer, geçmişe dönük bir suçlamayla hayatlarını hapse, mülklerini de kasasına göndermek üzere ne düşünebileceğini hiç kimse bilmezken... Hayır, seni doğrudan ilgilendirmeyen bir şeyi fazla merak etmenin zamanı değildi. Ancak herhalde merakını da kolay kolay gideremiyordun.”

“Çocuklar kulede yaşarken demek istiyorsunuz.”

“Çocuklar, Henry’nin adamlarının resmen görev yaptığı bir kulede yaşarken... Henry’de, Richard’ın *uzlaş, yaşa ve yaşat* yaklaşımının zerresi yoktu. Henry için York-Lancaster ittifakı yoktu. Kuledekiler de Henry’nin adamları olmalıydı.”

“Evet. Elbette onun adamlarıdır. Koruma tutan ilk İngiliz kralının Henry olduğunu biliyor muydunuz? Merak ediyorum, acaba karısına, kardeşleri hakkında ne anlattı?”

“Evet. Bilmek ilginç olurdu. Gerçeği bile söylemiş olabilir.”

“Henry mi? Asla! İki kere ikinin dört olduğunu kabul etmek, Bay Grant, Henry için ruhsal bir mücadeleye mal olurdu. Dedim ya, bir yengeç gibiydi o; hiçbir meselede düz bir çizgide ilerlemedi.”

“Sadistse çekinmeden anlatırdı. Kadının bu konuda yapabileceği hiçbir şey yoktu. İstemiş olsa bile. O kadar da istememiştir. İngiltere tahtına bir vârisi henüz doğurmuştu ve bir ikincisini doğurmaya hazırlanıyordu. Bir mücadeleye fazla ilgisi olmayabilirdi; özellikle de tekerine çomak sokacak bir mücadeleye.”

“Henry sadist değildi,” dedi genç Carradine, üzgün bir ifadeyle. Henry’yi olumsuz bir özellikten azletmek zorunda kalmanın hüznünü taşıyordu. “Her nasılsa, tam tersiydi. Cinayetten hiç hoşlanmadı. Bu düşünceye katlanabilmek için önce onu güzelleştirmek zorunda kaldı. Yasal kurdelelerle süslemek... Henry’nin, kardeşlerine ne yaptığını Elizabeth’e yatakta böbürlenerek anlatmaktan keyif aldığını düşünüyorsanız, sanırım yanılıyorsunuz.”

“Evet, herhalde,” dedi Grant. Ve uzanarak düşünmeye başladı. Az sonra, “Henry için doğru sıfat az önce aklıma geldi,” dedi. “Pespaye. O, pespaye bir yaratıktı.”

“Evet. Saçları bile zayıf ve seyrekti.”

“Fiziksel anlamda söylemedim.”

“Öyle söylemediğinizi biliyorum.”

“Yaptığı her şey pespayeydi. Düşün bir, ‘Morton’ın Çatalı’ tarihteki en pespaye gelir artırma örneği. Ama sırf para hırsı ve açgözlülüğü değil. Her yanı pespayeydi, öyle değil mi?”

“Evet. Dr. Gairdner *onun* eylemlerini, onun karakterine uydururken hiçbir sorunla karşılaşmamıştır. Doktorla aranınız nasıl?”

“Büyüleyici bir çalışma. Tanrı yardımcısı olsun, muhterem doktor, hayatını bir suçlu gibi yaşamış olabilir.”

“Aldattığı için mi?”

“Aldatmadığı için. Gün gibi dürüsttü. Yalnızca B’den C’ye mantık yürütemiyordu.”

“Tamam, anlıyorum.”

“Herkes A’dan B’ye mantık yürütür -bir çocuk bile. Çoğu yetişkin de B’den C’ye mantık yürütür. Ama birçoğu da yürütemez. Çoğu suçlu yapamaz. İnanmayabilirsin -suçlunun atılğan ve kurnaz bir karakter olduğuna dair yaygın fikir nedeniyle, bunun korkunç bir hayal kırıklığı olduğunu biliyorum- ama suçlu aklı, özünde aptaldır. Bazen ne kadar aptal olduğunu hayal bile edemezsin. Muhakeme yetilerinden yoksun olduklarına inanman için bunu yaşam gerekiyor. B’ye ulaşırlar ama C’ye atlamak konusunda aciz kalırlar. Birbiriyle son derece uyumsuz iki şeyi yan yana koyar ve sorgusuz bir hoşnutlukla onları süzerler. İkisinin bir arada olmayacağını onlara anlatamazsın, zevksiz bir adama çatı katındaki eğik duvara çivilenmiş kontrplak parçalarının, Tudor kirişlerine benzeyemeyeceğini anlatamayacağın gibi. Kitabına başladın mı?”

“Şey... Deneme amaçlı bir başlangıç yaptım. Nasıl yazmak istediğimi biliyorum. Biçimi yani. Umarım sizin açınızdan bir sakıncası yoktur.”

“Neden olsun ki?”

“Her şeyi olduğu gibi yazmak istiyorum. Hani; sizi görmeye gelişim, neye bulaştığımızı bilmeden öylesine Richard konusuna girişimiz, birilerinin sonradan naklettiği değil de gerçekten yaşanan şeylere yoğunlaşmamız, dipteki bir dalgıçtan çıkan kabarcıklar gibi normal düzenin içinde beliren, şeytanlığın nerede olduğunu gösteren kırılmayı arayışımız, bu tür şeyler.”

“Bence muhteşem bir fikir.”

“Öyle mi düşünüyorsunuz?”

“Gerçekten öyle düşünüyorum.”

“Şey, iyi o zaman. Buna devam ederim. Henry hakkında biraz araştırma yapacağım, garnitür olarak. Onlara ilişkin gerçek kayıtları yan yana koyabilmek istiyorum, anlıyor musunuz? Böylece insanlar, kendi kendilerine onları karşılaştırabilir. Ceza mahkemesini Henry’nin icat ettiğini biliyor muydunuz?”

“Henry miydi? Bunu unutmuştum. *Morton’ın Çatalı* ve ceza mahkemesi. Dalaverenin ve despotluğun klasik örneği. Rakip portreleri ayırt ederken hiçbir zorlukla karşılaşmayacaksınız! *Morton’ın Çatalı* ve ceza mahkemesi, kefalet hakkının verilmesi ve jüriyi tehdidin önlenmesiyle güzel bir tezat oluşturuyor.”

“O Richard’ın parlamentosu muydu? Aman Tanrım, ne çok şey okumak zorundayım. Atlanta benimle konuşmuyor. Sizden feci şekilde nefret ediyor. Diyor ki; bir kızın işine ancak geçen yılın *Vogue* dergisi kadar yararmışım. Ama açık yüreklilikle söyleyeyim Bay Grant, hayatımda başıma ilk kez heyecanlı bir şey geldi. Önemli yani. Heyecan verici anlamında heyecanlı değil. Atlanta heyecan vericidir. İstedğim bütün heyecan onda var. Ama ikimiz de önemli değiliz, kastettiğim şekilde önemli değil -ne demek istediğimi anlayabiliyor musunuz?”

“Evet, anlıyorum. Yapmaya değer bir şey buldun.”

“İşte bu. Yapmaya değer bir şey buldum. Ve bunu yapacak olan benim; şahane olan da bu. Ben. Bayan Carradine’in küçük oğlu. Atlanta’yla birlikte buraya geliyorum, şu araştırma esprisini mazeret niyetine kullanmaktan başka hiçbir fikrim olmadan. Babalığı sürdürmek amacıyla bilgi bulayım diye British Museum’a giriyorum ve dışarı bir misyonla çıkıyorum. Bu sizi sarsınıyor mu?” Düşünceli bir şekilde Grant’ı gözledi. “Kitabı bizzat yazmak istemediğinizden kesinlikle emin misiniz, Bay Grant? Yapabilirsiniz hani.”

“Ben *asla* kitap yazmayacağım,” dedi Grant kesin olarak. “*My Twenty Years at the Yard*’ı¹⁹ bile.”

“Ne! Otobiyografinizi bile mi?”

“Otobiyografimi bile. Bence zaten çok fazla kitap yazılmış durumda.”

“Ama bu, yazılması gereken bir kitap,” dedi Carradine, biraz incinmiş görünüyordu.

“Tabii ki öyle. Bunun yazılması gerekiyor. Söyle bana; sana sormayı unuttuğum bir şey var. Tyrrel, şu çiftte aftan ne kadar süre sonra Fransa’ya tayin edildi? Temmuz 1486’da Henry’ye verdiği varsayılan hizmetten ne kadar süre sonra Guisnes Kalesi’nin zabiti oldu?”

Carradine, incinmiş görünmeyi bıraktı ve nazik, tüylü kuzucuk yüzü için olabilecek en kötücül şekilde baktı.

“Bunu ne zaman soracağınızı merak ediyordum,” dedi. “Sormayı unutsaydınız, çıkarken size anlatacaktım. Cevap; neredeyse hemen.”

“İşte. Mozağin içine oturan bir küçük çakıl daha. Şunu merak ediyorum, zabitlik boş olduğundan mı, yoksa Henry onu İngiltere dışında istiyor diye mi çıktı bu Fransa tayini?”

“Bahse girerim tersidir ve İngiltere’den gitmek isteyen Tyrrel’dir. Henry tarafından yönetiliyor olsaydım, kesinlikle uzaktan kontrol edilerek yönetilmeyi tercih ederdim. Özellikle de Henry için saygıdeğer bir yaşa gelmememi daha hayırlı kılacak, gizli bir iş yapmışsam.”

“Evet, belki de haklısın. Yurtdışına çıkmakla kalmadı, yurtdışında kaldı da-gözlemlediğimiz gibi. İlginç.”

“Yurtdışında yaşayan sadece o değildi. John Dighton da yaşadı. Cinayette parmağı bulunduğu varsayılan insanlardan, kimin gerçekten işin içinde olduğunu öğrenemedim. Bütün Tudor hikâyeleri farklı, biliyorsunuzdur. Doğrusu, birçoğu o kadar farklı ki birbiriyle taban tabana çelişiyor. Henry’nin gözde tarihçisi Polydore Virgil, bu işin, Richard York’tayken yapıldığını söylüyor. Merhum More’a göreyse daha önce, hep beraber çıkılan bir gezide, Richard Warwick’teyken oldu. Ve her bir hikâye ile birlikte kadro da değişiyor. Öyle ki, onları ayıklamak zor. Will Slater’ın -size göre Kara Will, alın yansımali bir sözcük örneği daha- veya Miles Forrest’in kim olduğunu bilmiyorum. Ama bir John Dighton gerçekten *vardı*. Grafton’un dediğine göre, ‘parmakla gösterilecek kadar

hor görülerek" uzun süre Calais'te yaşadı, büyük bir sefalet içinde orada öldü. Güzel ahlakın nasıl da tadını çıkarmışlar, değil mi? Victoria döneminde bunlar hakkında hiçbir şey yok."

"Dighton çulsuzsa, Henry hesabına herhangi bir iş yapmış olmaz. Ne iş yapıyordu?"

"Şey, eğer aynı John Dighton ise bir rahipti ve hiç de sefil değildi. Kolay ve iyi maaşlı bir işten kazandığıyla fazla rahat yaşıyordu. Henry, bir John Dighton'a, 2 Mayıs 1487'de, Grantham yakınlarındaki Fulbeck'te -Lincolnshire'da- maaşlı papazlık makamı verdi."

"Vay vay," dedi Grant ağır ağır. "1487. Ve o da yurtdışında ve konfor içinde yaşıyor."

"Hı-hı. Hoş, değil mi?"

"Çok güzel. Parmakla gösterilen Dighton'ın, kral katili olduğu için asılmak üzere niçin ensesinden tutulup ülkeye getirilmediğini açıklayan var mı peki?"

"Yo, hayır. Öyle bir şey yok. Tudor tarihçilerinin hiçbiri B'den C'ye geçemiyordu."

Grant güldü. "Bakıyorum öğreniyorsun."

"Elbette. Ben yalnızca tarih öğrenmiyorum. İnsan zihni konusunda Scotland Yard'dan ders alıyorum. Şey, şimdilik hepsi bu kadar. Kendinizi yeterince güçlü hissederseniz bir sonraki gelişimde size kitabın ilk iki bölümünü okurum." Durakladı ve şöyle dedi: "Bay Grant, kitabı size ithaf etmemin bir sakıncası var mı?"

"Üçüncü Carradine'e ithaf etsen daha iyi olur," dedi Grant ciddiye almadan.

Ama Carradine, belli ki hafife almıyordu.

"İthaf adına yağcılık yapmam," dedi, üstü kapalı bir sertlikle.

"Ah, yağcılık değil," dedi Grant aceleyle. "Salt diplomasi gereği."

“Siz olmasaydınız bu işe asla girişmezdim Bay Grant,” dedi Carradine, odanın ortasında çok resmi, duygusal, Amerikalı ve paltosunun geniş kıvrımlarıyla çevrili bir halde dururken. “Size gereğince teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.”

“Memnun olurum, elbette,” diye mırıldandı Grant, böylece odanın ortasındaki kraliyet figürü, gevşeyip delikanlılığa döndü ve sıkıntılı anlar sona erdi. Carradine, geldiği gibi keyifle ve hızla uzaklaştı; göğsü üç hafta öncesine göre on beş kilo daha ağır ve otuz santim daha yuvarlak görünüyordu.

Grant kendisine verilmiş yeni bilgiyi çıkardı, karşı duvara astı ve gözlerini ona dikti.

DÜNYADAN elini eteğini çektiirmişlerdi onun; altın yaldızlı saçlarıyla yıkılmaz erdemli güzelin.

Neden altın yaldızlı olsun ki, diye merak etti ilk kez. Gümüş yaldızlı belki de... O, göz alıcı bir sarışındı. Ne yazık, sarışın kelimesi, adeta ikinci bir anlam taşıyacak noktaya kadar dejenere olmuştu.

Yaşamını hiç kimsenin başına bela açamayacağı bir yerde bitirmesi için duvarların arasına kapatılmıştı. Bir bela girdabı, tüm hayatı boyunca onunla birlikte hareket etmişti. Edward'la evliliği İngiltere'yi sarsmıştı. Warwick'in çöküşünün pasif aracı olmuştu. Ailesine karşı iyi yürekliliği, İngiltere'de yepyeni bir zümre meydana getirmiş ve Richard'ın barış içinde tahta çıkmasını engellemişti. Bosworth, Northamptonshire'ın tenhalığındaki o yavan, küçük törende Edward'ın karısı olduğunu yalnızca ima ediyordu. Ama hiç kimse ona kin gütmüş görünmüyordu. Kendisine karşı günah işlenmiş Richard bile, akrabalarının alçaklıklarından dolayı onu affetmişti. Hiç kimse kin gütmemişti-Henry gelene kadar.

Bilinmezliğin içinde kaybolmuştu. Elizabeth Woodville. İngiltere kraliçesinin annesi olan dul kraliçe. Kuledeki prenslerin annesi; III. Richard'ın idaresi altında özgür ve dört başı mamur yaşamıştı.

Bu, düzende çirkin bir kırılmaydı, öyle değil mi?

Grant aklını kişisel tarihçelerden uzaklaştırdı ve polis gibi düşünmeye başladı. Davasına bir çekidüzen vermesinin zamanı gelmişti. Sunuma hazır hale getirmeliydi. Delikanlının kitabına faydası dokunurdu, daha da iyisi, kendi zihnini toparlardı. Her şey, siyah beyaz olarak ortaya çıkardı ve görebileceği hale gelirdi.

Defteriyle kalemine davranarak düzgün bir giriş yaptı:

VAKA: 1485 yılında veya civarında, Londra Kulesi'ndeki iki çocuğun (Galler Prensi Edward, York Dükü Richard) kayboluşu.

İki zanlıyı, paralel sütunlarda mı yoksa art arda mı yazmalıydı? Belki de önce Richard'ı bitirmek daha iyi olurdu. Bu yüzden düzgünce bir başlık daha attı ve özetine başladı:

III. RICHARD

Sicili:

İyi. Kamu hizmetinde mükemmel bir sicili ve özel hayatta sağlam bir itibarı var. Eylemlerinden anlaşılan belirgin niteliği: Sağduyu.

Varsayılan suçta:

(a) Çıkarını gözetmedi; York Hanedanı için, üçü erkek olmak üzere dokuz vâris daha vardı.

(b) O dönemde isnat edilmiş hiçbir suç yok.

(c) Çocukların annesi, Richard ölene kadar onunla dost kaldı ve kızları saray eğlencelerine katıldı.

(d) York'un diğer vârislerinden hiç korkmadan, hepsinin geçimini cömertçe sağladı ve hepsine kraliyet ile ilgili konumlar bahşetti.

(e) Richard'ın taç üzerinde hakkı tartışılmazdı, parlamento kararı ve halk seçimiyle onaylanmıştı; çocukların haleflik hakkı yoktu ve çocuklar, onun açısından hiçbir tehdit oluşturmuyordu.

(f) Muhalefete kızmış olsa bu durumda bertaraf edilecek kişi çocuklar değil, en yakın halefi olurdu: Genç Warwick. Oysa Richard, kendi oğlu öldüğünde Warwick'i herkesin önünde kendi halefi ilan etmişti.

VII. HENRY

Sicili:

Yabancı saraylarda yaşayan bir maceracı. Hırslı bir annenin oğlu. Özel hayatı aleyhine hiçbir şey bilinmiyor. Kamu hizmeti yok, kamuda hiç çalışmamış. Eylemlerinden anlaşılan belirgin niteliği: Kurnazlık.

Varsayılan suçta:

(a) Çocukların yaşamaya devam etmemesi, onun için çok önemliydi. Çocukların gayrimeşruluğunu tasdik eden kararı feshederek büyük çocuğu İngiltere kralı, küçük çocuğu da bir sonraki vâris yaptı.

(b) Richard'ın hak mahrumiyeti için parlamento huzuruna getirdiği kararda, Richard'ı despotluk ve zulümle suçladı ama iki küçük prensten hiç söz etmedi. O zamanlar çocukların yaşadığı ve bulundukları yerin bilindiği sonucu kaçınılmaz.

(c) Henry, Richard'ın yerine geçtikten on sekiz ay sonra çocukların annesi kendi yaşantısından mahrum bırakıldı ve bir rahibe manastırına gönderildi.

(d) Tacın vârisi olan diğer herkesi safdışı etmek üzere acil adımlar attı ve onlardan en az skandalla kurtuluncaya kadar hepsini göz hapsinde tuttu.

(e) Tahtta hiçbir hakkı yoktu. Richard'ın ölümünden itibaren meşru İngiltere kralı genç Warwick'ti.

Bunu yazdığında, gayri meşru oğlu John'u meşrulaştırarak millete yamamanın Richard'ın elinde olduğu Grant'ın ilk kez aklına geldi. Böyle bir yöntem için emsal de yok değildi. Nihayetinde bütün Beaufort klanı (Henry'nin annesi dâhil) yalnızca gayrimeşru bir zümrenin değil, aynı zamanda çifte bir zinanın soyuydular. Richard'ı, hane halkınca tanınmış bir durumda yaşayan şu 'çalışkan ve iyi niyetli' çocuğa meşruluk kazandırmaktan alıkoyacak hiçbir

şey yoktu. Böyle bir yol, açıkça aklından geçmemişse, bu, onun önlemiydi elbette. Ağabeyinin oğlunu vârisi tayin etmişti. Kendi kederinin derinliğinde bile başlıca karakter özelliği sağduyuydu. Sağduyu ve aile duygusu. Ağabeyinin oğlu dururken, ne kadar çalışkan ve iyi niyetli olursa olsun, soysuz hiçbir oğul, Plantagenetler'in koltuğunda oturamazdı.

Aile duygusu atmosferinin bütün hikâyeye nüfuz etmesi olağanüstüydü. Cecily'nin kocasıyla birlikte çıktığı yolculuklardan, oğlunun teklifsiz biçimde ağabeyi George'un oğlunu kendi vârisi olarak kabul etmesine kadar...

Ve bu aile atmosferinin, Richard'ın masumiyetini ne kadar güçlendirdiğini de anladı. Hayatlarına, ikiz tayların hayatına son vereceği gibi son verdiği varsayılan çocuklar, Edward'ın oğullarıydı; herhalde şahsen ve çok iyi tanıdığı çocuklar. Buna karşılık Henry için yalnızca semboldüler. Yoldaki engeller. Onları bir kez bile görmemişti belki de. Karaktere dair bütün sorular bir yana, zanlı olarak iki adam arasındaki seçim, neredeyse tek başına buna dayanarak yapılabilirdi.

Durumu (a), (b) ve (c) gibi düzgün ve derli toplu görmek aklı aydınlatıyordu. Henry'nin Titulus Regius karşısındaki davranışının iki misli şüpheli olduğunu daha önce fark etmemişti. Eğer Henry'nin ısrar ettiği gibi, Richard'ın iddiası saçma olsaydı, o zaman yapılacak iş, bunu halk önünde tekrar okutmak ve yanlışlığını ispat etmektir. Ama böyle bir şey yapmadı. Hatırasını bile yok etmek için sonsuz gayret gösterdi. Richard'ın taç üzerindeki hakkının, Titulus Regius'ta da gösterildiği gibi su götürmez olduğu sonucu kaçınılmazdı.

ÖĞLEDEN sonra, Carradine hastane odasında tekrar görüldüğünde, Grant pencereye kadar yürüyüp geri gelmişti ve bu yüzden öyle coşkuluydu ki; Cüce, bunu on sekiz aylık çocukların da yapabildiğini ona hatırlatmak zorunda kaldı. Ama Grant'ı bugün hiçbir şey yatıştırıramazdı.

“Beni burada aylarca tutacağınızı sandınız, öyle mi?” diye böbürlendi.

“Bu kadar çabuk iyileştiğinizi görmekten çok memnunuz,” dedi Cüce ve ekledi: “Yatağınızı aldığımız için de, elbette, çok memnunuz.”

Ve resmi tavırlar ve sarışın lüleleriyle koridor boyunca tıkr tıkr uzaklaştı.

Grant yatağına uzandı ve küçük hapisane odasına iyiliğe yakın bir duyguyla baktı. Ne kutupta durmuş bir adam ne de Everest'in zirvesinde dikilmiş bir adam, şunun şurasında on iki taşlık bir yalnızlık içinde geçen haftalardan sonra, bir pencerenin yanında duran adamdan üstündü. Ya da Grant böyle hissediyordu.

Yarın eve gidiyordu. Bayan Tinker tarafından şımartılmaya. Her günün yarısını yatakta geçirecek ve değnek yardımıyla yürüyebilecekti ama kendi kendinin efendisi olacaktı yeniden. Hiç kimsenin buyruğu altında olmadan. Yerden bitme bir verimlilik örneğinin koruması, büyük beden bir yardımseverlik topağının şefkati olmadan.

Muhteşem bir manzaraydı bu.

Essex'teki angaryasını tamamlayıp, kısa bir ziyarete gelen Çavuş Williams'a şükranlarını ifade etmişti bile... Şimdiyse, yeni bulduğu erkekliğiyle önünde tavus kuşu gibi kabarabilsin diye Martha'nın gelmesini dört gözle bekliyordu.

"Tarih kitaplarıyla aran nasıl?" diye sormuştu Williams.

"Daha iyi olamazdı. Hepsinin yanlış olduğunu kanıtladım."

Williams sırtıtmıştı. "Sanırım bunu yasaklayan bir kanun var," dedi. "MI5 duymasın. Vatan hainliğine, krala ihanete kadar gider. Hiç bilemezsin bu sıralar. Yerinde olsam dikkatli davranırdım."

"İster inan ister inanma, bir daha, yaşadığım sürece, bir tarih kitabında okuduğum hiçbir şeye asla inanmayacağım."

"İstisnalar yapmak zorundasın," diye işaret etti Williams, dik-kafalı mantıklılığıyla. "Kraliçe Victoria gerçekte, Julius Caesar da İngiltere'yi istila etti sanırım. Bir de 1066 var."

"1066'ya dair çok ciddi şüpheler beslemeye başlıyorum. Essex işini bağladığını görüyorum. Bizimki nasıl biri?"

"Süzme sinir bir tip. Dokuz yaşında annesinden bozukluk çalmaya başladığından beri, tüm hayatı boyunca ona yumuşak davranmışlar. On iki yaşındayken iyi bir sopa yeseymiş hayatı kurtulabilirmiş. Şimdi, bademler çiçeklenmeden asılacak. İlkbahar erken gelecek. Şu son birkaç gündür her akşam bahçede çalışıyorum, artık günler uzuyor. Temiz havayı tekrar içine çekmekten memnun olacaksın."

Sonra şen, akli başında ve dengeli, gençliğinde kendi iyiliği için iyi bir sopa yemiş bir adama yakışır şekilde gitmişti.

Grant, en kısa zamanda tekrar bir parçası olacağı dış dünyadan başka bir ziyaretçinin gelmesi için can atıyordu ve kapısındaki tanıdık, çekingen tıkırtıyı duyduğunda keyiften dört köşe oldu.

"İçeri gir, Brent!" diye seslendi sevinçle.

Ve Brent içeri girdi.

Ama o Brent gitmiş, başka Brent gelmişti.

Coşkulu sevinç gitmişti. Yeni kazandığı genişlik gitmişti.

O öncü, çağır açan Carradine değildi artık.

Çok uzun, çok geniş bir palto içindeki zayıf bir çocuktuk, o kadar. Genç, şoke olmuş ve yaslı görünüyordu.

Grant, onun bitkin ve koordinasyon yoksunu yürüyüşüyle odanın bir yanından öteki yanına geçişini korkuyla izledi. Posta çuvalı gibi cebinden, ucu görünen hiçbir kâğıt tomarı yoktu bugün.

Ah, evet, diye düşündü Grant filozofça; devam ettiği sürece eğlenceli olmuştu. Bir yerlerden bir çapanoğlu çıkmak zorundaydı. İnsan böyle gamsız ve amatör şekilde ciddi bir araştırma yapamaz ve bir şeyler kanıtlamayı bekleyemezdi. İnsan, bir amatörün Scotland Yard'dan içeri girip de profesyonelleri bozguna uğratmış bir davayı çözmesini beklemeydi. Peki neden tarihçilerden daha akıllı sanmıştı kendini? Resimlerdeki yüzleri doğru okuduğunu kendine kanıtlamak istemişti; bir suçlunun sanık sandalyesi yerine yargıç kürsüsüne oturtulmasının ayıbını ortadan kaldırmak istemişti. Ama hatasını kabul etmek ve bununla yaşamak zorundaydı. Belki de kaşınmıştı. Belki de kalbinin derinliklerinde, yüzleri anlama konusunda biraz böbürlenmeye başlamıştı.

“Merhaba, Bay Grant.”

“Merhaba Brent.”

Aslında delikanlı için daha kötüydü. O, mucizelerin gerçek olmasını beklediği yaşıydı. O hâlâ bir balonun patlamasına şaşır-
dığı yaşıydı.

“Üzgün görünüyorsun,” dedi delikanlıya neşeyle. “Düş kırıklığına uğramış.”

“Öyle.”

Carradine sandalyeye oturdu ve pencereye bakıp durdu.

“Bu Allah’ın belası serçeler sizi bunaltmıyor mu?” diye sordu huysuzca.

“Ne oldu? Richard’ın ölümünden önce çocuklarla ilgili genel bir söylenti olduğunu mu öğrendin?”

“Hah, çok daha kötüsü.”

“Ya. Basılı bir şey mi? Bir mektup mu?”

“Hayır, o tür bir şey değil. Daha da kötüsü. Çok, çok esaslı bir şey. Size nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum.” Birbirleriyle dalaşan serçelere ters ters baktı. “Lanet serçeler. Bu kitabı asla yazmayacağım, Bay Grant.”

“Neden yazmayacaksın Brent?”

“Çünkü hiç kimse için yeni bir haber değil. Herkes, başından beri, her şeyi biliyormuş.”

“Biliyor muymuş? Neyi?”

“Richard’ın çocukları öldürmediğini, hepsini işte.”

“*Biliyorlar* mıymış? Ne zamandan beri!”

“Ah, yüzlerce, yüzlerce yıldır.”

“Kendini topla, arkadaş. Bu olaylar henüz dört yüzyıl önce cereyan etti.”

“Biliyorum. Ama fark etmez. İnsanlar, Richard’ın yapmadığını yüzyıllardır biliyormuş.”

“Şu ağıtı kesip mantıklı konuşur musun? Bu -bu itibarını iade etme işlemi- ilk ne zaman başlamış?”

“Başlamak mı? Ah, uygun ilk zamanda.”

“Ne zaman yani?”

“Tudorlar gider gitmez, konuşmak tehlikesiz hale geldiği zaman.”

“Stuart döneminde mi yani?”

“Evet, sanırım -evet. Buck diye bir adam, on yedinci yüzyılda yazdığı savunmayla onun suçsuzluğunu kanıtlamış. Horace Walpole da on sekizinci yüzyılda yazmış. Markham adında biri de on dokuzuncu yüzyılda.”

“Peki yirminci yüzyılda?”

“Bildiğim kimse yok.”

“Peki, sen yazsan ne çıkar?”

“Ama aynı şey olmayacak, anlamıyor musunuz? Büyük bir keşif olmayacak!” Büyük harflerle söylemişti. Büyük Bir Keşif.

Grant ona gülümsedi. “Ah, hadi! Çalıktan büyük keşifler çıkarmayı bekleyemezsin. Öncü olamıyorsan da bir mücadeleyi başlatmanın nesi yanlış?”

“Mücadele mi?”

“Kesinlikle.”

“Neye karşı?”

“Tonypandy.”

Delikanlının yüzündeki anlamsızlık kayboldu. Bir şakayı yeni anlamış biri gibi, ansızın neşesi yerine geldi.

“Ne acayip, ne aptalca isim, değil mi!” dedi.

“İnsanlar, üç yüz elli yıldır, Richard’ın kendi yeğenlerini öldürmediğine dikkat çekerken, bir okul kitabı hâlâ, tek hecelik sözcükler ve niteliksiz bir anlatımla onun yaptığını söyleyebiliyorsa, bence, Tonypandy senden epeyce önde demektir. İşe koyulmanın zamanı geldi.”

“Ama Walpole ve diğerleri başaramadıysa *ben* ne yapabilirim ki?”

“Sürekli akan su ve onun taş üzerindeki etkisiyle ilgili eski bir deyiş var.”

“Bay Grant, kendimi şu anda cılız mı cılız bir sızıntı gibi hissediyorum.”

“Söylemeden edemeyeceğim, öyle de görünüyorsun. Hayatımda böyle bir kendine acıma görmedim. İngiliz halkını canlandıracak ruh hali bu değil. Zaten işin yeterince zor.”

“Daha önce hiç kitap yazmadığımı için mi yani?”

“Hayır, o önemli değil. Çoğu insanın en iyi kitabı ilk kitabıdır zaten; en çok yazmak istedikleri kitap. Hayır, demek istediğim, okuldan sonra hiç tarih kitabı okumamış insanlar, kendilerinde senin yazdıkların hakkında ahkâm kesme yetkisini görecekler. Seni Richard’ı aklamakla suçlayacaklar. Aklamanın, ‘itibarını iade etme’nin içermediği, daha aşağılayıcı bir tınısı var, bu yüzden aklama diyecekler. Birkaçı *Brittanica*’yı karıştıracak ve kendilerini meselede biraz daha ileriye gitmekte yetkin hissedecekler. Azarlamayacaklar, vahşice katledecekler seni. Ciddi tarihçilerse senin farkına varma zahmetine bile girmeyecek.”

“Tanrı’nın yardımıyla beni fark etmelerini sağlayacağım!” dedi Carradine.

“Hadi! İmparatorluk kazanmış ruh bu işte.”

“Bizim imparatorluğumuz yok ki,” diye hatırlattı Carradine.

“Ah, evet, var,” dedi Grant sakince. “Sizinkiler ile bizimkiler arasındaki tek fark, siz, sizinkine ekonomik olarak, tek bir enlemde sahip olurken, biz, bizimkine dünyanın her tarafındaki parçalar halinde sahip olduk. Orijinal olmadığına dair kötü habere ulaşmadan önce kitapla ilgili bir şey yazmış mıydın?”

“Evet, iki bölümü bitirmiştım.”

“Ne yaptın onları? Atmadın, değil mi?”

“Hayır. Az kalmıştı. Neredeyse onları şömineye atıyordum.”

“Ne oldu da durdun?”

“Elektrikli şömineydi.” Carradine, rahatlayarak uzun bacaklarını uzattı ve gülmeye başladı. “Vay canına, şimdiden kendimi daha iyi hissediyorum. Birkaç acı gerçeği İngiliz halkının yüzüne vurmak için sabırsızlanıyorum. Kanımda Birinci Carradine kuduruyor.”

“Kulağa çok tehlikeli bir ateş gibi geliyor.”

“O, şimdiye kadar ağaç kesen en merhametsiz yaşlı düzenbazdı. İşe ağaç kesmekle başladı ve bir Rönesans şatosu, iki yat ve bir yolcu vagonuyla bitirdi. Demiryolunda giden yolcu vagonu

hani. İnanmanız için görmeniz lazım, üzerinde iplik topları bulunan yeşil ipek perdeleri ve işlemeli ahşap doğraması vardı. Birçok insan, özellikle de Üçüncü Carradine, Carradine kanının bozulduğuna inandı. Ama ben şu anda özbeöz Birinci Carradine'im. Yaşlı kurdun, özel bir orman satın almak isteyip, insanlar alamayacağını söylediklerinde ne hissettiğini artık biliyorum. Kardeşim, harıl harıl çalışacağım.”

“Bu güzel işte,” dedi Grant tatlılıkla. “Bu adanmışlığı dört gözle bekliyordum.” Defterini masadan aldı ve ona uzattı. “Bir polis gözüyle dava özetini çıkardım. Söylevinin sonuna geldiğinde belki sana yardımı dokunur.”

Carradine defteri aldı ve ona saygıyla baktı.

“Yırt ve yanına al. Onunla işim bitti.”

Carradine bir parça efkârlı bir ifadeyle, “Sanırım, bir iki hafta içinde gerçek soruşturmalarla o kadar meşgul olursunuz ki akademik bir olaya aldırılmazsınız bile,” dedi.

“Bundan aldığım zevki hiçbirinden alamam,” dedi Grant içtenlikle. Hâlâ kitaplara dayalı duran porteye yan gözle baktı. “Sen öyle yıkılmış halde içeri girince inanamayacağın kadar altüst oldum, her şeyin tuzla buz olduğunu sandım.” Portreye bir daha baktı ve şöyle dedi: “Marta bir parça Muhteşem Lorenzo’yu andırdığını söylüyor. Marta’nın arkadaşı James’e göre, bu bir azizin yüzü. Cerrahım ise bir sakatın yüzü olduğunu düşünüyor. Çavuş Williams’a göre, büyük bir yargıcın yüzü. Ama bence, herhalde, meselenin özüne en çok yaklaşan, başhemşire oldu.”

“O ne diyor?”

“En korkunç ıstırapla dolu bir yüz olduğunu söylüyor.”

“Evet. Evet, sanırım öyle. Peki, şaşmalı mı?”

“Hayır. Hayır, başına gelmedik kalmadı. Hayatının son iki yılında, her şey bir çığın aniliği ve ağırlığıyla gelişmiş olmalı. Her şey çok güzel gidiyordu. İngiltere sonunda dengeye oturmuş. Akıllardan çıkıp giden iç savaş, barışı sağlamış iyi, sağlam bir hükümet

ve bayındırlık getiren mükemmel, faal bir ticaret. Middleham'dan Wensleydale'e doğru baktığında, herhalde manzara çok güzeldi. Ama kısacık iki yıl içinde -karısı, oğlu ve barışı."

"Yaşamak zorunda kalmadığı bir şey biliyorum."

"Ne?"

"Asırlar boyunca adının ıslıklanacağı ve dillere düşeceğinin bilgisinden mahrumdu."

"Evet. Bu da nihai kalp kırıklığı olurdu. Richard'ın herhangi bir şekilde tahtı gasp düşüncesinde olmadığına beni ikna eden ne oldu biliyor musun?"

"Hayır. Ne?"

"Stillington haberini patlattığında Richard'ın, Kuzey'deki birlikleri çağırması. Stillington'ın ne söyleyeceğini önceden bilmiş veya onun yardımıyla bir hikâye uydurmak için herhangi bir plan yapmış olsaydı, o birlikleri yanında getirmiş olurdu. Londra'ya olmasa bile, el altında olabilecekleri Londra sınırındaki bölgelere. Acilen, önce York'tan, sonra Nevill kuzenlerinden adam istemiş olması, Stillington'ın itirafı karşısında gafil avlanmış olmasının kanıtı."

"Evet. Hükümdarlığı devralmak için kendi centilmen konvoyu ile çıkageldi. Northampton'a geldiğinde, Woodville belasına dair haberle karşılaştı ama bu onu şaşırtmadı. Woodville'lerin iki binini temizledi ve hiçbir şey olmamış gibi Londra'ya geçti. Bildiği kadarıyla, önünde geleneksel bir taç giyme töreninden başka şey yoktu. Stillington'ın konseye yaptığı itirafa kadar kendi birliklerini çağırmadı. Ve kritik bir zamanda, Kuzey İngiltere'ye kadar göndermek zorunda kaldı. Evet, haklısınız elbette. Afallamıştı." Eski çekingen jestini kullanarak işaret parmağıyla gözlüğünün kenarını itti ve Grant'ın dediklerine karşılık şöyle dedi: "Henry'nin suçlu olduğuna beni ikna eden ne oldu biliyor musunuz?"

"Ne?"

"Gizem."

“Gizem mi?”

“Gizemlilik. Gizlilik. Gizli kapaklı şeyler.”

“Karakter olarak mı yani?”

“Hayır, hayır, öyle kurnazca bir şey değil. Anlamıyor musunuz? Richard’ın gizeme hiç ihtiyacı olmamıştı ama Henry’nin tüm davası, çocukların sonlarının gizemli olmasına bağlıydı. Richard’ın kullandığı varsayılan böylesine gizli kapaklı bir yöntem hiç kimse, hiçbir zaman bir gerekçe uyduramadı. Çılgınca bir yoldu. Paçayı kurtarmayı bekleyemezdi. Çocukların yokluğunun hesabını önünde sonunda vermek zorunda kalacaktı. Bildiği kadarıyla önünde uzun bir hükümdarlık dönemi vardı. Elinde daha basit pek çok yöntem varken, böyle zor ve tehlikeli bir yolu ne diye seçmiş olduğunu hiç kimsenin aklı almadı. Çocukları boğdurmalı, sonra bütün Londra yanlarından yürüyüp, gençliklerine doyamadan hummadan ölmüş iki küçük çocuk için ağlayarak geçerken hareketsiz yatırmalıydı, o kadar. Böyle de yapardı zaten. Tanrım, Richard’ın çocukları öldürmesinin *bütün mantığı*, onların lehine çıkacak bir ayaklanmayı engellemekti. Cinayetten bir çıkar sağlamak için de öldüklerini kamuya bir an önce açıklamak *zorundaydı*. İnsanlar öldüklerini *bilmezse* bütün plan suya düşerdi. Ama Henry, bakın şimdi. Henry onları ortadan kaldırmanın bir yolunu bulmak *zorundaydı*. Henry, gizemli olmak *zorundaydı*. Henry, ne zaman ve nasıl öldüklerini gizlemek *zorundaydı*. *Henry’nin tüm davası*, çocuklara ne olduğunu hiç kimsenin kesin olarak bilmemesine bağlıydı.”

“Bu iş oldu, Brent; gerçekten oldu bu iş,” dedi Grant, araştırmacının hevesli, genç yüzüne gülümseyerek. “Scotland Yard’da olmalısınız, Bay Carradine!”

Brent güldü.

“Tonypandy’ye yoğunlaşacağım,” dedi. “Kim bilir daha neler vardır bilmediğimiz... Bahse girerim tarih kitapları bunlarla doludur.”

“Bu arada, Sir Cuthbert Oliphant’ı yanına alsan iyi olur.” Grant kalın, saygıdeğer görünümlü cildi çekmecesinden aldı. “Tarihçiler,

yazmalarına izin verilmeden önce psikoloji dersi almaya zorunlu tutulmalı.”

“Hah. Bu, onlara yaramaz. İnsanları harekete geçiren şeylerle ilgilenen bir adam, tarih yazmaz. Romanlar yazar, ruhbilimci olur veya bir sulh hâkimi-”

“Veya dolandırıcı.”

“Veya dolandırıcı. Veya falcı. İnsanları anlayan bir adamın, tarih yazmaya hiç hevesi olmaz. Tarih, oyuncak askerlerden oluşur.”

“Hadi canım. Biraz sert olmadı mı? Bu çok bilgi isteyen ve bilimsel-”

“Ah, öyle demek istemedim. Yani düz bir yüzey üzerinde hareket eden küçük figürler. Düşünecek olursanız matematiğe giden yolun yarısında duruyor.”

“Bu matematikse eğer, merdivenaltı dedikodularını buraya sürüklemeye hakları yok,” dedi Grant aniden hırçınlaşarak. Merhum More’un hatırası onu altüst etmeye hâlâ devam ediyordu. Sir Cuthbert’in kalın ve muhterem sayfalarını veda niyetine karıştırdı. Son sayfalara geldiğinde başparmağının altında ilerleyen kâğıtlar hız kesti ve az sonra durdu.

“Garip,” dedi. “Bir adama, savaşta cesaret niteliğini vermeye ne kadar da istekliler. Ellerinde yalnızca gelenek var ve bir kişi bile bunu sorgulamıyor. Biri bile, aslında, vurgulamadan geçemiyor.”

“Bu düşmanın övgüsü,” diye hatırlattı Carradine. “Gelenek, karşı tarafın yazdığı bir balatla başladı.”

“Evet. Stanleyler’in bir adamı tarafından. ‘Sonra Kral Richard’ın bir şövalyesi dedi ki...’ Burada bir yerde olacaktı...” Aradığını bulana kadar bir iki yaprak çevirdi. “Değerli Sir Williams Harrington’dı, sanki. Söz konusu şövalye.

‘Vuruşlarına dayanacak hiç kimse yok, Stanleyler çok kuvvetli sanıyor kendilerini. (Kalles hainler!)

*Başka bir dalgayla yine gelesin, burada çok durdun bence,
Elinin altında hazırdır atın, başka bir gün zafere tapasın
İktidara gelip kral olasın, tacını giyip kralımız olasın.*

‘Hayır, elime verin savaş baltamı, dimdik başıma takın İngiltere tacını.

Denizi ve karayı yaratan O’nun için İngiltere kralı olarak bugün öleceğim.

Nefesim göğsümde oldukça bir adım kaçmayacağım.’

Dediği gibi de oldu -kaybettiye de hayatını, bir kral olarak öldü.’

“Başıma takın İngiltere tacını,” dedi Carradine düşüncelere dalarak. “Daha sonraları bir alıç çalılığında bulunan taç bu.”

“Evet. Herhalde ganimet niyetine ayrılmıştı.”

“Kral George’un taç niyetine taktığı, şu pahalı pelüş şeylerden biri gibi tasvir ederdim ama altı üstü altın bir taçmış.”

“Evet. Savaş miğferine dıştan takılabiliyordu.”

“Vay canına,” dedi Carradine ani bir duyguyla. “Henry’nin yerinde olsaydım bu tacı takmaktan kesinlikle nefret ederdim! Kesinlikle nefret ederdim!” Bir süre sessiz kaldı ve sonra şöyle dedi: “York şehrinin Bosworth Savaşı’ndan sonra ne yazdığını -yani kayıtlarına ne yazdığını- biliyor musunuz?”

“Hayır.”

“Şöyle yazmışlar: ‘Bugün, değerli kralımız Richard, yürek paralayıcı bir şekilde katledildi ve öldürüldü; bu şehir için büyük bir karabasan.’ ”

Serçelerin cıvıltısı, sessizlikte çok daha gürültülü çıkıyordu.

“Hiç de nefret edilen bir gaspçının ölüm ilanı değil,” dedi Grant sonunda, duygusuz bir ifadeyle.

“Hayır,” dedi Carradine, “hayır. ‘Bu şehir için büyük bir karabasan,’ ” cümleyi aklında dolaştırarak yavaşça tekrarladı. “Bu durumu o kadar umursuyorlardı ki, yeni bir rejimin eli kulağındayken ve gelecek belirsizken bile, bunun bir cinayet olduğuna dair fikirlerini ve üzüntülerini şehir kayıtlarına yazılı olarak geçirdiler.”

“Belki de kralın cesedine yapılan onur kırıcı hareketleri duymuşlardı ve mideleri bulanıyordu.”

“Evet. Evet. Tanıdığın ve hayranlık duyduğun bir adamın, ölü bir hayvan gibi çırlıçıplak at sırtına atıldığını düşünmek hoşuna gitmez.”

“İnsan, bunu düşmanı için bile düşünmek istemez. Ama duyarlılık, insanın Henry-Morton topluluğundan bekleyeceği bir nitelik değil.”

“Halı. Morton!” dedi Brent, kelimeyi tadı kötü bir şeymiş gibi tükürerek. “Morton öldüğünde hiç kimseyi *karabasan* basmadı, inanın bana. Tarihçinin onun hakkında ne yazdığını biliyor musunuz? Londra’daki yani. Şöyle yazmış: ‘Bizim zamanımızda hiç kimse, hiçbir şekilde onunla kıyaslanmak istemezdi. Ne de olsa bu toprağın, Avam Kamarası’nın, büyük aşağılaması ve nefretiyle yaşadı.’ ”

Grant, pek çok gün ve gece boyunca kendine eşlik etmiş olan portreye bakmak için döndü. “Biliyor musun,” dedi, “tüm başarısına ve aldığı kardinal şapkasına karşın III. Richard ile yaptığı kavgada kaybeden, bence Morton oldu. Yenilgisine ve uzun süre karalanmasına rağmen, ikisi arasında Richard galip geldi. O, kendi döneminde seviliyordu.”

“Hiç de fena bir mezar yazıtı değil,” dedi delikanlı, ciddi ciddi.

“Hayır. Hiç de fena bir mezar yazıtı değil,” dedi Grant, Oliphant’ı son kez kapatırken. “Çoğu adam daha iyisini isteyemez.” Kitabı sahibine teslim etti. “Bu kadarını ise ancak birkaç adam kazanmıştır,” dedi.

Carradine gidince Grant, ertesi gün eve gidişine hazırlık olsun diye masasının üstünü düzenlemeye başladı. Okunmamış moda

romanlar, kendininki dışında kalpleri mutlu etmek üzere hastane kütüphanesine gidebilirdi. Ama dağ resimleri olan kitabı saklayacaktı. Ayrıca Amazon'a iki tarih kitabını geri vermeyi unutmamalıydı. Akşam yemeğini getirdiğinde ona verebilmek için kitapları ayırdı. Ve Richard hakkındaki gerçeği araştırmaya başladığından beri ilk kez, onun kötülüğüyle ilgili okul kitabı masalını tekrar okudu. Anlaşılabilir basitlikteki, kesinlikle siyah ve beyazdan oluşan meşhur hikâye oradaydı. Belki veya olabilir kelimeleri içermeden. Bir niteleme veya bir soru içermeden.

İki eğitimciden daha kıdemli olanının kitabını kapatmak üzereydi ki, gözü VII. Henry iktidarının başlangıcına takıldı: "Tahta rakip olan herkesi, özellikle VII. Henry'nin tahta çıkışından sonra hayatta kalan York vârislerini bertaraf etmek, Tudorlar'ın kararlı ve saygın politikasıydı. Bunda başarılı oldular ama sonunculardan kurtulmak, VIII. Henry'ye kaldı."

Bu küstah bildiriye bakakaldı. Toptan kıyımın bu uysal kabülüne, aile tasfiyesi sürecinin bu basit itirafına inanamadı.

Richard'ın, iki yeğenini de yok ettiğine inanılmıştı ve onun adı kötülükle eş anlamlıydı. Ama 'kararlı ve saygın politikası' tüm aileyi tasfiye etmek olan VII. Henry, akıllı ve öngörü sahibi bir kral sayılıyordu. Çok sevimli değil belki, ama yapıcı ve özenli, üstelik çok başarılı.

Grant pes etti. Tarih, onun asla anlayamayacağı bir şeydi.

Tarihçilerin değerleri, kendi bildiği değerlerle öyle kökten bir farklılık gösteriyordu ki onlarla herhangi bir ortak zeminde buluşmayı asla bekleyemezdi. Scotland Yard'a dönecekti, katillerin katil olduğu ve yapanın yanına kâr kalmadığı yere.

İki kitabı derleyip toplardı ve Amazon, ona getirdiği kıyılmış ve haşlanmış kuru eriklerle içeri girdiğinde Grant düzgün, kısa bir şükran konuşmasıyla kitapları ona teslim etti. Amazon'a gerçekten minnettardı. Amazon okul kitaplarını saklamamış olsaydı, Grant,

Richard Plantagenet hakkındaki bilgisine yön veren yola asla girmeyebilirdi.

Grant'ın nezaketi karşısında, Amazon'un kafası karışmış gibiydi. Grant ise hastalığı süresince, kendisinden dırdırdan başka şey beklenmeyen koca bir ayı olup olmadığını merak etti. Aşağılayıcı bir düşünceydi.

“Biliyor musunuz, sizi özleyeceğiz,” dedi Amazon, iri gözleri yaşla dolu dolacak halde. “Size alışmıştık. Hatta *buna* bile alıştık.” Bir dirseğini resme doğru oynattı.

Grant'ın içinde bir duygu canlandı.

“Benim için bir şey yapar mısın?” diye sordu.

“Elbette. Yapabileceğim bir şeyse.”

“Şu fotoğrafı pencereye doğru götürüp, doğru düzgün ışık altında, nabız ölçmek için geçecek süre kadar ona bakar mısın?”

“Evet, tabii ki, eğer istiyorsanız. Ama neden?”

“Nedenini boş ver. Yalnızca beni mutlu etmek için yapiver. Ben süreyi tutacağım.”

Amazon portreyi kaldırdı ve pencerenin ışığına doğru tuttu.

Grant, saatinin saniye ibresini izledi.

Ona kırk beş saniye verdikten sonra: “Ee?” dedi. Hemen bir cevap gelmediği için tekrar sordu: “Ee?”

“Komik,” dedi Amazon. “Bir süre baktınız mı, aslında çok hoş bir yüz, değil mi?”